

KLEIN WONEN MAGAZINE

Marco & Monique
happy met minder

Van tuinhuisje
naar *tiny house*

Rust en sfeer in
knusse yurt

BINNEN BIJ

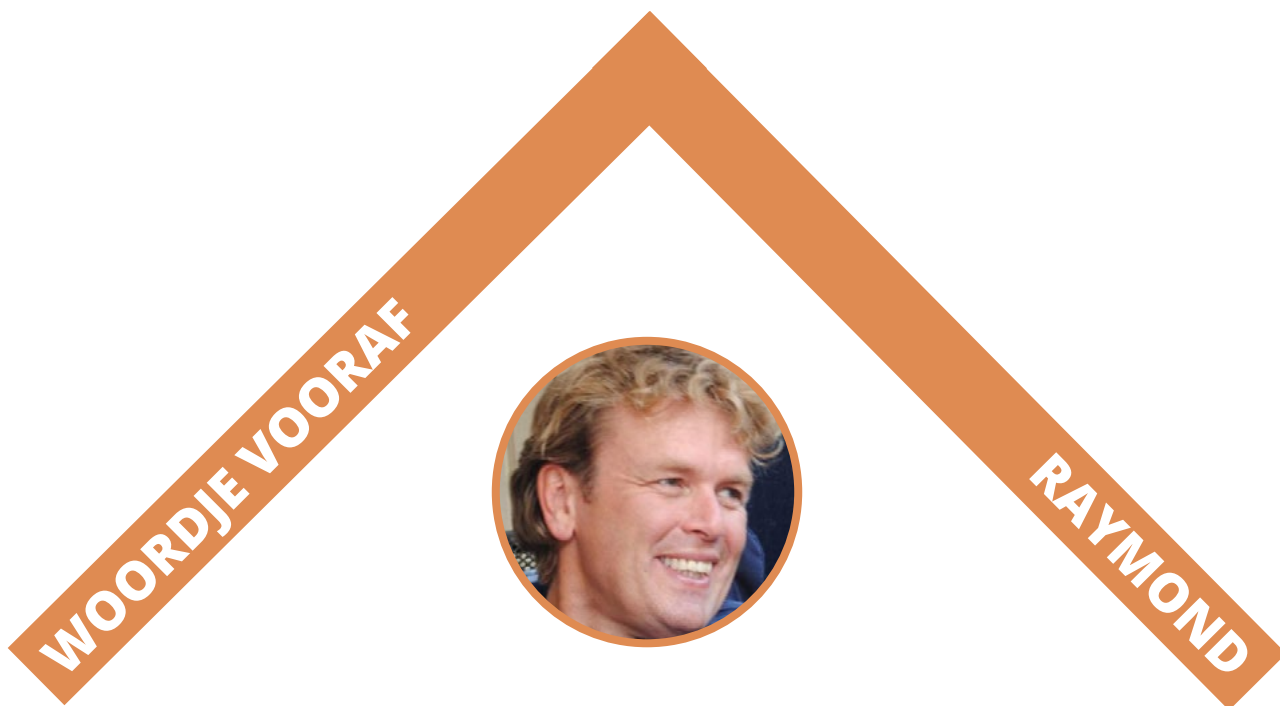
Terug naar oude
duurzaamheid

BUITENLEVEN

Skoolie als huis
en kantoor

VANLIFE

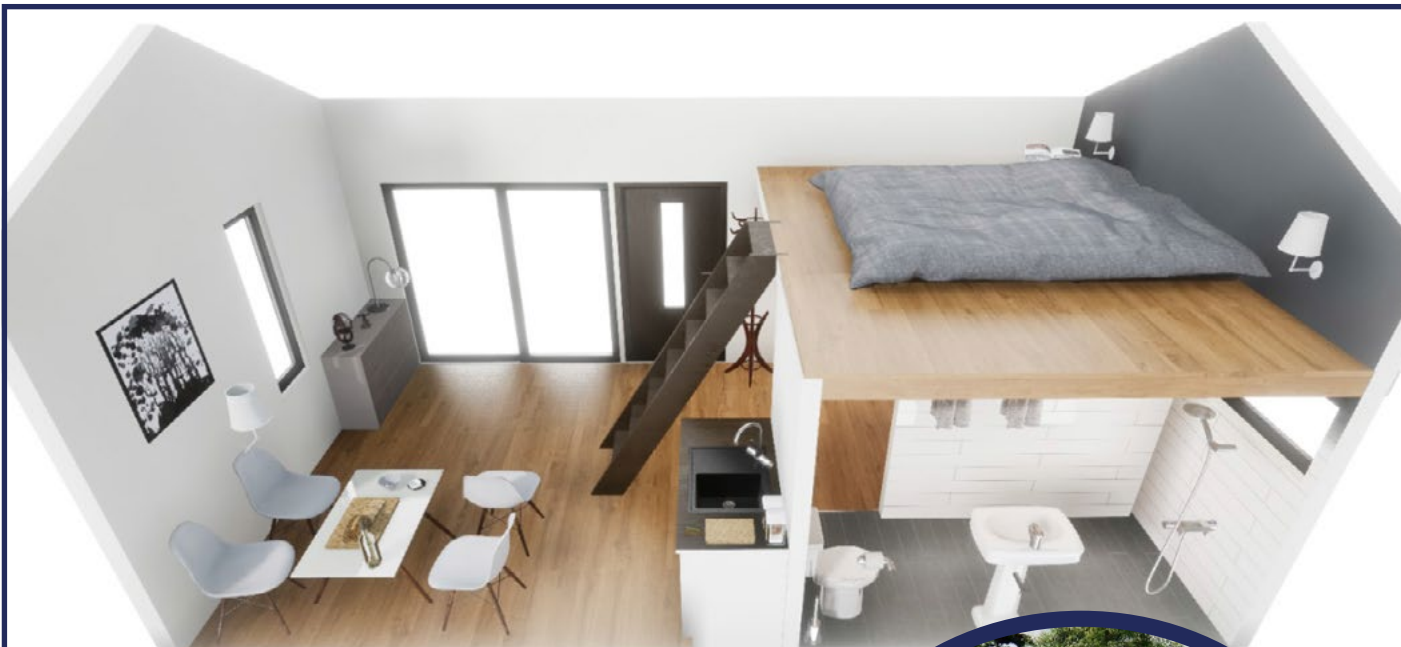
Tv-reclame

Enkele edities terug brachten wij een mooi interview met Wiebe Radstake. Een geboren zeebonk die, als hij niet vaart, samen met zijn partner Suzan en pas geboren zoontje woont in een Engelse dubbeldekkerbus. Het was leuk om deze vrije gast onlangs terug te zien in het tv-programma *Floortje blijft hier*. Net als onze lezers destijds keek Floortje haar ogen uit in het bijzondere huisje op wielen in een Zeeuwse boomgaard.

Klein en anders wonen heeft steeds meer een grote aantrekkingskracht op de tv-wereld. Logisch, want het zijn stuk voor stuk mensen met een mooi verhaal en het snijdt belangrijke thema's als woningtekort en duurzaamheid aan. De behoefte aan klein(er) wonen blijft groeien. Het Centraal Plan Bureau voorspelt dat ons land binnen 10 jaar 3,5 miljoen alleenwonenden en 2,5 miljoen huishoudens zonder kinderen telt. Hoogleraar Bevolking en Ruimte, Dorien Manting, voorziet dat de stad Groningen over 15 jaar voor ongeveer 80% uit eenpersoonshuishoudens bestaat. Dat zijn allemaal mensen, die veel minder woonoppervlak nodig hebben.

Nu is nog niet iedereen daarvan doordrongen, maar de behoefte aan klein(er) wonen is nu al vele malen groter dan de bouw van kleine en compacte woningen. Overheden en projectontwikkelaars zitten nog steeds teveel gebakken aan het oude idee van gezinswoningen. Zij moeten snel om en tv-aandacht kan daarbij enorm helpen. Mits het natuurlijk goed wordt gebracht en uit de alternatieve sfeer wordt getild. Zo waren de ruziënde en rondtrekkende stellen in de real life-serie *Wereldreis op Wielen* 2 jaar geleden nu niet bepaald een steun voor het *tiny house*-imago, maar Wiebe bij Floortje is dat wel. En de dit voorjaar op stapel staande *Tiny House Battle* van RTL brengt enthousiaste *tiny house*-dromers samen met fanatieke klusteams, die ook daadwerkelijk *tiny houses* gaan bouwen en bewonen. Mooie verhalen, gecombineerd met de duurzame en technische aspecten van bouwers. Het promospotje met de oproep aan kandidaten gaf alvast een inkijkje bij wat er al is in Nederland, want presentator John Williams deed de oproep vanuit enkele compacte woningen in het circulair wonen-dorpje Minitopia Poeldonk.

De *Tiny House Battle* belooft dus veel goeds te kunnen doen voor een groeiende acceptatie van klein(er) en anders wonen, want hoe vaker kleinere huisjes voorbij komen op de beeldbuis, of het computerscherm, hoe normaler het voor bestuurders en burgers wordt. Presentator John Williams deed ook al een duit in het zakje in zijn programma *Briljant*, waarin duurzame vindingen aan de orde komen. Daar mocht Jan Root het zeer duurzame karakter van zijn ontworpen huisjes komen toelichten. En dan is er nog Toyota, dat haar nieuw Yaris-model de afgelopen maanden aanprijdte onder de slogan *Duurzaam was nog nooit zo leuk* en dat visueel ondersteunde met een heus *tiny house* in de Nederlandse Yaris-commercial. Dat is nog eens tv-reclame voor klein wonen!

25 M2 WOONGENOT

Voor starters en singles of als mantelzorgwoning

Vanaf 18 m2 kunnen wij onze cubes in 1 dag op schroeffundering plaatsen. Helemaal sleutelklaar inclusief keuken, sanitair, verwarming d.m.v. warmtepomp, electriciteit, vloer-, wand- en plafondafwerking.

Vraag de digitale presentatie met prijzen aan via info@pmb-bv.nl!

Wij werken ook met Kelo boomstammen

Om zelf te bouwen.

De stammen worden op maat gezaagd aangeleverd compleet met kozijnen en deuren.

Prefab Modulair Bouwen
casco of sleutelklaar bouwen met beperkte m2's

www.pmb-bv.nl
info@pmb-bv.nl
06 15825870

Wonen en werken
in een bus

83

63

Energie
topprioriteit bij
off-grid-leventje

INHOUD

Terug naar oude
duurzaamheid

95

Binnen in een yurt

Renate & Dirk wonen heerlijk vrij in hun Brabantse yurt. Wij mochten een kijkje bij hen binnen nemen en waren aangenaam verrast!

18

Leven met seizoenen

In Klein Zuidbroek gaat alles met de seizoenen mee. Tim schrijft erover in haar serie over het dorpje.

26

EN VERDER

KLIK op het paginacijfer om naar de pagina te gaan. KLIK op i rechtsonderaan elke pagina om terug te gaan naar Inhoud.

COLOFON en interactie	6
TINY THINGS	7
FOTO <i>Tiny house festival</i>	8
INTERVIEW <i>Van tuinhuisje naar tiny house</i>	11
BLOG Noortje	31
KORT nieuws	33
APPEN met Frieda	35
INTERVIEW Het <i>tiny house</i> -leven van Mirjam	39
BLOG Tim	46
ACHTERGROND Klimaatgesprekken	47
VLOG Hilde & Oscar	53
MARCEL VAN MIERLO <i>Coole</i> ijshutjes	54
BLOG Wim Kromwijk	57
SOCIAL SMALL TALK	107

ACHTERGROND Kozijnen zijn blikvangers 58

CREATIEF Pannenlap met 2 voorzijden 68

BOEKEN 70 VOORPROEFJE *Minitopia & Complete Vanlife Book* 74

REISFLARD Bram & Melanie 82 JANTINA'S VANLIFE In je eentje op avontuur 92

MOESMEISJE Vroeg voorzaaien 102 PUUR KOKKERELLEN met Suzanne 104 MEVROUW ONKRUID Vrolijk drietel 105

COLOFON

REDACTIE

redactie@kleinwonenmagazine.nl

Hoofdredacteur & Artdirector

Raymond Kool

Redactie-assistent

Margo de Kemp

Medewerkers

Tim van der Meer, Noortje Veerman, Frieda Bakker, Marcel van Mierlo, Ibolya Moór, Wim Kromwijk, Hilde de Leeuw & Oscar van Keulen, Elke Rabé, Bram & Melanie Verheijen, Jantina Scheltema, Thea Degenkamp, Suzanne Beekenkamp, Kim Nelissen, Maaïke Pfann.

Fotografie

Ronald Lammers, Jürgen Rösner, Klein Zuidbroek, Noortje Veerman, Jan-Willem van der Male, RTL Nederland, DemoParkNL, Frieda Bakker, ZLM/Vincent van den Hoogen, Corné & Mirjam Looij, Public Domain Pictures, Monika Schröder, Jan Vasek, Kathy Bogle, Elke Rabé, Marilyn Murphy, Youtopialab, Richard Johnson, Tiny-House.nl, Leon Vergouw, Stroomwinkel, Margo de Kemp, Henny van Belkom, Rens van Boxmeer, John van Hamond, Shayd Johnson, Anthony Morton, Amy Barker & James Hamnett, Bram & Melanie Verheijen, Skøn Stories, Amelandfoto.nl/Jantina Scheltema, Thea & Sander Degenkamp, Kim Nelissen, Thomas Duiker, Andreas Goellner, Suzanne Beekenkamp, Maaïke Pfann, Hans Braxmeier, Van der Hecht, Eveline de Bruin, Bernadette Würzinger.

TIP DE REDACTIE

tip@kleinwonenmagazine.nl

SALES

adverteren@kleinwonenmagazine.nl

Sales & Marketing

Ronald Lammers

Sales assistent

Carla Hornsveld

DISTRIBUTIE

www.kleinwonenmagazine.nl

ALGEMENE VRAGEN

info@kleinwonenmagazine.nl

WEBSITE

www.kleinwonenmagazine.nl

Klein Wonen Magazine is een uitgave van Tiny Publisher V.O.F.. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de uitgeverij worden overgenomen.

INTERACTIE

Klein Wonen Magazine is als puur digitaal magazine super interactief. Met 1 klik krijg je toegang tot meer informatie, foto's en video's. Klik daarvoor op een van de volgende symbolen in de artikelen.

Speel video

Naar website

360° foto

FB / Album

Download

Klein Wonen

Tekstlink

Naar inhoud

ADVERTENTIES > Alle advertenties zijn interactief. Klik op de advertentie, het webadres of de symbolen.

TINY THINGS

Al deze *tiny things* zijn te koop in onze webshop. **KLIK** op de foto om naar de shop te gaan.

Duurzaam *bakkie* zetten

Koffiemachines met cupjes zijn super compact en handig, maar de berg afval is absurd. Er zijn weinig goede navulbare cupjes, maar het Nederlandse JOR heeft deze naar een hoger level in rvs getild. Makkelijk te vullen en schoon te maken en de koffiesmaak blijft top! Ze zijn er voor verschillende machines. Ook heeft JOR een uitstekend permanent koffiefilter voor 'gewone koffie' en een fraai *tiny* koffiemolentje voor een super vers bakkie. Allemaal topkwaliteit! Niet goedkoop, maar het geld heb je er zo uit. Dubbel en dwars waard dus!

Wegen in *tiny* keuken

Een weegschaal is onmisbaar in de keuken, maar vaak wel een lomp ding. En daar zit je niet op te wachten in je kleine huisje. Dit exemplaar van Premium Commerce is slechts 11,5 bij 6,5 cm en weegt tot 500 gram. Ideaal! Eigenlijk bedoeld voor kruiden, medicijnen en goud, maar voor een *tiny* huishouden ook prima voor rijst, meel, suiker, noten en zelfs groenten. Is nauwkeurig tot 0,1 gram, werkt op 2 batterijen (AAA) en schakelt zichzelf na 1 minuut weer uit. *Handy* in alle opzichten!

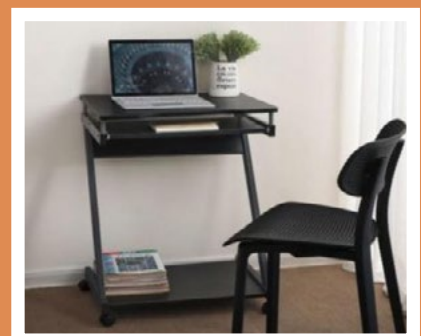
Pan en oven in 1

Er gaat niets boven lekker koken en eten in de buitenlucht. Of dat nu in je tuintje, op de camping of midden in de natuur is. Bij Valhal weten ze dat maar al te goed en maken ze superhandige gietijzeren Dutch ovens. Je zet deze pannen zo in een smeulend kampvuur of aan een driepoot boven het vuur. Leg kolen op het deksel en je hebt een oven! Keer het deksel met pootjes om en bakken maar in je koekenpan. Geen kampvuur? Geen nood, hij kan ook gewoon op het fornuis. Eet smakelijk!

Thuiskantoor in z-vorm

Thuiswerken wordt de norm, voorspellen deskundigen. Maar hoe maak je een werkplek in je huisje? Dit flexibele stevige bureautje van MIRA kan uitkomst bieden. Uitermate compact door zijn z-vorm en door de wieltjes nog mobiel ook! Het blad van 60 x 48 cm is groot genoeg voor een laptop of beeldscherm, terwijl je je toetsenbord en schrijfgere op het uitschuifblad kwijt kunt. Onderop is nog ruimte voor een pc-toren, printer of naslagwerken. Zo kun je ook als klein woner prima thuis je kantoor inrichten. Aan de slag!

Europa's grootste tiny house festival in juli

Het ziet er naar uit dat Nederland ook dit jaar geen opvolger krijgt van de succesvolle Tiny House Jamboree Nederland in Almere, nu alweer ruim 3 jaar geleden. Hoe anders is dat bij onze oosterburen. Daar duwden de coronaperikelen vorig jaar weliswaar de derde editie van het *New Housing – Tiny House Festival* in het water, maar het klein wonen-festijn staat voor 2021 gewoon weer op de kalender van de Messe Karlsruhe. Europa's grootste *tiny house* festival, zoals het beurscomplex haar evenement graag noemt, wordt van 2 tot en met 4 juli gehouden. Er zullen meer dan 20 *tiny houses* te zien zijn op het grasveld bij het atrium van de beurshallen. Binnen presenteren producenten van *tiny house*-benodigdheden zich en zijn er regelmatig workshops. *Foodtrucks*, drankstalletjes en relaxte muziek maken de gezellige sfeer compleet. Klein Wonen Magazine is een van de trotse mediapartners van het evenement, dat de eerste 2 edities ook veel Nederlanders trok. Noteer dus alvast een weekendje Karlsruhe in je agenda! Houd onze website en sociale mediakanalen de komende maanden in de gaten, want we mogen in het voorjaar ook nog 2 kaartjes weggeven aan onze lezers!

Een lading oplossingen voor zelfstandige energievoorziening.

Uw partner voor mobiele-, off-grid- en energie-opslagsystemen.

Van productkeuze tot volledige systeem engineering.

Productadvies | Systeemadvies | Technisch schema
Systeeminstallatie | Systeemcheck & test | Certificering

Lemsteraak 6 | 2411 NC Bodegraven, NL | NL Tel. 0172 - 820 015
info@stroomwinkel.nl | www.stroomwinkel.nl

stroomwinkel
Victron Verkoop & Service Center

Uw droom, ons ontwerp

Wij ontwerpen, bouwen en plaatsen hoogwaardige mobile woningen. Geschikt als Tine House, starterswoning, mantelzorg woning en voor particuliere woningbouw.

Meer weten? [Klik hier](#)

www.flexhome.one

My Tiny Home
ontwerp, bouw en advies

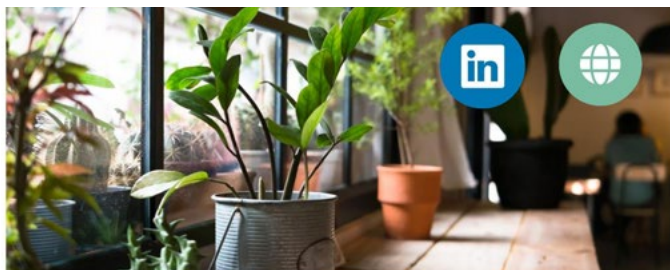
ONTWERP JE EIGEN TINY HOUSE

cursus start op 24 maart 2021

KLIK HIER voor meer info

ALLE ADVERTENTIES ZIJN INTERACTIEF. KLICK OP DE ADVERTENTIE VOOR MEER INFO.

Projectbegeleiding en Advies

Kleinschalig Wonen | Community Living

- Proceskennis over een woningmarkt in transitie
- Groot (internationaal) netwerk van bedrijven en specialisten
- Ervaring in leefstijl
- En meer... Koffie?

Frieda Bakker

Blinde vlek verkleinen. Succes vergroten!

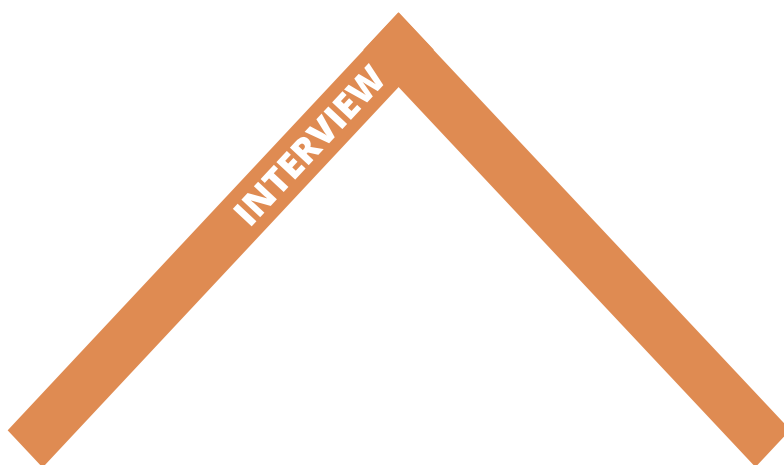
Ontdek de
Tiny House
Calculator

- Tiny Houses
- Off-grid oplossingen
- Eco-bouwmaterialen
- Informatie
- En nog veel meer

www.tinyhouse-store.nl

**„We hebben
niet zoveel
nodig om
HAPPY
te zijn“**

Al jarenlang verkozen Marco Penninkhof (49) en Monique Lippens (59) in de weekenden hun volkstuinhuisje boven hun ruime Almeerse flat. Dus waarom niet permanent kleiner wonen? Een toevallige ontmoeting in een café gaf de doorslag en nu genieten beiden van een minimalistischer leven in hun houten huisje, midden in de natuurrijke polderomgeving van Oosterwold.

Van onze correspondent in
OOSTERWOLD

> Het rode houten huisje van Marco en Monique spiegelt fraai in de vijver.

Pauw Juultje scharrelt relaxt rond op de veranda van het roodgekleurde huisje. Haar naam is voluit *Juliana van hier tot Naarden*, want Marco en Monique hebben haar uit het vogelhospitaal in het Gooise stadje gehaald. Het blijkt niet het enige dier te zijn dat op hun erf rondloopt. Ook de katten Chubbie en Greetje en een viertal kippen genieten van de vrijheid, die de 1700 m2 grote kavel biedt. Een kavel met 2 *tiny* woningen van elk 54 m2 groot.

In de ene huisje wonen Marco en Monique. De andere wordt bewoond door de dochter van Monique, Robin, samen met haar vriend Thomas. Robin en Thomas wonen daar tijdelijk. Het is de bedoeling dat zodra Robin en Thomas hun intrek in hun nieuwe huis kunnen nemen de 85-jarige moeder van Monique uit Assen daar komt te wonen.

De in Kampen geboren eindredacteur bij Omroep Flevoland en de uit Vlissingen afkomstige inkoopster bij de Gemeente Almere bezaten hiervoor een flat in Almere-Stad. Deze was 100 m2 groot en keek uit over Het Weerwater. „Prachtig uitzicht, maar we misten een tuin waarin we konden zitten,” vertelt Marco. „Om toch van het buitenleven te kunnen genieten

kochten we een stuk grond bij Volkstuinvereniging Waterland in Almere-Haven. Daarop stond een tuinhuis van 27 m2 en een kas. Het was een luxe tuinhuisje met alles erop en eraan. Al gauw verbleven we daar vaker dan in onze flat. Zo kwamen we er achter dat we eigenlijk niet zoveel nodig hadden om happy te zijn. Meer maakt niet altijd gelukkig,” stelt Monique.

„Al gauw verbleven we vaker in ons tuinhuisje dan in onze flat”

Ze begonnen zich af te vragen hoe het zou zijn om permanent in een kleinere woning te vertoeven. Marco was reeds bekend met het fenomeen Oosterwold, een experimentele wijk in Almere. „Een aantal jaren geleden had ik een stip gezet, maar toen vond ik het ontwikkelproces nog te omslachtig. Uiteindelijk ben ik ermee gestopt. Door onze ervaring in het tuinhuis kwam het idee om daar te gaan

wonen opnieuw in beeld. Maar dan in een *tiny house*.” Het idee om in een blokhut te gaan wonen kwam volgens Monique puur bij toeval. „In de stad is een café, Den Enghel genaamd, waar we wel eens kwamen. Daar kwamen we in contact met onze bouwer. Hij had een rekenprogramma waarmee we zelf ons huis konden ontwerpen. De prijs en het ontwerp beviel ons zo goed dat we met hem in zee

> Monique en Marco thuis aan het werk.

> Een houtkachel zorgt voor de warmte.

> Doorkijkje naar buiten langs het tiny house van de kat.

> De moderne keuken in het woongedeelte.

360°
FOTO
KLIK HIER

> De luxe badkamer en slaapkamer.

zijn gegaan.”

Maar hoe groot moest het toekomstige huisje dan worden? Dat was de grote vraag waarvoor het stel zich geplaatst zag. „Omdat we niet al onze kamers van de 100 m² grote flat gebruikten, maar het tuinhuisje weer net te klein vonden, kwamen we op het idee om ergens daartussenin te gaan zitten”, zegt Monique lachend. „In feite hebben we de oppervlakte van het tuinhuisje genomen en deze gewoon verdubbeld,” vult Marco aan. „Een andere belangrijke overweging die bij ons besluit om deze stap te wagen meespeelde, was dat we geen slaaf van onze hypotheek wilden zijn. De *tiny* woning kostte minder dan de flat. Als het even kan wil ik eerder met pensioen gaan. Daarom proberen we onze lagere hypotheek versneld af te lossen.”

Marco heeft veel aandacht besteed aan de indeling om het maximale uit het minimalistisch wonen te halen. „Ik heb met een meetlint rondgelopen en alles goed uitgemeten. Daardoor past ons bed en de kast goed in de slaapkamer. Hetzelfde geldt voor de inrichting in de keuken-woonkamer.” Het woonkeukengedeelte is 26,2 m² groot, de slaapkamer 8,8 m², de logeerkamer 5,8 m² en de badkamer 5,3 m², wat in totaal 54 m² maakt. Het 5 meter hoge lessenaars dak bestaat uit een hoger

en een lager gelegen gedeelte. Op de plek waar het lage en hoge gedeelte bij elkaar komen zitten ramen. Hierdoor valt er licht vanuit het dak naar binnen. Alleen voor de wasmachine is geen plek in het huisje. Deze staat in een losse keet even verder op het terrein.

„Om de kosten in de hand te houden hebben we zoveel mogelijk zelf gedaan. Alleen de elektra hebben we aan laten leggen, want dat vond ik te ingewikkeld. Verder hebben we zo min mogelijk dure voorzieningen aangeschaft. Als verwarming

hebben we een pelletkachel en een groot gedeelte van de stroom wekken we zelf op via 12 zonnepanelen die op het dak liggen. Ons huis staat precies op het zuiden, zodat we maximaal van de zon profiteren. Ook hebben we geen lichtknopjes aangeschaft, maar bedienen we het licht

via Google Home. Alle kleine besparingen hielpen om de kostprijs zo laag mogelijk te houden,” aldus de mediaman.

Daarom heeft Marco ook samen met de aannemer de 2 identieke houten blokhutten gebouwd. „Het was net een legobouwdoos,” lacht hij. „Het pakket bestond uit genummerde planken en op de wanddelen stonden cijfers. Het was gewoon een kwestie van stapelen en in elkaar zetten.” In de zomer van 2019 werd met behulp van een aggregaat

„Het huisje bouwen was gewoon een kwestie van stapelen en in elkaar zetten”

> De rode blokhutten liggen heerlijk landelijk in het Almeerse Oosterwold.

begonnen met de bouw. Een halfjaar lang werkten Marco en Monique elk weekend aan hun huisjes. „We hebben ontzettend veel zelf gedaan. Het hout was onbehandeld en we hebben alles met de hand moeten schilderen. Om kleiner te kunnen wonen hebben we wel kleine offers gebracht, zoals het wegdoen van alle boeken. Deze namen zoveel nutteloze ruimte in beslag, dat ik nu liever een boek op de e-reader lees”, aldus de Zeeuwse.

„Het kleiner wonen vergt wel meer flexibiliteit. Wij moeten nu meer geven en nemen, maar gelukkig zitten we vaak op een lijn. Zo ook nu in deze coronatijd. Normaal werken we beiden op kantoor, maar nu zitten we tegenover elkaar aan een tafel. Wanneer ik moet vergaderen loop ik dan ook vaak een rondje in de tuin. Dat gaat me in de zomer overigens wel makkelijker af, dan wanneer het zoals nu heel hard regent,” grijnst Marco. Monique beaamt dit. „Dat is inderdaad wel eens lastig, maar deze manier van wonen geeft mij een groter gevoel van vrijheid. Alsof ik mijn leven zelf meer in de hand heb.”

Monique en Marco werken beiden fulltime, dus blijft er naast het werken aan het (bouw)project weinig tijd over voor andere hobby's. „We hebben dan ook geen tv in huis, want dat vind ik zonde van mijn tijd”, meent Marco. „Daarnaast heb ik internet en kan alles wat ik wil op mijn laptop bekijken.” Monique mist tv-kijken ook absoluut niet. „Ik besteed mijn

> Marco en Monique relaxen in hun kas.

> Monique geniet van het winterzonnetje op de veranda, die ooit een serre moet worden.

spaarzame vrije tijd liever aan andere zaken, zoals hardlopen of het lezen van een boek." Dat doet ze het liefst op de enige leunstoel, die rechts in de hoek van de woonkeuken staat. „Om ruimte te besparen hebben we zelfs geen bank in huis, maar ook die mis ik niet. Eigenlijk zit ik altijd op de stoel aan de eettafel," zegt Marco.

Tussen de 2 houten huisjes heeft Marco een kas gebouwd, waarin hij een ook kleine wooneenheid wil maken met alles erop en eraan. In de kas staan

al planten en een bank, zodat het steeds meer een plek wordt om te relaxen. „Ik weet nog niet precies waar het eindigt, maar het is gewoon een spannend en tof project", zegt Marco. Monique geeft aan dat zij speelt met het idee om deze ruimte deels in te gaan inzetten als toekomstige werkplek. In de toekomst willen ze nog wel een ding veranderen aan hun huisje: de veranda ombouwen naar een serre. De veranda ligt op het zuiden en in de muur hebben ze 2 grote openslaande ramen. „We hadden verwacht dat we er meer gebruik van zouden maken, maar omdat de wind meestal vanuit het zuiden waait, ook met storm en regen, hebben we er weinig aan. Om de functionaliteit van deze 6 m2 grote veranda te vergroten, willen we er een serre van maken."

Ibolya Moór is onze correspondent in het experimentele Oosterwold (Almere). Iedere editie belicht zij een bijzonder woonproject in dit unieke bouwgebied. Zij heeft het bijzondere verhaal

van haar Hongaarse familie in een spannend boek gegoten: *De Vloek van de Hongaarse familie Moór*, dat nu verkrijgbaar is. Daarnaast deelt zij graag haar ervaringen om anderen te helpen inzien dat je je leven zelf kunt sturen. Dit doet Ibolya op sociale media en haar website via blogs, vlogs en gedichten. En zij is apetrots, dat zij als selfmade projectontwikkelaar haar eigen droomhuis heeft gebouwd.

> Naast het huisje van Marco en Monique staat de relaxkas.

Renate Egberts

Leeftijd:	51
Baan:	Medewerker HR-beheer
Fijnste plekje :	Op bed (tv kijken)
Meest trots op:	Zelfgemaakte keuken en bed
Mooiste woonaccessoire:	Het 3-ladenkastje
Meest inventieve oplossing:	De uitklapbare eettafel

Dirk Egberts

Leeftijd:	54
Baan:	Importeur Mongoolse yurts
Fijnste plekje :	Op bed (tv kijken)
Meest trots op:	De grote ramen
Mooiste woonaccessoire:	Het houtsnijwerk van de yurt
Meest inventieve oplossing:	Keukenblok met rond aanrechtblad van cement

„Door het gebruik van natuurlijke materialen straalt ons interieur rust en sfeer uit”

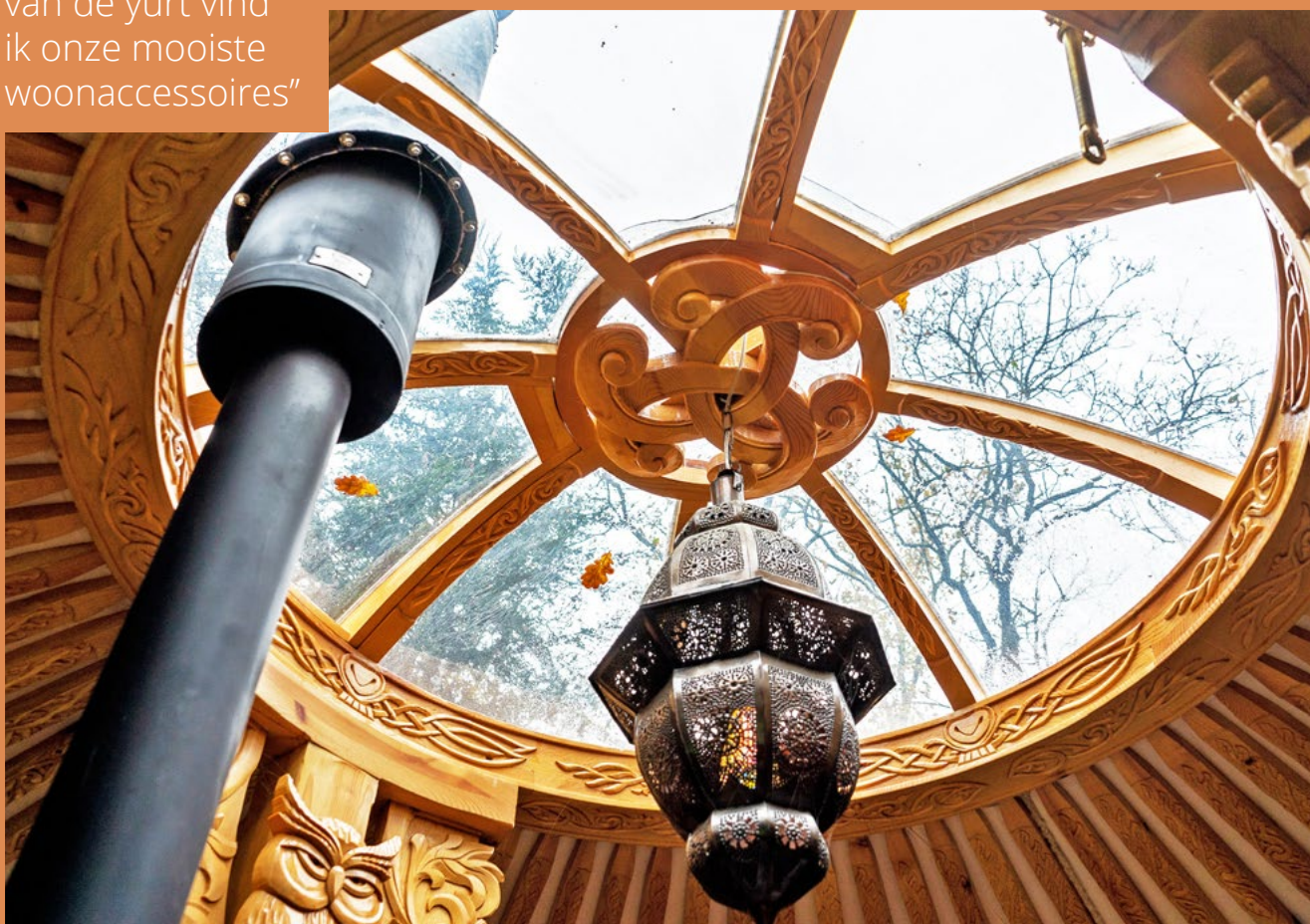
„Uitgeklapt kun je wel met 8 personen aan de eettafel zitten”

„Een interieur moet een rustig, warm en natuurlijk gevoel uitstralen, maar zeker ook praktisch zijn”

„Het houtsnijwerk
van de yurt vind
ik onze mooiste
woonaccessoires”

„Door de grote ramen komt er veel licht naar binnen en hebben we een mooi uitzicht”

„Een superstrak ladenkastje heb ik in stijl met boomschors en hout omkleed”

360°
FOTO
KLIK HIER

„Het keukenblok heeft veel lades en loopt rond met de yurt mee, net als het aanrecht van cement”

De woning

Woonplaats: Rucphen
Locatie: Rucphense bossen
Type woning: Yurt
Woonoppervlak: 35 m2
Aantal ruimtes: 1 (plus badkamer in bijgebouw)
Verwarming: Sauna houtkachel
Elektriciteit: Nuts + 6 zonnepanelen

„Onze yurt staat op 1 hectare grond met een 5000 m² groot bloemenveld voor de bijen, een sauna, hottub, buitendouche, bijgebouw met badkamer en een Finse kota als kantoor”

© Klein Zuidbroek

LEVEN met de SEIZOENEN

De helft van het dorp staat op zijn plek: 5 huisjes, 7 dorpelingen, een familie kippen en een hond. De bewoners maken langzaam kennis met hun huisje, elkaar, de omgeving en de verschillende seizoenen. De andere helft van de groep (5 huisjes, 8 mensen, 2 katten en een konijn) wacht met smart op hun huisje of is elk vrij moment aan het klussen om het af te krijgen en richting de Veluwe te vertrekken.

TIM VAN DER MEER

SERIE

De zomer was heet en droog. Pas als je direct afhankelijk bent van het water dat uit de lucht valt, besef je je hoe weinig regen er dan is. Een bewoonster omschrijft het als *waterstress*. Al het water is kostbaar en elke dag moet je afwegen hoe je het zuinigst kan omgaan met de voorraad die je hebt. Off-grid leven betekent niet meer onbewust de kraan opendraaien zonder na te denken waar dit vandaan komt en of er wel genoeg van is. Een hele mooie manier van met je bronnen omgaan, maar niet zonder uitdaging!

Tijdens onze vergaderingen hebben we het veel gehad over het water. Het is een heel romantisch beeld om te vertrouwen op wat de hemel je geeft en het daar mee te redden, maar in de praktijk werkt dat helaas vaak niet zo. Door klimaatverandering wordt het warmer en hierdoor wordt het ook in Nederland droger. Door de droogte verdampt veel water uit meren, sloten en rivieren. Zoet water wordt schaars in de zomer terwijl de vraag dan juist toeneemt, om te drinken, in te zwemmen, gewassen te telen en te koelen. Van andere *tiny house*-bewoners hoorden we dat in de zomer toch vaak hulptroepen ingezet moeten worden, in de vorm van vrienden om bij te douchen, tankstations om waterflessen te vullen en ouders om de was bij te doen. Water is een eerste

levensbehoefte, niet alleen voor ons, maar ook voor onze dieren en onze planten. Daarom hebben we besloten om een grondwaterput te slaan, zodat we een noodvoorziening hebben in tijden van grote droogte.

De hoeveelheid zon zorgde wel voor een bijna onuitputtelijke bron van energie; om op te koken, de lampen te laten branden en muziek te luisteren. Ook de bouwers ervaren hoeveel invloed het weer heeft, moeten met haar mee bewegen en de controle uit handen geven. Iris en Bouke hebben een grote tent aangekocht om in te bouwen, maar de rest bouwt buiten en tegen de aanhoudende hitte is geen weerstand te bieden.

Waar vooraf de regen als grootste uitdaging werd gezien, blijkt nu de brandende zon de grote vertrager. Dat betekent voor het licht wordt opstaan en in de resten van de koelere nacht meters maken, om voor de middag bezweet en vermoeid af te druipen naar huis. Het is dan moeilijk om voor te stellen dat het een race tegen de tijd is om het huisje zo snel mogelijk wind- en waterdicht te krijgen, nu er in de verste verte geen regen of koud weer te bespeuren is.

De herfst komt echter met een grote storm ons

Het is heel romantisch om te vertrouwen op wat de hemel je geeft

© Klein Zuidbroek

> Een gloednieuwe watertank in Klein Zuidbroek.

> Iris en Bouke bouwen hun huisje in een tent.

© Klein Zuidbroek

> Tim bouwt gewoon buiten met behulp van zeil tegen slecht weer.

© Klein Zuidbroek

land binnen begin september. Ze test de huisjes op ons terrein, op de bouwplaatsen en het uithoudingsvermogen van de bouwers. De hitte wordt verdreven en de watertanks worden gevuld. Eindelijk douchen en afwassen zonder je heel veel zorgen te maken of je het wel redt! Waar de ene uitdaging wordt overwonnen, dienen de volgende zich gelijk weer aan: de kou en weinig zonlicht. De eerste kacheltjes worden aangestoken en uitgeprobeerd, met hout stoken blijkt nog een hele kunst te zijn en elke houtkachel heeft zijn eigen karakter. De hoeveelheid opgewekte energie wordt nauwlettend in de gaten gehouden, sommige filters van het waterfiltersysteem blijken erg veel stroom te kosten en koken op zonne-energie zit er nu niet meer in.

Op de bouwplaatsen verdwijnen er steeds meer daglichturen om in te werken en de kou zorgt voor stramme handen en langzaam werkende hoofden. De wind speelt met de afdekzeilen en de regen

> Hout stoken is een hele kunst.

maakt er een sport van om elke keer weer op een andere plek de huisjes binnen te dringen. Dan maar de planning omgooien en binnen de badkamer afmaken, terwijl de buienradar elk uur opnieuw wordt bekeken.

Ondanks dat veel huishoudens nog in een andere fase zitten proberen we wel al als community te werken, om te zorgen dat *ons* weiland steeds meer uitgroeit tot een fijne plek om te wonen en leven. Een keer in de 2 weken vergaderen we online zodat we van elkaars proces op de hoogte zijn en besluiten kunnen nemen over de voortgang van ons dorpje. Er zijn verschillende commissies aangesteld, die ieder op hun beurt

verantwoordelijk zijn over een bepaald onderdeel van de community, zoals bijvoorbeeld het terrein, de moestuin en de communicatie naar buiten toe. Ondanks de coronamaatregelen kunnen we af en toe, gelukkig, elkaar ook *in het echt* zien. Zoals in november, toen we boompjes gingen oogsten in het bos om op ons terrein te kunnen planten voor meer biodiversiteit. Dit was onderdeel van de *MEER*

> De bewoners van Klein Zuidbroek met de jonge zaailingen, die in hun dorpje boompjes moeten worden.

bomen-actie, een project dat overdaad aan jonge zaailingen, die normaal worden gesnoeid, oogst en weer op andere plekken terugplant.

De komende maanden zullen we steeds meer van dit soort gezamenlijke klussen doen op ons terrein, zoals het uitzetten van de paden naar alle verschillende huisjes en het aanleggen van de moestuin. Het is nieuw en uitproberen, een sprong in het diepe, de klusjes zijn nooit af en er moet nog zoveel gebeuren. We kennen elkaar nog niet goed, moeten samen al veel beslissingen nemen en dat gaat soms met horten en stoten, zoals een begin hoort te zijn. Het vertrouwen van de juiste keuze gemaakt te hebben, dat dit is wat we willen, dromen over hoe mooi het gaat worden en enthousiasme om aan de slag te gaan voeren de boventoon. Versterkt door de prachtige sterrenhemel boven het terrein en het besef dat dit alleen al genoeg is.

© Klein Zuidbroek

Dromen over hoe mooi het gaat worden en enthousiasme om aan de slag te gaan voeren de boventoon

© Klein Zuidbroek

> De lucht kleurt oranje boven Klein Zuidbroek, de sterrenhemel is in aantocht.

DUIVELSE GEDACHTEN

Ik durf het bijna niet toe te geven, maar de afgelopen weken hebben we meerdere keren gedacht: *we zijn hier helemaal klaar mee*. Jan-Willem met het ontwerp en de indeling, ik vooral met het off-grid leven. Dat komt natuurlijk omdat ons huisje is berekend op 2 volwassenen. Die af en toe echt wel even koud willen douchen, in het donker willen zitten of 's ochtends een half uur willen bekvechten wie de kachel aan gaat maken. Maar nu er een klein frummeltje bij is, zijn we te moe daarvoor. En is ons huis vermoeiend, in plaats van energie-gevend. Het voelt een beetje als het kwijt raken van je geloof. Jan-Willem heeft er minder last van, die gelooft nog in onze missie. Maar ik? Ik vind ineens een hypotheek niet zo erg meer. Duivelse gedachten!

Dat zijn de sombere dagen, de dagen dat we voor het eerst in 3,5 jaar beslissen een aggregaat te gebruiken. Ons energiesysteem piept, voorlopig geen zon en de burens hebben er eentje die regelmatig bromt naast hun huisje. Zo'n stap lijkt nietszeggend, maar voor ons een hele beslissing. Het druist in tegen alles waar we voor staan. En toch wil ik onze baby Luus een warm badje kunnen geven, überhaupt, water uit de kraan is momenteel noodzakelijk. God straft meteen, want hun aggregaat sluit helemaal niet aan op ons systeem. Dus dan maar de accu's loskoppelen en opladen via het systeem van de burens.

Maar na regen komt altijd zonneschijn! De betere dagen, waarin Luus leert nee schudden als ze iets niet wil en haar eerste natte kusjes geeft, die dagen zijn zonnig, ook al giet het buiten. Dagen waarin

BLOG

Noortje Veerman, alias Noortje Regeltut, heeft altijd klein gewoond. Ze is meesterlijk in ontspullen, dol op gezelligheid, leert graag van ervaringen en wil anderen op weg helpen, zoals zij samen met partner Jan-Willem doet met de Tiny House Academy.

NOORTJE

© Noortje Veerman

Jan-Willem en ik genieten van ons knusse, warme huisje, een filmpje kijken op bed, een spelletje doen aan tafel, terwijl we grinniken als Luus in haar slaap scheetjes laat.

Maar het meest zijn we bezig met ons nieuwe ontwerp, die moet nu toch maar eens gerealiseerd gaan worden. Tiny House 2.0! We hebben inmiddels alweer 100 nieuwe ideeën en Jan-Willem past dat allemaal braaf aan in Sketch-up. Het wordt waarschijnlijk weer zo'n moment dat ik beslis: *en NU gaan we bouwen!* Want anders zit JW over een jaar nog te tekenen. Maar voor dit ontwerp (ook weer mobiel, *tiny* en off-grid) willen we graag de zekerheid van een *vaste* plek.

© Jan-Willem van der Male

10 jaar is al prima. We gaan experimenteren met nieuwe systemen, biomeilers, community opbouw en daarvoor hebben we iets meer tijd nodig. We zijn, met onze lieve burens natuurlijk, rustig op zoek naar een oplossing. En in de tussentijd oefenen Kjeld en Jan-Willem hun bouw- en samenwerking skills. Ze bouwen momenteel een huisje voor iemand. Sim leert Luus lopen, Linde en ik genieten en maken ons nuttig op het landgoed (vooral Linde).

Wonen is een werkwoord, zoals JW zich heeft uitgedrukt 5 jaar geleden. En werken doen we zeker. Werken aan een betere leefomgeving, aan een toekomstbestendig huisje en aan een geweldige plek voor Sim en Luus om op te groeien!

RTL TINY HOUSE BATTLE in het voorjaar op de BUIS

De RTL Tiny House Battle: De Luxe In Het Klein is de volledige naam van een nieuw tv-programma, dat dit voorjaar op de buis moet komen. Het wordt een strijd tussen amateurklussers, die een zo mooi en kwalitatief hoogstaand *tiny house* gaan bouwen voor een koper. Voor de winnende bouwer ligt een mooi geldbedrag klaar, voor de koper de sleutel.

Het programma wordt gepresenteerd door John Williams, ook bekend van onder meer *Help, mijn man is klusser*, *Een dubbeltje op zijn kant* en *Briljant!* Voor het promotiespotje trok de presentator met een cameraploeg naar Minitopia in 's-Hertogenbosch om belangstellende deelnemers alvast een indruk te geven wat er mogelijk is. „Het snijdt een thema aan wat nu speelt, Starters kunnen het wel vergeten”, vertelde John bij RTL Boulevard. „Dan is dit wel een heel leuk alternatief. Voor dit geld en de luxe in het klein moet je het niet laten liggen.”

Productiemaatschappij Fabiola is verantwoordelijk voor het format van de *RTL Tiny House Battle*. Amateurklussers gaan het in dit programma tegen elkaar opnemen in een competitie, waarin alles draait om *tiny houses*. De bouwers krijgen assistentie van een architect en een stylist en mogen ook hulp invoeren van handige vrienden en familieleden. Elke aflevering bouwen 2 klusteams een *tiny house* in opdracht van dezelfde koper. Deze opdrachtgever kiest uiteindelijk voor een van de 2 gebouwde huisjes, de bouwer van het gekozen *tiny house* gaat door naar de volgende ronde. *Zo kronen we na meerdere bloedstollende klusbattles uiteindelijk de allerbeste tiny house bouwers van Nederland*, schrijft Fabiola op haar website.

Momenteel loopt de aanmeldingsprocedure voor het programma. Bouwers kunnen zich aanmelden, maar ook kopers moeten zich opgeven. Zij moeten een vragenlijst invullen, waarin zij onder meer hun wensen en reden om in een *tiny house* te willen wonen moeten aangeven. En.... zij moeten zelf 25.000 euro meebrengen, maar daarvoor krijgen zij wel een compleet *tiny house*.

> John Williams bezoekt Minitopia voor de promospot.

> Impressie van DemoParkNL.

ALMERE krijgt park met compacte MODELWONINGEN

Almere krijgt een permanente expositie van compacte modelwoningen. DemoParkNL gaat rond de komende zomer van start nabij de experimentele woonwijk Oosterwold. „We spelen hiermee in op de toenemende vraag naar kleinere en betaalbare huisvesting zonder beknotting op comfort en woongenot. Een trend die de komende jaren groeit”, vertelt een van de initiatiefnemers, Daan Fröger.

„Veel mensen hebben een woonbehoefte naar kleiner, dus minder woonoppervlak maar tegelijk wel veel ruimtebeleving. Een slimme compacte woning is het antwoord. Bij voorkeur wel in een heerlijke omgeving met rondom groen, bomen, een moestuin en misschien wel kippen”, aldus Daan, die ook nauw betrokken was bij het project *Tiny House Farm* in Oosterwold. Samen met Mill Home-oprichter Rob Besemer en makelaar Jorien van Santen gaat hij nu DemoParkNL van de grond tillen.

Daar zijn 15 plekken, waarop aanbieders, architecten en bouwers van compacte woningen een modelwoning kunnen plaatsen. Er mag ook worden proef geslapen. De Almeerse verkoopexpositie richt zich ook deels op *tiny houses*. „Wij zien *tiny housing* als een van de antwoorden voor woonbehoefte voor onder andere minder draagkrachtige starters en als een flexibele woonoplossing”, zegt Daan, die op DemoParkNL ook plaats biedt aan tuinkantoren en -ateliers en mantelzorgwoningen. „De meeste modelwoningen zullen een woonoppervlak tussen de 40 en 70 m2 hebben.”

Ook is er aandacht voor nieuwe technieken op het gebied van energieopwekking en -opslag, individuele afwaterhuishouding en hemelwaterrecuperatie. Ook komt er een paviljoen, waar workshops en presentaties over vernieuwend wonen en het creëren van leefomgevingen met gemeenschapszin plaatsvinden. DemoParkNL zal ieder eerste weekend van de maand geopend zijn. De toegang is gratis. Volg de ontwikkelingen via demopark.nl. >>>

Leer ontwerpen en bouw je eigen woning

NIEUW E-BOOK

20 PIEPKLEINE BOUWSELS

MET UITGEBREIDE
BESCHRIJVINGEN, FOTO'S
EN ILLUSTRATIES

142 pagina's

€ 8,95 inclusief btw

SLIM
RUIMTE-
GEBRUIK**3**

Ruimte-innovatie op
de vierkante mm

- Wereldwijd unieke projecten
- Van hergebruikte graansilo tot iglo
- Van drijvend ei tot 3-d geprint huisje
- Van office pod tot uitklapvilla
- Mooie verhalen over bouwwijze en gebruik
- Prachtig beeldmateriaal
- Rijk geïllustreerd

U kunt dit e-book als epub
of pdf bestand bestellen
door een mail te sturen naar
levenintuinen@gmail.com

ALLE ADVERTENTIES ZIJN INTERACTIEF. KLIK OP DE ADVERTENTIE VOOR MEER INFO.

PADDENSTOELENMAN.NL

Meld je aan voor de
online workshop

Paddenstoelen Groeien

- paddenstoelen herkennen
- eetbare paddenstoelen groeien in
eigen huis en tuin

klik hier!

Doe je mee? www.youtopialab.com [klik hier](#)

APPEN met FRIEDA

Nu de coronaperikelen blijven aanhouden nestelt Frieda zich steeds meer in ons kikkerlandje. Zo heeft ze haar *tiny house consulting* ook in Nederland opgestart en denkt ze over een *tiny house* in de VS én NL. Voldoende stof dus om weer even gezellig met haar te appen. Ook over modulair bouwen in de fabriek en over duurzaamheid in de VS.

Frieda Bakker is een van de tiny house-pioniers in NL, maar gaat liever voor een tiny leven in de VS. Zij houdt ons op de hoogte van het anders wonen aldaar.

Hoi Frieda, hoe gaat 'ie? Nog leuk nieuws op het gebied van klein en anders wonen?

Jazeker! Ik heb mijn consulting mbt anders wonen nu ook op mijn website gezet van *My Tiny House*. Ik deed dit voornamelijk in de USA, maar nu ook in Nederland. Tadaaa!

Hartstikke goed! Wat ga je doen?

Ik heb zoveel kennis opgedaan afgelopen jaren over voornamelijk *tiny house business* en daarnaast erg veel woonervaring in allerlei verschillende vormen, vooral woongroepen. Ik stel dat nu ook graag hier in Nederland beschikbaar.

Er zijn steeds meer initiatieven en vaak met weinig of geen ervaring met zowel de kant van bijvoorbeeld ontwikkeling of modulair bouwen als de woon- en leefervaring. Door iemand mee te laten kijken die ervaring heeft met verschillende leefstijlen en woonvormen en de ervaring heeft met ontwikkeling en business hieromtrent, kun je voorkomen dat er wellicht onnodige fouten of onhandige beslissingen genomen worden. Het is in die zin ook ruimer dan alleen *tiny houses*. *Communities*. Woongroepen. Laten we het *eigenwijs* wonen noemen.

Als je om je heen kijkt naar Nederlandse initiatieven, welke fouten of onhandige beslissingen zie jij dan vaak?

Een mooi voorbeeld is de het inplannen van een gemeenschappelijke ruimte in een woongroep. Dat zit vaak toch standaard in het idee ingebakken van wat voor vorm van gezamenlijk wonen dan ook. Er wordt een ruimte neergezet. Ploep. Maar wat ga je er eigenlijk mee doen? En gebeurt dat ook daadwerkelijk?

Daar heb jij vast ervaring mee? :-)

Ik heb zelf in 2 woongroepen gewoond en heb er verschillende gezien. Hij wordt zelden gebruikt. Of fungeert per ongeluk als afvalputje van de grote dingen van de bewoners. Denk aan stoelen, banken. Kopjes zonder oren. *An sich* niets mis mee, maar het staat er regelmatig ontzettend te verstoffen. Er zit vaak helemaal geen dynamiek in de ruimte. Zonde!

Zoiets als dit, dus.

Of dit!

Is dat niet gewoon laksheid van de bewoners?

Niet altijd. Wij hadden in de woongroep in Hoorn bijvoorbeeld meerdere zelfstandig ondernemers. Die konden best een ruimte als die we hadden gebruiken. Voor workshops of consulting. Maar chips... er is een bestemmingsplan. Er zijn statuten en er zijn vaak ook vanuit de woningbouwvereniging restricties voor commercieel gebruik.

Gevangen in regelgeving dus?

Yep! Het kon officieel dus niet. Maar het gebruik ervan in goed overleg met de rest van de groep had die ruimte veel meer dynamiek gegeven. Regelmatige schoonmaak. De wc wat vaker doorspoelen. De ruimte af en toe verwarmen waardoor vocht geen kans krijgt. En je ook bijvoorbeeld in tijden als deze een fijne hub hebt als je steeds thuiswerkt. Als je daar van tevoren beter over nadenkt, dan ga je in de start van een woongroep dit soort zaken ook anders verwoorden met de gemeente in het bestemmingsplan of de met de woningbouwvereniging. Je hebt dan veel meer ruimte om te spelen met de ruimte die je hebt en aan te passen aan de groep die er op dat moment mee leeft.

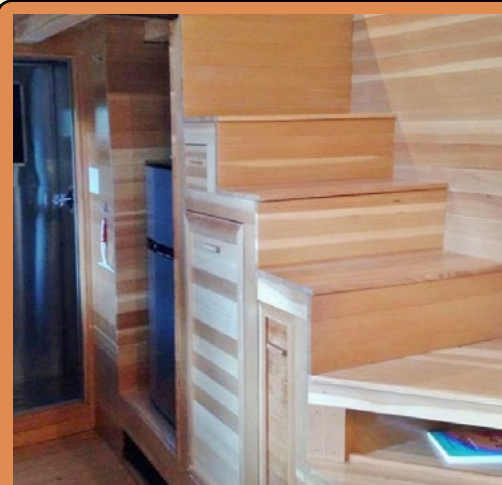
En zo zijn er legio zaken. Het is vaak een kwestie van niet weten wat je niet weet. Door de blinde vlek te verkleinen, kun je het succes en plezier vergroten.

Klinkt eigenlijk best logisch. Hoe is je ervaring in de VS hiermee?

In Amerika zat ik regelmatig met ontwikkelaars, fabrieken en investeerders om tafel. Een groep die nu ook in Nederland meer begint te kijken naar het fenomeen *anders en kleiner wonen*. Het was mooi om te zien dat ze ontzettend nieuwsgierig zijn, het leuk en belangrijk vinden ook. Maar laat ze geen *tiny house designen*... haha Maar dat willen ze vaak wel graag!

En daar gaat het mis?

Ja, dan krijg je bijvoorbeeld een floorplan te zien met nagenoeg geen kastruimte. *Want je hebt toch niet veel spullen?* Uhm... nee, maar die kastruimte heb je juist door je beperkte ruimte WEL erg hard nodig. En niet in 10 kleine schattige laadjes in de hoeken en gaten van het design. Je wilt spullen goed weg kunnen doen, zodat de ruimte open en vrij blijft voelen.

Dit is een goed voorbeeld.

Een kleine ruimte ruimt snel op, maar oogt ook veel sneller rommelig. Dus ik doe graag koffie met ondernemers en startende initiatieven om mee te kijken en mee te denken met mijn ervaring op zak. Hoe eerder je dat in het proces doet, hoe sneller en beter je nog bij kunt sturen waar nodig.

Voorlopig lijkt een bezoek aan de VS nog niet mogelijk. Is dat ook een reden dat je dit hebt opgestart in NL?

Voor een deel, ja. En als ik straks weer naar Amerika kan, dat plan en die wens is er nog steeds, wil ik het ook actiever blijven doen hier in Nederland. Ik ben bij beide bewegingen betrokken en in Nederland al vanaf het prille begin. Er zijn verschillen tussen de *movements*, maar ook veel overeenkomsten.

Daar valt van te leren. Kruisbestuiving! Bruggen slaan. En met die kennis kun je weer mooie dingen creëren!

Wat kunnen we bijvoorbeeld van Amerika leren in NL?

Modulair bouwen in een fabriek! En dan geen vakantiewoningen of segmenten, maar 95% klaar uit de fabriek, plaatsen, aansluiten en wonen! Volgens het Bouwbesluit! Tuurlijk is het Bouwbesluit (IRC) in Amerika iets anders, maar het is gestoeld op internationale afspraken. Ik zie hier in Nederland, en Europa, verschillende projecten, maar het zijn vaak alleen vakantiewoningen die vervolgens ook nog eens niet voldoen aan het Bouwbesluit. Dat is een grote beperking en lost ook ons woonprobleem niet op. Of ze kunnen en willen niet opschalen om er meer te fabriceren.

Hoe komt dat, denk jij?

Het is niet makkelijk! Het vraagt ontzettend veel kapitaalinput, oftewel investeringen. Voordat je ook nog maar 1 klant hebt...

En kennis. In Amerika zijn er ook verschillende bedrijfjes, die van bijvoorbeeld *tiny houses* bouwen in een grote schuur gegaan zijn naar meer fabrieksmatige productie. Dat vraagt een hele andere mindset. Zoals indeling van ruimte, hoe laat je je werkploeg circuleren om er een paar per week te kunnen bouwen?

Of je verkoopafdeling. Je kunt, voor sommigen helaas, namelijk niet meer aan iedere wens van je klant voldoen. In een fabrieksetting kun je veel lastiger werken met het design van de klant zelf. Om het goed en efficiënt te laten lopen moet je keuzes maken. Wel die verf, niet die. Wel die kozijnen, niet die. Wel dat design, niet die. *Kill your darlings*. De kosten rijzen anders namelijk de pan uit als je een veel te breed assortiment hebt.

Worden het dan geen eenheidsworsten waar niemand op zit te wachten?

Dat is inderdaad een angst, maar er is even goed binnen de keuzes ruimte om je eigen stempel te drukken. Zoals in de auto-industrie, maar dan met huizen.

Dit is wel een leuk voorbeeld van modulair bouwen in de USA.

En weet je wat ik mooi vind aan bouwen in een fabriek? Het is schoner! Het blijkt dat je tot 50% minder bouwafval produceert. Materiaal kan zo doorschuiven naar een volgende unit. En de schade op een bouwplaats aan de omgeving is soms echt ontzettend groot. Ik moet de eerste bouwplaats nog zien waar er geen piepschuim de sloot inwaait! Dat heb je dus niet, of nauwelijks, als het in een fabriek gebouwd is.

Zoiets als Heijmans doet met haar Heijmans One?

Ik begrijp dat dit echt units zijn. Niet per definitie modulair. Werkelijk modulair is als lego. Als je dat goed doet in het ontwerp, maak je het mogelijk om, als de maatschappij en situatie bijvoorbeeld van je vraagt om meer thuis te gaan werken, te kunnen schakelen als consument. Je kunt dan bij de fabriek een extra ruimte bestellen die er makkelijker bij, op, of aangezet kan worden. Tadaaaa! Thuiskantoor! Of er komt een kindje bij. In plaats van te verhuizen naar een groter huis kun je je huis met je mee laten groeien.

En dat zie je dus te weinig in NL?

Het werken met modules, kom je wel tegen bij sommige bouwers hier in Nederland, maar die voldoen niet allemaal aan het Bouwbesluit. Of ze willen het graag kleiner houden qua productie, zodat het een unieke manier van wonen blijft.

Is er ook iets waar Amerika van NL kan leren?

Jazeker! Circulair bouwen!! Duurzamer! Als je kijkt naar de circulaire groepen of initiatieven in Nederland op een kaart dan zie je door de puntjes het land bijna niet meer.

Ga je vervolgens naar Amerika dan staan er over dat hele grote land verdeeld misschien maar 2 handen vol! Terwijl het zo'n mooie kans is. Met alle komende en huidige technologie, het bouwen in fabrieken, de behoefte aan meer huizen (anders gebouwd) en de wens om dat duurzamer en circulair te doen. Die elementen gaan allemaal PRACHTIG samen en kunnen elkaar enorm versterken!

Maar in de VS hebben ze het blijkbaar minder op met duurzaamheid?

Ja. Het scheelt waar je bent in Amerika, maar als je kijkt naar bijvoorbeeld de beschikbaarheid van natuurlijke producten zoals schapenwol als isolatie, dan komt dat vervolgens voor het grootste gedeelte uit... Europa. Waarbij je maar een paar punten hebt in het hele land waar je het kunt krijgen.

Het is echt mooi spul!

In 2016 ben ik van Colorado naar Calgary gereden en op de terugweg ben ik langsgegaan bij de op dat moment ENIGE die schapenwolisolatie van Amerikaanse bodem produceert. Van snijafval van dekbedden en wollen kleding. De enige!

Heeft de grootte van het land en de ruimte ook te maken met minder aandacht voor duurzaamheid?

Dat zie je wel in de zin van het verbouwen van natuur voor bijvoorbeeld grote projecten. Daar worden vaak veel makkelijker vergunningen voor afgegeven. Sta je opeens te staren naar een enorm gat in een berg tussen de *Aspen* en naaldbomen door. In de *Rockies*! Huh? Hoe?!? Winning van mineralen. Dat is hier niet voor te stellen met onze beperkte ruimte!

En ja, ook in de zin zoals in het voorbeeld van de schapenwol. Als je dan graag daar gebruik van wilt maken in New York, dan mag de wol eerst het hele land door. Daarmee wordt het product een stuk duurder. Inefficiënte ketens. En, Amerika is echt het land van kwantiteit, en minder van kwaliteit. Zoveel mogelijk, voor zo weinig mogelijk. Duurzaamheid staat daar op dit moment bijna recht tegenover. Qua kosten en beschikbaarheid.

Is er dan wel markt voor duurzame bouwproducten en efficiëntere ketens in de USA?

Weinig. Nog! Ik heb door mijn eigen zoektocht voor mijn *tiny house* (die er overigens nog niet is) echt goed moeten speuren! Maar ook daar dringt het nu meer door dat bouwen in die zin echt anders moet. Maar ook hier kan modulair en in een fabriek bouwen een mooie kans zijn om duurzamere materialen een push te geven. Door opschaling vallen er een hele hoop kosten af, puur door efficiëntere aanpak. Denk alleen al aan transport. In plaats van een pallet voor een huisje, kan er een hele lading vol in 1 keer naar de fabriek. Dit is slechts een klein stukje van de keten, maar dat scheelt kosten en energie! Als er dan een ontwikkelaar is die 200 huizen wil neerzetten, die circulair en/of duurzamer gebouwd zijn, dan kan dat ook betaalbaarder!

Is een *tiny house* in de VS nog steeds je droom?

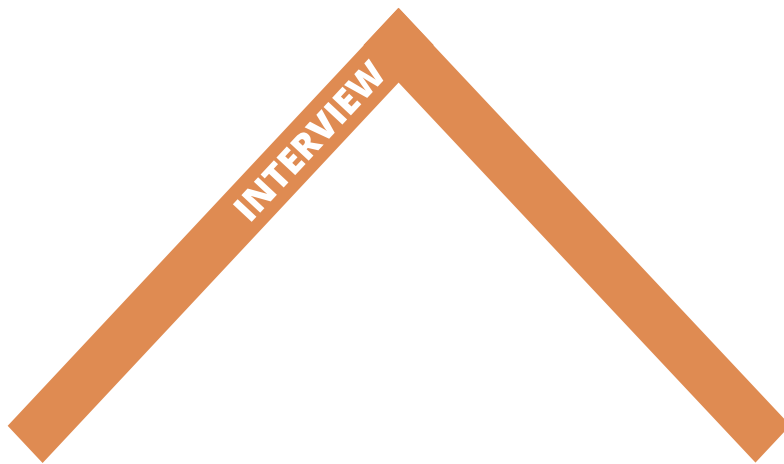
Ik zou graag in beide landen een plek willen hebben. En dat is met klein wonen iets haalbaarder. Dat hoeft van mij niet meer op wielen. Die behoefte was er eerder wel. Of wie weet, een omgebouwde *van* in de USA... Aan dromen geen tekort! ;-)

Ook leuk! Waarom hoeft het voor jou niet persé meer op wielen?

Onhandig als het gaat om regelgeving. Dan beperk ik me namelijk met waar ik het kan plaatsen. En deels ook een beperking in het ontwerp. Dan kan het niet te breed zijn. Als er geen noodzaak is voor een *mobiele* oplossing, dan ga ik het me niet onnodig lastig maken.

Dat is absoluut waar. Droom ze nog! ;-)

„Ik heb nog meer
het **GEVOEL** dat
ik echt **LEEF**”

Mirjam Looij vertelde in onze vorige editie over bewuster leven, waarover zij een boek schreef. Haar *tiny house* speelt daarin een belangrijke rol. De foto's bij haar interview maakten niet alleen veel lezers, maar ook ons heel nieuwsgierig naar het verhaal achter dit fraaie huisje op wielen en haar *tiny house*-leven. Dus zochten we Mirjam nog eens op en vertelde zij honderd uit.

Het *tiny house* van Mirjam en haar man Corné is beslist geen doorsnee huisje op wielen. Het heeft een bijzondere vorm en is ook redelijk groot. Voor een *tiny house* dan! Het prachtige huisje is de uitkomst van een wensenlijstje dat Mirjam en Corné opstelden voor het ontwerp. „Daar stond op: verplaatsbaar, veel licht, een extra kamertje, een bad, ramen die open kunnen en een vaste trap naar het slaaploft”, vertelt Mirjam, die vooral het extra kamertje een hoge prioriteit gaf. „Ik wilde een plekje waar ik mezelf terug kan trekken. In deze coronatijd werk ik veel vanuit dit kamertje. Daarnaast dient het kamertje nu als logeerkamer en wordt het misschien later een kinderkamer. We hebben ons *tiny house* dus ook gebouwd met oog op de toekomst.”

Het stel koos uiteindelijk voor een landbouwtrailer van 11 meter lang en 3 meter breed als fundering. Geen alledaagse keuze. „We hebben hiervoor gekozen, omdat we de binnenruimte van trailers die veel gebruikt wordt bij het bouwen van *tiny houses* behoorlijk smal vinden. We kunnen ons huisje nog steeds verplaatsen, alleen duurt het wat langer omdat de trailer met een landbouwvoertuig vervoerd moet worden via polderwegen. In de praktijk blijkt dat we ons huisje hooguit eenmaal per jaar zullen verplaatsen, dus dat weegt niet op tegen het plezier dat we elke dag beleven

aan de extra binnenruimte. Ik ontvang trouwens wekelijks berichten van mensen die verrast zijn door ons huisje, omdat het net wat groter is dan het gemiddelde *tiny house*.”

Het *tiny house* heeft heel wat raampartijen, want Mirjam en Corné willen graag zoveel mogelijk natuurlijk licht naar binnen halen. De keuken heeft een 2pitskookstel zonder grote apparaten. In de badkamer staat een composttoilet en een klein bad waar ook gedoucht kan worden. Naast de badkamer is het kleine extra kamertje van

ongeveer 2 bij 2 meter. Hier staat een bureau en een opklapbed voor de logés. Naast het kamertje staat de kast die gebruikt wordt als systeem- en opbergkast. In de kast staan verschillende bakken voor afvalscheiding, tassen, schoonmaakspullen

en een kleine niet-elektrische wasmachine die met de voet bedienbaar is. Een lekkere zitbank en een efficiënt Jotul houtkacheltje zijn de eyecatchers in de woonkamer, die ook een opklaptafel heeft. „Slapen doen we in onze slaaploft, die we kunnen bereiken met een trap waarin allerlei handige lades zitten om onze spullen in op te bergen. Onder de matrassen van onze slaaploft zitten verstelbare lattenbodems, zodat je in bed een boek kunt lezen of een filmpje kunt kijken”, legt de schrijfster van *Bewuster Leven* uit. „De stroom komt van zonnepanelen op het dak en

„Ik wilde een plekje
waar ik mezelf
terug kan trekken”

> Mirjam aan het schrijven in haar zo vurig gewenste extra kamertje.

© ZLM / Vincent van den Hoogen

> Het net iets grotere tiny house staat fraai in het groen.

© Mirjam Looij

> Mirjam maakt wat lekkers in haar keuken.

> De slaaploft, badkamer en woongedeelte van Mirjam's tiny house.

het afvalwater wordt gezuiverd door een biologisch (helofyten)filter. De droom is om het huisje in de toekomst volledig zelfvoorzienend te maken maar voorlopig hebben we nog een aansluiting nodig voor water."

De beide levensgenieters wonen nu alweer 2 jaar in hun *tiny house*. Een leven met minder comfort, maar met meer tevredenheid. Uiteraard was het in het begin wel even wennen, want er veranderde veel in hun dagelijkse leven. Veel doodnormale zaken ook, zoals bijvoorbeeld het beddengoed verschonen. „Eerst het beddengoed geknield op de slaaploft eraf halen. Dan in de waszak meenemen naar de wasserette. Vervolgens 3 kwartier wachten met een boek of ondertussen een boodschap doen. De was ophangen buiten bij lekker weer of binnen, waardoor ons huis iets weg heeft van een spookhuis. En vervolgens de bedden in gebogen positie weer opmaken", schetst Mirjam een nieuwe ervaring, die ze beslist niet vervelend vindt. „Als we dan 's-avonds tussen die fris ruikende lakens liggen, voel ik zoveel meer voldoening dan een aantal jaren terug. Eenvoudiger leven betekent niet dat alles eenvoudiger gaat, maar wel dat je veel

**„Eenvoudiger
leven betekent
niet dat alles
eenvoudiger gaat"**

dankbaarder bent voor de dingen die vroeger zo vanzelfsprekend waren."

Minimalisme is ook een grote rol gaan spelen bij het paar. „Dat betekent ook veel minder kleding shoppen, maar enorm blij zijn als je een kledingstuk gevonden hebt waar je specifiek naar op zoek was. Het betekent bewust boodschappen doen bij een lokale boer en zoveel mogelijk groente en fruit uit het seizoen halen. Want staan we nog wel eens stil bij de aarde waar het in groeide, het water dat het voedde, de handen die het oogstte en de reis die het aflegde? Kortom sinds we in een *tiny house* wonen leven we een stuk duurzamer dan voorheen. Het *tiny house*-leven dwingt je om zuiniger om te springen met alles wat de aarde ons geeft."

Een schuldenvrij leven vindt Mirjam ook een verademing. „Daardoor komt er automatisch meer ruimte om je leven vorm te geven zoals je dat graag wilt. Ik ben bijvoorbeeld een dag minder gaan werken, waardoor ik meer tijd heb om te schrijven en tijd te spenderen met de mensen die belangrijk voor mij zijn. We wonen ook dicht bij de natuur. We zijn veel vaker buiten dan voorheen, ook bij

> Helikopterview van de woonkeuken.

minder goed weer. Sinds ik op deze natuurlijke plek woon voel ik de drang om meer plantenkennis te vergaren en te weten wat er om ons heen groeit en bloeit. Om die reden volg ik ook een wildplukcursus.”

De stap naar een *tiny house* heeft Mirjam en Corné veel van het gehoopte geluk bezorgt. De afgelopen 2 jaar hebben zij veel ervaring opgedaan met het *tiny house*-leven. En dat is volgens Mirjam beslist niet alleen rozengeur en maneschijn. „Het *tiny house*-leven wordt weleens verheerlijkt, maar dat vind ik niet reëel. Ik deel graag ook de mindere kanten voor een realistisch beeld. Het verhuizen van ons *tiny house* vind ik bijvoorbeeld heel naar. Het is toch je huis dat de weg over gaat. Om bij deze plek te komen was het passen en meten. Ik stond erbij en keek ernaar met zweet in mijn handen. Uitslapen als de ander er eerder uit gaat is ook niet echt een succes. Als mijn man beneden loopt hoor en voel je iedere stap. Dit kan soms zorgen voor wat irritaties. Gelukkig hebben we inmiddels een modus gevonden. Ik slaap een uurtje langer in het weekend, terwijl Corné dan op de bank een tijdschrift leest.”

Ook de verschillende seizoenen beleeft de 33-jarige lerares op een Jenaplanschool anders dan voorheen. De zomers vindt zij goed te doen, maar met de winter heeft Mirjam meer moeite. „Als het echt warm is zetten we de ramen wijd open en hangen we doeken voor de ramen om de ergste warmte buiten te houden. Vorige zomer heb ik met een hitte golf een keer in het extra kamertje geslapen, omdat de tempatuur in het slaaploft nog een paar graden hoger was dan hier beneden. Als de dagen kort en koud zijn is het soms best afzien. Iets waar ik bijvoorbeeld maar moeilijk aan kon wennen is de temperatuur in ons *tiny house* nadat het een nacht heeft gevoren. Het huis is goed geïsoleerd, maar bij temperaturen rond het vriespunt is het toch al snel tussen de 10 en 15 graden. Ik kan er al vrij moeilijk uit komen 's-ochtends, maar dat is dan nog een tikkeltje lastiger. Als ik moet werken en de wekker gaat, vlieg ik vanuit onze slaaploft naar beneden, wat ik na een paar maanden oefenen heel snel kan zonder mijn hoofd te stoten, en kleed me razendsnel om. Een kwartier later zit ik dan in de auto met de kachel op de hoogste stand mijn ontbijt naar binnen te werken. Dus nee, het is heus niet altijd fantastisch om in een *tiny house* te wonen. We hebben behoorlijk wat luxe ingeleverd, waardoor ons leven minder makkelijk en comfortabel is dan voorheen.”

Terug verlangen naar het oude luxe leventje doen Mirjam en Corné echter geen moment. „Als je

mij de vraag zou stellen of ik terug wil naar ons nieuwbouwhuis, is het antwoord beslist nee. Ik ben een veel dankbaarder mens dan voorheen. Veel dingen die vroeger gewoon waren zijn nu bijzonder en dat maakt dat ik nog meer het gevoel heb dat ik echt leef. Dat gevoel heb ik als we na een paar donkere dagen voldoende stroom hebben om een appeltaart te bakken. Dat gevoel heb ik als ik de kou in ga om hout te halen voor ons kacheltje, op mijn knieën de kachel probeer aan te krijgen, na een kwartier de kachel pas goed brandt en ik de ruimte warm voel worden. Dat gevoel heb ik als ik het composttoilet opendoe, de volle emmer eruit haal, de zak naar de milieustraat breng, alles na een goede schoonmaakbeurt weer terugplaats en daarna weer naar het toilet kan. Wat ik ook een voordeel vind aan wonen op 40 vierkante meter is dat mijn man en ik dichter bij elkaar leven, letterlijk en figuurlijk. Als we samen thuis zijn, zijn we ook echt samen. Je kunt met elkaar blijven praten, ook als de een in de badkamer is en de ander in de woonkamer staat. We zitten dicht bij elkaar aan de knusse eettafel en elke avond doen we gezellig samen de vaat. Veel kinderen die een kijkje komen nemen in het *tiny house* zijn enthousiast. Vooral dat knusse spreekt kinderen erg aan. Ieder kind rent eerst de trap op naar de slaaploft en waant zich in een tent. Mijn neefje en nichtje komen daarom maar wat graag een nachtje bij ons slapen. Corné ligt dan op een matras aan het voeteind en wij met z'n drieën op de 2 matrassen. Gezelligheid gegarandeerd.”

© Mirjam Looij

Op een fraaie locatie op Goeree-Overflakkee leven Mirjam en Corné nu grotendeels hun droomleven, maar uitgedroomd zijn ze zeker nog niet. „De droom is om een *tiny house*-leefgemeenschap te kunnen opzetten voor 10 *tiny houses* op Goeree-Overflakkee. Een plek in de natuur met een voedselbos, gezamenlijke moestuin, helofytenfilter en een opslagplaats voor bijvoorbeeld tuingereedschap, fietsen en een wasmachine. Maar ook een paar huisjes om mensen op te vangen, bijvoorbeeld een vluchtelinggezin of jongeren die wat begeleiding nodig hebben. De gesprekken met de gemeente verlopen momenteel wat stroperig. Gelukkig hebben we een fijne plek waar we voorlopig kunnen blijven staan. Na een jaar op een camping te hebben gestaan zijn we heel blij met ons huidige plekje in het groen. We staan midden in een oude boomgaard waar je in het najaar naar hartenlust peren, appels en bramen kunt plukken. Onze kipjes kunnen hier vrij rondscharrelen en ik heb voor het eerst van mijn leven een mini-moestuin. Ik hoop dat we nog lang van dit plekje kunnen genieten.”

BIJZONDER ALLEDAAGS

BLOG TIM

Tim van der Meer werkt doordeweeks als paraveterinair dierenartsassistent, in het weekend als *tiny house*-bouwer en alle momenten van de dag als beeldend kunstenaar, dromer en verhalenverzamelaar.

Al van jongs af aan voelden boten, boomhutten, de slaapcoupé in de trein en andere zelfgebouwde nestjes meer als thuis dan een grote-mensen-huis. Ze is het meest op haar gemak in kleine ruimtes waar de grens tussen buiten en binnen dun is en de wereld aan je voeten ligt.

Op dit moment is ze samen met haar vriend, met hulp van haar stiefvader, bezig met het bouwen van een klein huisje: Walden. Op hun Instagram pagina [waar.is.walden](https://www.instagram.com/waar.is.walden) is het project te volgen:

Zaterdagochtend 6 uur, de wekker gaat af in de vorm van een hongerige spinnende kat naast mijn hoofd. Een hoofd vol dingen om te doen. Zonder ons af te vragen welke dag het is of waarom we wakker moeten worden, stappen we vanuit bed in onze bouwbroeken. Het voelt deze dagen een beetje als wintersport; thermolegging aan, dikke skisokken, snowboardjas aan en muts op. In mijn sjaal ruik ik Oostenrijkse zonnebrandcrème van een jaar oud en voelt het alsof we elk moment de lift in kunnen stappen.

Deze ochtenden zijn routine geworden: thee voor nu en extra gekookt water voor straks, koffie voor zo meteen, schone kopjes in de tas, boormachine mee. Altijd hetzelfde ritje naar de bouwplaats (*zet je lichten aan, radio of cd?, kan jij even naar rechts kijken?*), soms in stilte en soms vol verhalen. Aankomst op de bouwplaats, de een schroeft de planken los die het plastic om ons huisje vasthouden in weer en wind, de ander schakelt de stroom in en zet het licht aan.

Binnenkomen op zaterdagochtend is altijd weer even wennen. Struikelend over de onafgemaakte klusjes die we aan het begin van de week vermoeid achterlieten. Dan lijkt het weer een project wat nooit voltooid gaat worden en schreeuwt de lijst met dingen die we nog moeten doen beschuldigend naar ons vanaf de muur. De onuitgepakte houtkachel in de hoek ziet er heel beteuterd uit, als een vergeten plant of een hond in het asiel.

Dan heb ik, traditiegetrouw, even een uurtje een pesthekel aan dit hele gedoe wat we ons op de hals hebben gehaald. Loop ik mopperend rond, terwijl ik er hier en daar een schroef in draai of (en dit werkt vaak beter) alles ga opruimen, zodat we er weer opnieuw een enorme bende van kunnen maken. Dan beginnen we weer met een schone lei, maken af waar we aan waren begonnen en beginnen dan weer aan iets nieuws. De planning loopt vaker anders dan dat we bedacht hadden. Zelfs daar is rust en stabiliteit in te vinden.

Zelfs in grote avonturen kan de sleur kruipen. De enge dingen die je niet durft en toch doet, worden dan weer heel gewoon en vergeet je dat het een sprong in het diepe was. Sta je niet meer stil bij het kunstwerk wat je aan het leven bent en voel je vooral de offers die gebracht moeten worden. Zo gaat dat, blijkbaar, ook met een huis bouwen. Hoe krankzinnig het project in het begin lijkt, al het voortdurende kinderlijke enthousiasme bij elke nieuwe stap, zelfs dat wordt onderdeel van alledag. Dan verliezen de nieuwe stukken plafond ineens hun glans, lijkt het een nooit eindigende stroom aan troep, verloren bitjes, omgevallen cola en gescheurd afdekzeil. Werken we ineens 7 dagen per week, terwijl we eerst elk weekend op vakantie mochten naar de bouwplaats.

Tot er uit die chaos ineens een huis tevoorschijn komt, met ramen en kozijnen en een mini kerstboompje in de vensterbank. We zien voor het eerst hoe de winterzon door het slaapkamerraam schijnt en alles weer goud maakt. Ineens zien we alle dagen die voorbij gegaan zijn om ons heen, in alle schroeven, balken, kieren, vlekjes en foutjes. Vanaf de grond opgebouwd met plezier, angst, frustratie, liefde en niet meer kunnen stoppen. Alles helemaal zelf. Dan wordt het alledaagse weer bijzonder, een bijzonder groot avontuur.

© Public Domain Pictures

© Monika Schöder

Kleinere VOETPRINT, grotere HAND AFDRUK

Is het kiezen voor klein wonen voor jou onder andere gebaseerd op consuminderen, zorg voor de wereld, de natuur of, andersom, zorgen over het klimaat? Loop je soms ook vast in je ambities om je eigen impact te verkleinen? Zou je soms willen dat je anderen mee krijgt in die ambities? Of ben je soms juist zelf ambivalent in je keuzes? Dan raadt onze vaste gastschrijfster en *tiny house*-bewoonster Elke Rabé je aan om eens mee te doen aan de 6-delige workshopreeks van klimaatgesprekken.nl.

Onder het motto MY Tiny Home - Live Simply (MYTHELS) bouwt Elke in 2017 haar eigen huisje. Nu is MYTHELS 2.1 er en woont zij heerlijk in het groen. Voor Klein Wonen Magazine belicht zij op haar eigen wijze het fenomeen klein wonen..

Wat is het idee? Klimaatgesprekken verwoordt het zelf als volgt: *'Je bent bezorgd over klimaatverandering. En je wilt graag een bijdrage leveren aan de oplossing. Maar hoe doe je dat? En hoe betrek je anderen daarbij? Hoe ga je het gesprek aan? Als jij wilt helpen Nederland klimaatneutraal te maken door zelf aan de slag te gaan, geef je dan op voor onze workshopreeks. Samen met gelijkgestemden ontdek je manieren om je leven klimaatvriendelijker in te richten. Je kan oefenen, reflecteren, vragen stellen en op speelse wijze krijg je veel informatie over klimaatvriendelijker leven en anderen daarbij betrekken. De workshops zijn praktisch, ongedwongen en leuk.'* Op hun website vind je nog veel meer informatie, onder anderen ook informatie en inspiratiesessies om eerst een betere indruk te krijgen.

Ik deed mee in coronatijd en onze (echt fantastische) groep zag ik iedere 2 weken online op woensdagavond van 19:30 tot 21:30 of uiterlijk 22:00 uur. Iedere avond

was er een ander onderwerp waarop de focus lag; Wonen, Reizen, Voeding en Overige consumptie, alles komt aan bod. Bovendien komen er natuurlijk onderwerpen voorbij die in ieders leven tot wrijving leiden of onderwerpen die gewoon heel leuk zijn om aan te werken; iedere deelnemer neemt zijn of haar eigen ervaringen mee en dat maakt het juist zo leuk. Ik leerde weer heel veel bij door deze periode aan te grijpen om er weer meer over te lezen, podcasts te luisteren en friste zo mijn (vroegere academische) kennis op. Er is in de jaren dat ik me met andere zaken bezig hield, en onder andere *tiny houses* bouwde, veel veranderd op technisch vlak en op andere vlakken juist weer zo goed als niets. Er is nog steeds discussie over alle duurzame

technieken onderling alsof er persé één winnaar uit zou moeten komen, we halen nog steeds de minimale verbeteringen niet en er zijn zelfs nog steeds klimaatontkenners.

Toch zie ik ook veel vooruitgang. De groep mensen die de gezondheid van de aarde wél serieus neemt en eraan werkt is enorm gegroeid. Waar het toen ik studeerde nog in de *geitenwollen sokken*- sfeer werd gedrukt is het nu veel meer gemeengoed. Waar ik destijds één van de eerste afgestudeerden was op het onderwerp zijn er nu talloze disciplines die duurzaamheid als iets heel logisch vinden in plaats van iets idealistisch. Het woord *vliegschaamte* deed zijn intrede en veel mensen voelen dat ook zo. Dat kon je 20 jaar geleden toch nog niet bedenken?

De gezondheid van de aarde is nu veel meer gemeengoed

Steeds meer feiten behoren tot de basiskennis van de gemiddelde Nederlander, zoals:

- Zo weten steeds meer mensen dat de totale

uitstoot van broeikasgassen veroorzaakt door een persoon, evenement, organisatie of product wordt uitgedrukt in koolstofdioxide-equivalenten. Onder broeikasgassen vallen naast koolstofdioxide (CO₂) ook methaan (CH₄ = 25 CO₂-equivalent) en lachgas (N₂O = 298 CO₂-eq). Dit wordt vaak de CO₂ impact genoemd.

- Deze (negatieve) impact wordt ook vaak vertaald naar je *ecologische voetafdruk*. Kortgezegd is je voetafdruk je (negatieve) impact op de aarde. In sommige rekenmodellen wordt dit letterlijk omgerekend in hectaren die nodig zijn voor jouw consumptiepatroon. Als iedereen op de wereld jouw consumptie- en afvalpatroon heeft, hoeveel

aardoppervlak is er dan nodig om deze levensstijl voor iedereen te kunnen onderhouden? Soms wordt het relatief gebruikt. Er is slechts één aarde tot onze beschikking, hoeveel aardes zijn er nu nodig als iedereen leeft zoals jij.

- De gemiddelde Nederlander stoot 10 ton CO₂ per jaar uit, het wereldgemiddelde is 4 ton en een Tanzaniaan stoot gemiddeld 0,3 ton uit.
-De wereld kan op dit moment gemiddeld 2,5 ton CO₂ per persoon opnemen, maar dat dit met toenemende wereldbevolking afneemt tot 1 tot 1,5 ton per jaar.

© Jan Vasek

> Veel mensen hebben last van vliegschaamte.

- De voetafdruk van een gemiddelde Nederlander is 4,8 hectare. Als iedereen ter wereld leeft als de gemiddelde Nederlander hebben we 3 aardes nodig!

- Er is een afname van 55% CO₂ in 2030 nodig om de doelen van Parijs te halen

- Ongeveer 50% van de wereldwijde CO₂-uitstoot wordt veroorzaakt door slechts 11% van de wereldbevolking.

- Wij hebben een belangrijke rol in het omdraaien van de huidige trend.

Ik zie wel een aantal diepgewortelde denkfouten. Eén van de podcasts die ik luisterde vatte de denkfouten, die ik al lezend en luisterend steeds tegenkwam, heel mooi samen. Dat is de Ecosofie podcast met Babette Porcelijn, schrijfster van *De Verborgene Impact*. Een echte aanrader om te beluisteren, maar hier in het kort mijn idee van de denkfouten.

Verborgene impact versus lokale impact

We denken vaak dat het gebruik van de auto, vliegen en wonen de grootste impact hebben. Als we alleen letten op directe impact, de uitstoot die plaatsvindt bij gebruik, is het ook logisch dat we dit denken. Indirecte uitstoot vindt elders plaats, nog voordat jij het product gebruikt. Bijvoorbeeld in de productie en het vervoer. Helaas is er nog heel veel meer impact die verborgen blijft omdat die aan de andere kant van de wereld gebeurt en niet meegerekend wordt. Een voorbeeld hiervan is de extreem vervuilende mijnbouw die nodig is voor het produceren van alle elektronica die we gebruiken. Als je verborgen impact meeneemt hebben de spullen die je koopt en bezit (en dan dus met name je elektronische apparaten als telefoons, laptops en tablets) de grootste impact. De hierboven genoemde 10 ton CO₂-uitstoot per jaar, voor een gemiddelde Nederlander, is dus inclusief de verborgen impact zelfs 16 ton.

Van econegatief naar ecopositief

Hierboven legde ik kort uit wat je voetafdruk betekent en hoe dat wordt uitgedrukt in verschillende modellen. De laatste jaren heeft

> De mijnbouw is extreem vervuilend.

© Kathy Bogle

dat ertoe geleid dat mensen hun impact willen compenseren om zo die negatieve impact te vereffenen. De gedachte is dat ze op die manier ecopositief bezig zijn. Maar ook dit is natuurlijk een denkfout. In principe heeft iedereen negatieve impact op de aarde, want je eet, je verwarmt je huis, je reist, etcetera. Door te compenseren wat je gebruikt kun je maximaal econeutraal worden. Wil je echt ecopositief worden, dan zou je natuurlijk meer kunnen compenseren dan je gebruikt, maar het kan ook anders. Je kunt je handaafdruk vergoten. Je handaafdruk is je positieve impact op de aarde. Dit zijn alle acties die je doet om te zorgen dat je voetafdruk kleiner is dan het jaar ervoor (je directe handprint) én acties die je doet om anderen te inspireren om duurzamer te leven (je indirecte handprint). Je leeft al behoorlijk bewust als je klein woont, maar hiermee kun je ook weer anderen inspireren. Overigens is in het compenseren een andere denkfout geslopen, 2 eigenlijk.

Compenseren vs (consu)minderen

Compenseren wat je gebruikt is heel sympatiek natuurlijk, maar soms vergeten we daardoor de allereerste stap. Dat is namelijk jezelf de vraag stellen: is het wel nodig dat ik deze impact maak? Het lijkt een beetje op de fout die bij veel huizen wordt gemaakt: we leggen zonnepanelen op het dak, installeren warmtepompen of andere duurzame systemen, maar als we vergeten eerst heel goed te isoleren dan heeft het geen zin. Dan stook je als het ware met de deuren en ramen wagenwijd open. Die beeldspraak snapt iedereen, maar bij de handel in CO₂-credits geldt hetzelfde: het werkt alleen als je ook minder gaat gebruiken. Je kan het ook zo uitbeelden (zie ijsberg hieronder):

	Wonen:	Kopen:	Afdanken:	CO2 credits:
1	Duurzame energie	Duurzaam kopen	Recyclen	CO2 compenseren
2	Isoleren	Hergebruik	Upcyclen	Minder uitstoten
3	Minder verbruiken	Consuminderen	Circulaire ketens	Minder gebruiken

> Elke vindt wonen in haar tiny house een verrijking.

Hoe meer je aan de basis van de ijsberg komt hoe groter het effect is. En zonder aan de basis te denken heeft de rest heel weinig zin. Bovendien geldt:

CO₂ Impact is niet het enige dat telt

In het CO₂-handel systeem kan een bedrijf dat veel uitstoot CO₂-credits kopen van een ander bedrijf. Behalve dat dit wellicht de focus weghaalt bij het terugbrengen van CO₂ uitstoot, is er nog meer mis met dit systeem. Er is namelijk veel meer impact dan alleen CO₂-impact. Zoals eerder gezegd zijn er ook andere broeikasgassen. Gelukkig worden die wel meegeteld, maar er speelt veel meer: de impact van bijvoorbeeld mijnbouw (uitputting van de grondstofvoorraad, dit gebeurt vaak in kwetsbare waterschaarse gebieden, vaak gaat het om slecht recyclebare metalen die in het milieu belanden), de impact op de wereldwijde biodiversiteit, uitputting van de bodem en de extreme hoeveelheden water die nodig zijn in productieprocessen. Eigenlijk zou de impact veel breder verrekend moeten worden. Ook wordt op deze manier de impact vaak verschoven van de rijke landen naar kwetsbare landen elders in de wereld.

Het is niet minder, maar anders (de analogie met kleiner wonen!)

Nu is het woord *minder* al veel gevallen en dit stuit veel mensen tegen de borst. Het lijkt alsof we niks meer mogen. Ik zie dit persoonlijk anders. Mensen zullen dat misschien herkennen bij de keuze kleiner

te gaan wonen; dit is niet inleveren in oppervlakte, maar juist een verrijking van leven. Meer verbonden zijn met de natuur, meer tijd om leuke dingen te doen, meer waardering voor de paar spullen die je bewaart. Dit geldt ook voor fietsen in plaats van autorijden; je wordt gezonder door meer te bewegen en buiten te zijn. Het geldt ook voor voedsel: lekkerder en gezonder voedsel van vlak bij huis, meer waardering voor het productieproces. In het algemeen meer gevoel van vrijheid omdat je je niet met spullen bezig houdt, niet wordt verleid spullen te kopen. Kortom het zijn andere keuzes, die we niet ervaren als minder maar eerder als beter.

Slecht voor de economie?

Op grotere schaal wordt ook steeds gezegd dat verduurzaming slecht zou zijn voor de economie. Als we minder gaan gebruiken stort de economie in elkaar. Als je dit zegt ga je ervan uit dat de economie moet groeien. De economie groeit nu eigenlijk helemaal niet, alleen hebben we dat niet in de gaten. We hebben de (verborgen) impact en de schade tot op heden nooit meegerekend. Babette Porcelijn vergelijkt dit met een boekhouding waarbij we allerlei rekeningen niet hebben opgevoerd. Dat ziet er op de winst/verlies rekening mooi uit, maar het bedrijf staat wel op omvallen. Dus de economie gaat nu juist de verkeerde kant op en we moeten hem weer in veilig vaarwater krijgen door een betere systeembenadering te hanteren. Een circulaire economie, en *true pricing* zijn de basis; zorgen dat we de voorraden niet

uitputten en dat we mensenrechten, biodiversiteit, gezondheidsschade, etc meerekenen. Als je alles meerekent zal blijken dat duurzame keuzes veel goedkoper zijn en dan stuurt het systeem vanzelf de juiste kant op.

Iedereen is aan zet

Vaak stellen we de vraag wie is er aan zet. *Op dit moment wacht iedereen op elkaar*, zegt Babette Porcelijn:

- Industrie wil *level playing field* van de overheid en zegt *de consument koopt het niet*
- Consument zegt *het is te duur of niet beschikbaar*
- De overheid zegt *als ik duurzaamheid hoog op de agenda zet word ik niet herkozen*

Dus we moeten allemaal aan de slag. Maar Babette ziet bovendien een volgorde. Ze stelt de vraag *wat vinden we het allerbelangrijkste?* Dat is volgens haar *waardevol leven*, wat ze vervolgens afpelt:

- *waardevol leven*: we willen zelf een goed leven hebben, niet hedonistisch
- *welzijn* ligt daaronder
- *economie*: voor welzijn heb je nodig: een economie die goed functioneert
- *gezonde planeet*: is wat je daarvoor nodig hebt

- *politiek*: geeft sturing aan de economie met beleid dat een gezonde planeet central stelt.

- *consument*: daaronder zitten *wij* weer: wij kiezen politici, geven ze draagkracht door onze keuzes. Dit doen we met wat we kopen en wat/wie we kiezen.

Niet 'of' maar 'en'

Babette Porcelijn gebruikt de metafoor van het schaakbord. Het impact-schaakbord. Als je alleen speelt met het paard snap en win je het spel niet. Je moet het geheel overzien. Een paar voorbeelden:

- Biologisch gaat hand in hand met vegetarisch eetpatroon. We moeten af van intensieve monocultuur landbouw waarbij de bodem uitgeput wordt. Biologische productie is minder schadelijk en minder intensief, maar heeft meer land nodig. Als we allemaal biologisch gaan eten moet er meer landbouwgrond zijn en wordt er op dit moment elders bos gekapt. De meeste landbouwgrond is nodig voor veevoer, dus de enige manier is ook minder vlees eten.

- Fossiele brandstoffen vervangen door duurzame bronnen moet hand in hand gaan met minder energiegebruik en met de verborgen impact van bijvoorbeeld de enorm vervuilende mijnbouw.

- Elektrisch rijden is beter dan fossiel. Maar het produceren van een (elektrische) auto heeft zo enorm veel impact, dat dit alleen werkt als we ook minder auto's hebben. Auto's staan 95% van de tijd voor de deur, dus waarom maken we niet veel meer

> Elektrische deelauto's zetten echt zoden aan de dijk.

gebruik van deelauto's? Dat is toch eigenlijk veel logischer.

Klimaatklappers vs Klimaatspagaat

Als je je een beetje verdiept in de materie kan dit enorm op je af komen. Misschien ervaar je het zelfs al bij het lezen van dit artikel. Er zijn zelfs steeds meer mensen die echt veel last hebben van al deze kennis; ecorectia en klimaatdepressie doen hun intrede. Zelf heb ik voor het eerst in mijn leven een klimaatdipje ervaren, juist tijdens de klimaatgesprekken. Soms zit je in een *klimaatspagaat*: je wilt wel goed zijn voor de aarde, maar niet elke verandering past in je leven. Ook daar is aandacht voor bij de workshops. Natuurlijk kun jij als soloconsument niet de hele wereld op je schouders nemen, maar samen kunnen we juist meer dan we denken. In de serie wordt per onderwerp veel aandacht besteed aan *klimaatklappers*. Dat zijn de acties waarmee je heel veel effect hebt. Het is natuurlijk ook helemaal aan jezelf om te kiezen wat bij je past. Voor een gezin met 2 werkende ouders op 50 kilometer afstand van huis is afstappen van een eigen auto misschien niet haalbaar, maar voor een *tiny house*-bewoner die in de buurt werkt geeft dit juist een gevoel van vrijheid. Iedereen kan kiezen wat het beste past.

Inspiratie

Het leukste aan de klimaatgesprekken vind ik dat het een boost geeft. Zo leerde ik talloze podcasts kennen door me via klimaatgesprekken weer meer te verdiepen in de onderwerpen die hierbij horen. En nog veel belangrijker: de deelnemers inspireren elkaar natuurlijk enorm! Zo heb ik onder andere Youtopialab.com leren kennen. Dit is een interviewvorm waarbij je iemand laat dromen over hoe zijn land eruit zou komen te zien als hij de baas was. Aan de hand van 16 vragen komt er een goed beeld tot stand wat via een invulmodule bij een tekenaar terecht komt. Ik had het geluk dat mijn interview meteen al getekend is door tekenaar Jenny van Herrewegen. Dit inspireerde mij weer om een schoolprogramma te introduceren op basisscholen in mijn gemeente. **NB** Youtopia zoekt nog meer interviewers!

Hier nog wat voorbeelden van interessante podcastseries:

- Klimaattherapie
- Klimaatspagaat
- Studio Energie
- Futureshock
- Impact Podcast
- Ecosofie (waaraan in dit artikel gerefereerd)

En wist je dat...

...voor de productie van bijvoorbeeld een Landrover ongeveer 35 ton CO₂ nodig is?

> Youtopialab tekent de droomwereld van mensen.

...dat er voor de productie van 1 kilo rundvlees ongeveer 15.000 liter water nodig is? (Dus met 1 dag geen vlees eten bespaar je een maand lang douchen, over klimaatklappers gesproken!)

...dat er per kledingsstuk dat in het westen verkocht wordt 3 kledingstukken gemaakt worden en er 2 al afgedankt worden nog voordat ze in de winkel komen?

...Babettes nieuwe boek in april uitkomt?

...je klimaatgesprekken.nl vindt op plaats 22 van de duurzame top 100 van Trouw?

Ik hoop dat dit een goed beeld geeft van klimaatgesprekken, de denkfouten die mij hierdoor weer helder zijn geworden en dat het je inspireert. Want het allerbelangrijkste wat ik eruit heb gehaald is dat het ontzettend leuk is om samen aan de slag te gaan. En voor de mensen die al klein wonen en dit heel gewoon vinden: alleen al het feit dat jij die keuze hebt gemaakt kan anderen inspireren! Dat kan dus al jouw handafdruk zijn. Laat zien hoe leuk dit is!

VLOG

MUREN van LEEM en lege BIERFLESJES

HILDE & OSCAR

Hilde de Leeuw en Oscar van Keulen gingen op zoek naar een betere manier om te leven. Daarvoor bezochten zij allerlei duurzame en ecologische projecten in binnen- en buitenland. Hun ervaringen verwerkten zij op een luchtige manier in blogs en vlogs op hun webpagina *Finding A Better Way To Live.*****

De vlogs van het vrolijke stel gaan niet altijd alleen maar over klein wonen, maar ook over duurzame en ecologische manieren van leven of bouwvormen. Daarvoor zijn ze bij de kleinschalige community Mount of Oaks in Portugal aan het goede adres, want daar draait alles om langzamer, simpeler en duurzamer leven. Ze spreken met Emma Cowan over de visie van de community, ze steken de handen uit de mouwen in de natuur en Barbara da Nova Leite toont haar duurzame gebouwen van stro, klei en lemenmuren van twijgen en lege bierflesjes!

Bekijk snel deze vlog van Hilde en Oscar door op de play button in de foto te klikken.

Tekst & illustratie: Marcel van Mierlo

Op bevroren meren in heel Canada verschijnen iedere winter opnieuw de meest bijzondere ijsvissershutten. Soms een paar bij elkaar, soms hele dorpen, maar altijd voor een korte tijd. Als de dooi intreedt, is het seizoen voorbij.

De meeste vissers hebben de ijshut in hun achtertuin gebouwd van afvalmateriaal. Ze gebruiken bierblikjes, zeildoeken en verkeersborden. Maar ook een oude wasmachine kan nog prima dienst doen als houtkachel. Fotograaf Richard Johnson heeft een indrukwekkende studie gemaakt van de vissershutjes en dorpjes met als resultaat een bijna oneindige serie fantastische foto's. De fotograaf neemt ons mee in de coole wereld van Canadese hutjes op het ijs.

Tetrisblokken op sleeën

„In een bepaald gebied vind je vaak vergelijkbare hutten omdat mensen elkaars stijlen kopiëren”, zegt Richard. „In Nova Scotia komt er bijvoorbeeld regen uit de oceaan, die de hut kan bevroren, dus de hutten zijn klein en gemakkelijk te verplaatsen. Saskatchewan heeft het hoogste aantal pick-uptrucks per hoofd van de bevolking in het land, dus hutten passen daar als Tetris-blokken in de vrachtwagenbedden.”

Niemand weet wanneer de ijshutten voor het

> Ijshut met mansardedak.

© Richard Johnson

> Ijshut met huilende wolf.

© Richard Johnson

> Ijshut op propaantank.

© Richard Johnson

eerst verschenen, maar op de muren van een hotel in Sainte-Anne-de-la-Perade, Quebec, hangen foto's uit de jaren 40 van de vorige eeuw waarop paarden te zien zijn die ijsschuilplaatsen op sleeën slepen. De stad heeft tegenwoordig iedere winter een dorp met huurhutten op het ijs, die elektriciteit van het vasteland halen en 's nachts de bevroren rivier verlichten.

Reflectoren en ijsboren

Vroeg in het seizoen, als het ijs dik genoeg is, claimen de lichtste constructies als eerste de favoriete plekken. De hutjes moeten zwaar genoeg zijn om harde wind te weerstaan en licht genoeg om te worden vervoerd. Richard: „De grootte van de pick-uptruck of sledebasis beperkt de schaal van de huisjes.” Reflectoren op de huisjes verbeteren de zichtbaarheid 's nachts voor voorbijrijdende sneeuwscooters.

Op het meer is ijsbeoordeling een wetenschap en een ijsboor en een meetlint zijn van onschatbare waarde om de veiligheid te beoordelen. Met

> Ijshut chaletstijl.

© Richard Johnson

> Ijshut van een ijshockeyfan.

© Richard Johnson

> Kunstzinnige ijshut.

© Richard Johnson

> Patriottische ijshut.

> Zo kan het ook. Ijshut op z'n kant.

10,2 cm is ijs veilig genoeg om op te lopen. Een sneeuwscooter is veilig op 15,2 cm, auto's op 30,5 cm. Helder ijs is optimaal en ijs met een lage dichtheid kan juist een bedreiging vormen. De vissers hebben kleine ijspriemen bij zich om zich naar steviger ijs te slepen als ze er doorheen vallen.

Het seizoen verandert de laatste jaren. Vroeger duurde het van januari tot maart met 10 weken vast ijs. Nu zijn er nog maar 3 weken. In Thunder Bay was het in februari 2017 10°C en was er water zichtbaar op het ijs. Dat was 10 jaar geleden niet denkbaar.

Richard Johnson

Richard leerde al vroeg om zijn spullen op een slee te dragen in plaats van in een rugzak. Hij ziet hoe de ontwerpen in de loop van de jaren veranderen, maar fotografeert alle hutjes op dezelfde manier: schone achtergrond, dezelfde horizonlijn, statief. Zijn grootste angst is om te verdrinken en daarmee wordt hij elke keer geconfronteerd dat hij het ijs op stapt. „Maar het is het risico waard om de unieke plaatjes te kunnen schieten”, aldus de waaghals.

Wat Johnson interesseert in de ijshutten is hun verscheidenheid. „Hoewel ze allemaal min of meer vasthouden aan de basale, archetypische huisvorm, zijn er vaak excentrieke verschillen. Een hut heeft bijvoorbeeld een mansardedak. Een andere hut is helderblauw geverfd en heeft het logo van de ijshockeyclub Toronto Maple Leafs op een muur.”

Maar er is er ook eentje gekanteld. Je moet naar binnen kruipen door het gat waar oorspronkelijk door werd gevist. Het vissen gebeurt nu door de deur, die op het ijs ligt. En er is er een die groen is geverfd

Marcel van Mierlo is bouwkundig ingenieur met een passie voor kleine gebouwen, zeilen en bijen. Blogt regelmatig over bouwsels, die je zo in je achtertuin zou kunnen zetten. op zijn blogpagina *Leven in Tuinen*. Tevens schrijver van de boeken *Slim Ruimtegebruik 1, 2 & 3* en *Finny & Bob Ontdekken Europa*, met zelf getekende illustraties!

en een enorme afbeelding heeft van een groene huilende wolf en een gele maan. En wat te denken van de gele hut op de propaantank. Richard: „Hier moet nog een visgat worden gegraven, waarna het huisje wordt neergezet op het ijs en de tank wordt aangesloten. Elke foto is een portret van de eigenaar van de hut, zonder de eigenaar”, glimlacht Richard.

Bron: Richard Johnson, Ben Weeks,

> Vrolijk versierde ijshut.

GLOSSY

Het vinden van een andere woning begint bij dagdromen. Dromen dat het fijner kan, comfortabeler, duurzamer, groener, goedkoper of duurder, beter behapbaar, met meer *meer omkijken naar elkaar*, meer service en meer zorg.

Dat waren rond 2000 ook de drijfveren voor KESconsult om het label *Wonen van Senioren op Boerderijen* op te zetten. Dat werd rond 2010 gevolgd door het label *Anders, Actief en Duurzaam Wonen* te starten met een eigen website eromheen, in 2012 het label *Buurgemeenschappen* en in 2013 LaCoTA. Uiteraard ontstond ook de wens om een digitale nieuwsbrief uit te geven om woonzorgconsumenten te inspireren. Samen met Yvonne Witters en andere partijen dacht ik na of we zouden kunnen doorgroeien naar een mooi glossy magazine over anders en actief wonen. We hadden zelfs al een dummy, maar helaas bleek het financieel niet haalbaar. Veel dromen blijven bij dromen of bij inspireren van anderen.

Feit is dat de volkshuisvesting in Nederland de afgelopen 40 jaar enorm veel diverser is geworden met steeds meer verschillende woonvormen. Binnen LaCoTA pretenderen we informatie te geven over wel 30 verschillende woonvarianten. Steeds meer zzp'ers en kleinere en grotere adviesbureaus zijn zich ook gaan richten op het ondersteunen van mensen bij het realiseren van hun woondromen. Door de jaren heen zijn sommige personen voor mij vertrouwde en inspirerende sparringpartners gebleven. Een daarvan is Yvonne Witters, een jaar geleden een van de oprichters van ZorgSaamWonen. Met anderen heeft zij de droom van een breed inspirerend digitaal magazine over anders en actief wonen nu wel gerealiseerd!

In het voorwoord van editie 3 blikt Yvonne terug op het eerste jaar functioneren van ZorgSaamWonen.

Het begon in een zaal in een Rotterdams theater, vol enthousiaste deelnemers en op het podium de *founding* partners en experts van ZorgSaamWonen en wethouder Sven de Langen van de gemeente Rotterdam als gastheer. Het verbinden van 2 linten was de officiële start van het

platform, dat symbool staat voor het fysieke en sociale domein met elkaar verbinden. Het congres gaf Yvonne, haar mede-initiatiefnemers en de deelnemers veel inspiratie en energie. En dat gevoel is volgens haar het hele jaar gebleven! Ondanks de corona-perikelen. Het weerhield ZorgSaamWonen er niet van om samen met de partners, leden en experts activiteiten op te pakken

en bijeenkomsten te organiseren. Digithons, ronde tafels, en webinars. Het platform groeit en bloeit en wekelijks sluiten mensen zich aan. Als persoonlijk lid, als bedrijfslid, als partner. Samen vormen ze het platform, samen verbinden ze het fysieke en sociale domein. Samen zetten ze zich in voor een samenleving waarin ouderen en mensen met en zonder beperkingen in veilige wijken prettig kunnen wonen, werken, recreëren en ontmoeten. En zorg kunnen ontvangen als dat nodig is.

Inmiddels zijn er dus ook al 3 digitale magazines van ZorgSaamWonen verschenen. Een gratis magazine met veel inspiratie voor iedereen die wil nadenken over anders en actief wonen. Voor wie zelf wil overstappen naar een andere woonvariant. Of voor ondersteuners die willen inspireren. Graag geef ik via deze blog de link naar het magazine (klik op de button). Nieuwsbrieven van LaCoTA over Anders en Actief Wonen vind je op de website van [LaCoTA](#).

Wim G. Kromwijk belicht iedere editie een aspect van Anders, Actief en Comfortabel Wonen in een kleine woning. Wim is directeur van LaCoTA, een inkoopcoöperatie op het gebied van anders, actief en duurzaam wonen. Kernbegrippen daarbij zijn buurgemeenschappen, participatie, veiligheid, personenalarmering, domotica, (digitale) mantelzorg, WMO en het opzetten van een open standaard voor een landelijk werkend mantelzorgprogramma. Dit alles om met moderne slimme thuishetchnologie langer comfortabel thuis te kunnen blijven wonen. LaCoTA geeft op haar [website](#) en in haar [nieuwsbrief](#) veel informatie over [mantelzorgwoningen](#), [gemeenschappelijk wonen](#) en [comfortabel wonen](#). Wie een vraag heeft aan Wim kan hem [mailen](#).

Zelf maken kan nauwelijks op tegen kant en klare exemplaren

KOZIJNEN

de blikvangers van je

HUISJE

> Peter Jacobs in zijn fabriek.

Het is wellicht niet het eerste waar je aan denkt als je je eigen huisje laat of gaat bouwen, maar kozijnen zijn wel degelijk van groot belang. Ze bepalen grotendeels je woongenot. Om eens een venstertje te openen voor een blik op de wereld van kozijnen zochten wij de experts Peter Jacobs en Dimka Wentzel op. Hun conclusie is dat kozijnen een heuse blikvanger zijn van je huisje. Zowel letterlijk als figuurlijk.

> Handige Harry Dimka bij zijn eigen tiny house.

Ze noemen hem bouwer, aannemer, klusser, Handige Harry of *klus*ch-koning. Zelf omschrijft Dimka Wentzel zich liever gewoon als iemand die zo min mogelijk achter een bureau wil zitten en het leuk vindt om dingen te creëren en lekker fysiek bezig te zijn. Tijdens het verbouwen van een oude pipowagen ontdekt hij op internet de Amerikaanse *tiny houses* en hij is op slag smoorverliefd. Dimka besluit meteen er zelf eentje te bouwen en inmiddels richt hij zich met zijn bedrijf *Tiny-House.nl* volledig op de bouw van *tiny houses* voor anderen en geeft hij workshops aan zelfbouwers. Hij weet dan ook als geen ander dat kozijnen een belangrijk aspect vormen van een huisje en goede aandacht verdienen. „Ik geef mensen altijd mee goed na te denken over de vorm en vooral de plaats van ramen en deuren. Glas geeft een hoop licht binnen,

wat natuurlijk erg fijn is, maar zorgt natuurlijk ook voor inkijk en in de zomer voor veel zonlicht en daarmee een hoop warmte. In de winter daarentegen zal glas altijd minder isoleren dan een goede muur. Een paar hoge ramen of dakramen op de noordkant geeft bijvoorbeeld een mooi en rustig licht binnen”, vertelt de *tiny house*-bouwer.

Hoewel hij zelfbouwers of klanten voldoende tips kan geven over raam- en deurpartijen zijn de opties enorm. Van trends in kozijnen voor *tiny houses* is wat Dimka betreft dan ook nauwelijks sprake. „Een *tiny house* is meestal een erg persoonlijk ontwerp. Bijna een op maat gemaakt meubelstuk. Ik heb alles voorbij zien

komen. Van een volledig uit glas bestaande gevel tot allemaal verschillende kleine raampjes”, aldus *Handige Harry*, die zelf uiteraard wel een voorkeur heeft. „Zelf zit ik ergens in het midden. Ik vind het mooi om aan een kant van het huis een mooi groot glasvlak te hebben, maar ik houd ook wel van de beslotenheid van wat kleinere ramen. Ik houd er in elk geval niet van om met mijn rug naar een raam te zitten. Dat vind ik niet helemaal *feng shui*. Dus voor mij geen ramen rondom.”

Als bouwer, klusser, Handige Harry en *klus*ch-koning heeft Dimka ook zelf kozijnen gemaakt. „Vooral bij renovatie of een spoedklus waar een kozijn geheel of gedeeltelijk vervangen moest worden. Zelf maken is vooral interessant als je een heel specifiek

> Ook voor zijn tiny house *High Five* gebruikte Dimka kozijnen van *Tiny Kozijn*.

kozijnprofiel nodig hebt om het kozijn hetzelfde te krijgen als de overige oude kozijnen, maar ik heb zelf niet de gereedschappen en vaak ook niet de tijd om seriematig kozijnen te maken." Voor zijn nieuw te bouwen *tiny houses* kiest Dimka dan ook voor kant en klare kozijnen. Hij werkt daarbij samen met Tiny Kozijn. Eigenaar Peter Jacobs maakt al jarenlang kozijnen voor de chaletbouw en heeft zich nu als een van de weinige timmerfabrieken in Nederland en Vlaanderen speciaal toegelegd op kozijnen voor *tiny houses*.

„Voor de chaletbouw is een kozijn ontwikkeld, dat minder zwaar gedimensioneerd is dan het traditionele Nederlandse kozijn. Dit Nederlandse kozijn wordt over het algemeen te zwaar bevonden voor kleinere gebouwen, die in eerste instantie bedoeld waren voor recreatieve doeleinden. Toen ook permanente bewoning mogelijk werd is het kozijnconcept opgewaardeerd met onder andere isolerende beglazing, maar nog steeds binnen de lichtere kozijnprofielen. Toen *tiny houses* zich in Nederland aandienden zagen we al heel snel heel veel parallellen met ons houtbouwconcept en bleek het vrij eenvoudig om met wat aanpassingen ook de *tiny house*-markt op maat te bedienen", legt Peter zijn *move* uit.

Tiny Kozijn is op dit moment de enige timmerfabriek, die zich met zijn kozijnen echt

„FINTI-hout is lichter en zeer duurzaam"

heel duidelijk op de *tiny house*-markt richt. Zijn referenties bestaan dan ook uit vele bekende pioniers en *tiny house*-bouwers. „Ons *tiny* kozijn-pakket is in eerste instantie gericht op verplaatsbare woningen, want daar is behoefte aan", vertelt de 49-jarige Brabander. Om over de openbare weg vervoerd te kunnen worden mogen *tiny houses* op wielen niet zwaarder zijn dan 3500 kilogram. Veel materialen zo licht mogelijk houden is dus aan te bevelen. „Wij gebruiken een lichtere *kopmaat*

voor zowel het kozijn- als het raam- en deurhout. Ook de aansluitdetailering, die de passing van het kozijn in de wand verzorgt, is speciaal geschikt voor namontage. Daarnaast zijn de kozijnen vaak ook kleiner dan je ziet in standaard woongebouwen",

aldus Peter, die voor zijn *tiny* kozijnen momenteel 2 houtsoorten gebruikt. „De eerste groep is mahonie en meranti. Dit is een hardhoutsoort dat weliswaar wat zwaarder van gewicht is, maar toch wel toegepast kan worden in een *tiny house* op wielen. Zeker als het aantal kozijnen gering is en de afmetingen wat kleiner. Wil je meerdere kozijnen toepassen, die ook wat groter zijn, dan is de houtsoort FINTI een betere keuze. Dit is gemodificeerd Scandinavisch grenenhout, dat lichter is en ook zeer duurzaam. Ook als het gaat om een betere CO2-footprint. De naaldhout-uitstraling bij de transparant behandelde FINTI-

> Seriematig gemaakte kozijnen bij Tiny Kozijn.

© Leon Vergouw

> De ecologische tiny house-bouwer Leon Vergouw kiest bij de bouw van zijn tiny houses ook voor kant en klare kozijnen.

kozijnen wordt ook vaak op prijs gesteld."

Net als Dimka is Peter van mening dat de keuze voor kozijnen niet te vluchtig moet worden genomen. „Kozijnen bepalen in de eerste plaats de uitstraling van je huisje. Goed gemaakte, strakke kozijnen zijn een blikvanger. Ook bepalen ze in hoge mate je wooncomfort", aldus de *tiny* kozijnenmaker, die door de vele persoonlijke wensen van *tiny* *housers* zijn machines heeft aangepast. „De productie voor de chaletbouw kenmerkt zich als een seriematige massaproductie, omdat veel professionele bouwers gebaat zijn bij standaardisatie. Dat leidde tot een machinepark waarin niet zozeer flexibiliteit in modellen de boventoon voerde, maar de snelheid van de productie." Na de crisisjaren ontstond er al meer behoefte aan meer individuele wensen en de opkomst van *tiny houses* deed daar voor Peter nog een schepje bovenop. „We gingen steeds meer modellen en maatvoeringen maken en dat betekende meer omstelwerk. Nu hebben we geïnvesteerd in een zogenoemd bewerkingscentrum, dat snel kan schakelen tussen kozijnen voor chaletbouw, *tiny houses* en de traditionele woningbouw."

Het zelf maken van een kozijn is een tijdrovende

„Kozijnen bepalen de uitstraling van je huisje"

en best lastige klus weet Peter als timmerman uit ervaring. „Vooral de passing van draaidelen in de kozijnen is een secuur werk om het geheel goed te laten functioneren en een goede dichting te bewerkstelligen. Dan kan je alleen als het timmervak je beroep is. Ook het beglazen van de kozijnen is van groot belang. Als dit niet goed gebeurt, wordt de levensduur van je kozijn zeer beperkt. Er wordt ons wel eens gevraagd om losse stukken geprofileerd hout te leveren. Dan gaat men daarvan zelf een kozijn maken. Echter een kozijnverbinding dient goed verlijmd en onder persdruk gedicht te worden. Dit is bijvoorbeeld al iets wat je in een huis-tuin-en-keukensituatie nooit kunt. En als verbindingen open zouden blijven staan wordt de levensduur van het kozijn ook behoorlijk beperkt."

Dimka is als bouwer dan ook blij met de *tiny house*-specialisatie van Peter. „Hij maakt goede kozijnen van een constante kwaliteit en voor een prijs waarvoor ik ze zelf niet kan maken. Ze worden gespoten en met beglazing geleverd, waardoor ik meestal in 1 of 2 dagen alle kozijnen kan monteren", vertelt de *tiny house*-lover, die de zelfbouwers in spé tijdens zijn workshops dan ook adviseert voor kant en klare kozijnen te kiezen. Zij moeten er wel rekening mee houden dat zo'n kant en klaar kozijn

ondanks de lichte materialen nog best wat weegt. „Wij geven er de voorkeur aan om onze kozijnen bij ons in de fabriek af te lakken en te beglazen. Dan houden wij het beste zicht op de eindkwaliteit. Dit betekent wel dat het totale kozijn bij montage aardig zwaar kan zijn. Als je ervoor kiest om in de kozijnen een draaideel, zoals een deur, draairaam of uitzetraam, toe te passen, kun je deze eruit halen voordat je het kozijnframe in je *tiny house* monteert. Dan is het een zeer handelbaar onderdeel”, tipt Peter zelfbouwers nog even. Ook voor de glaskeuze heeft hij nog enkele tips. „Er is in glas ontzettend veel mogelijk, van standaard dubbelglas tot triple- en zonwerend glas. Soms moeten echter wel keuzes worden gemaakt die met het totaalgewicht van je *tiny house* te maken hebben. Bij grote vaste ramen moet je in elk geval uitgaan van HR++-glas. De zogenoemde U-waarde is al een hele belangrijke indicator. Bij echt grote raampartijen is het verstandig om de voors en tegens van bepaald glas te laten berekenen door een bouwkundige met bouwfysische kennis.”

Dimka heeft tenslotte nog een tip voor de zelfbouwers die hun huisje puur van herbruikbare materialen willen maken en kiezen voor oude kozijnen. „Uiteraard moet je goed kijken of de kozijnen in goede staat zijn en niet rot. Ook moet er dubbelglas in zitten of op z'n minst in passen. Voor huisjes die achter een auto moeten kunnen is natuurlijk het gewicht van belang en traditionele

> Peter Jacobs ontwerpt kozijnen in alle soorten en maten.

woningbouwkozijnen zijn dan meestal wat zwaar.” Wie kiest voor een grondgebonden huisje kan zich natuurlijk meer gewicht veroorloven. „Dan kan je zelfs kiezen voor kozijnen met triple glas”, besluit Peter.

www.tiny-kozijn.nl

Langeweg 6, 4756 AK Kruisland

T: +31(0)167 53 24 18

Energievoorziening TOPPRIORITEIT bij off-grid-leventje

Jan-Willem van der Male en onze blogster Noortje Veerman wonen met hun baby Luus in een *tiny house* van slechts 17,5 m² in Dronten. Zij doen dit geheel off-grid en zijn dus niet aangesloten op voorzieningen als gas, stroom en riolering. Een *rocket stove* is de enige verwarming en slechts 4 zonnepanelen op het dak van hun schuurtje zorgen voor de stroomopwekking, waardoor het jonge gezinnetje gedwongen is om zuinig en minimalistisch te leven. Een interview over hun off-grid-leventje en het belang van een goede energievoorziening.

„Onze wens was om een eigen huis te bouwen, maar ook om uniek en hypotheekvrij te wonen”, vertelt Jan-Willem. „Met traditionele bouw is dit haast niet mogelijk. Daarom zijn we op zoek gegaan naar een alternatief. We maakten kennis met de *tiny house*-beweging en op televisie zagen we bovendien de documentaire *We The Tiny House People*, waardoor we enorm geïnspireerd raakten. Daarom hebben we de mogelijkheden voor *tiny houses* in ons eigen land onderzocht. Als een van de pioniers in Nederland hebben ook wij het *tiny house*-concept omarmd. Het ontwerp en de realisatie van onze woning hebben we helemaal in eigen beheer opgepakt.”

Jan-Willem, Noortje en baby Luus wonen geheel zelfvoorzienend. Hun *tiny house* is niet aangesloten op nutsvoorzieningen zoals gas, stroom en riolering. „Waar we voorheen gebruik maakten van een standaard houtkachel met een warmtewisselaar, beschikken we sinds kort over een *rocket stove*: een schone en efficiënte hittebron met een relatief kleine verbrandingskamer die onze woning in één keer goed verwarmt. Toiletteren doen we op een composttoilet met een opvangbak voor ontlasting. Urine gaat samen met het overige afvalwater naar

een helofytenfilter, waar het wordt gezuiverd.”

Het belangrijkste item voor een off-grid-leventje is voor Jan-Willem en Noortje toch wel de energievoorziening. Via *tiny house*-pionier Marjolein Jonker komen zij terecht bij Stroomwinkel en kiezen voor de energieoplossingen en accusystemen van Victron Energy, die zich uitstekend lenen voor mobiele en zelfvoorzienende (off-grid) toepassingen. „Door de systemen in te kopen bij één leverancier en servicepartij kunnen wij profiteren van een

optimale productafstemming én garantie. In het eerste bespreken we met hen onze visie, wensen en ons budget”, vertelt Jan-Willem.

Voor het samenstellen van een gewenst off-grid systeem, is een energiebalans van

groot belang. Een energiebalans geeft een duidelijk overzicht van het verbruik. Op basis hiervan kan er een optimaal off-grid-systeem uitgewerkt worden. Het *tiny-house* van Noortje en Jan-Willem is voorzien van 4 zonnepanelen van in totaal 1.100 Watt, die in een duurzame stroomopwekking voorzien. In de techniekruimte is een Victron Energy EasySolar systeem van 1600 VA geïnstalleerd, dat een MPPT zonnelaadcontroller, een omvormer/lader en

„Toiletteren doen we op een composttoilet”

> Het Victron Energy EasySolar-systeem van Noortje en Jan-Willem zit aan de achterzijde van hun *tiny house*.

© Stroomwinkel

> Het tiny house van Noortje en Jan-Willem vanuit vogelperspectief.

wisselstroomverdeling in één behuizing combineert. Het systeem is gekoppeld aan 2 Hoppecke loodaccu's van 150 Ampère per stuk. De EasySolar vormt de 24 Volt (DC) accuspanning automatisch om naar 230 Volt (AC) wisselspanning voor de verbruikstoestellen zoals het koffiezetapparaat, de koelkast en de laptops. Het systeem kan maximaal 1.300 Watt gelijktijdig uit de loodaccu's halen. Dat klinkt weinig, maar is in dit geval ruim voldoende."

In november 2016 beginnen Jan-Willem en Noortje met het bouwen van hun *tiny house* en 7 maanden later wonen ze er al in. „We hebben gekozen voor een constructie op wielen, omdat we dachten dat dit noodzakelijk was om aan de *tiny house*-normen te voldoen. Bovendien vonden wij het prettig om flexibel te zijn in onze woonlocatie. Onze miniwoning is 7 meter lang, 2,5 meter breed en 3,75 meter hoog en beschikt over een dak dat in 2 richtingen schuin afloopt. Hierdoor kunnen we regenwater efficiënt opvangen." Dak, wanden en vloeren zijn gemaakt van hout. „We hebben gekozen voor houtskeletbouw met een ecologische vlasisolatie. Bovendien hebben we de gevel verduurzaamd volgens een eeuwenoude Japanse techniek: Shou Sugi Ban. Hierbij wordt het houtoppervlak verbrand,

waardoor een verkoolde laag op het hout komt te liggen. Deze methode zorgt niet alleen voor hele mooie donkere planken, maar maakt het hout ook heel duurzaam."

„Ons *tiny house* is ons primaire huis", benadrukt Jan-Willem, die bezig is een geheel nieuw huisje te ontwerpen na de gezinsuitbreiding met dochtertje Luus. „Als je ons huidige *tiny house* binnenkomt, vind je aan de linkerkant de slaapkamer. Daarboven

is een entresolverdieping gerealiseerd, die altijd flexibel is ingedeeld. Deze ruimte werd eerst gebruikt als kantoorplek of loungeplek, maar is sinds kort de babykamer van Luus. In het midden van de woning staan een tafel en stoelen, met daar tegenover de kachel. Loop je verder door, dan kom je in de keuken. Deze

keuken staat overdwars in de ruimte en beschikt over een klap-aanrechtblad die tevens toegang geeft tot de badkamer met mini-bad en composttoilet. Daarachter bevindt zich de techniekruimte met ook de Victron-installatie."

Het jonge gezin is erg tevreden over hun energievoorziening. „We gebruiken echt heel weinig energie en met deze opstelling wekken we zelfs voldoende energie op om 3 dagen van te kunnen

**„Maximaal
1.300 Watt klinkt
weinig, maar is
ruim voldoende"**

> De 4 zonnepanelen zijn op het schuurtje gemonteerd.

© Stroomwinkel

leven, mocht de zon niet schijnen”, zegt Jan-Willem.

De 12 Volt-pomp, LED-lampen en ventilatoren zijn rechtstreeks en doormiddel van een DC/DC-omvormer op de accu's aangesloten. „De EasySolar beschikt bovendien over een netaansluiting, waarvan we bijvoorbeeld in noodsituaties altijd gebruik kunnen maken. In dit geval wordt niet alleen de energie uit het net direct doorgezet naar de verbruikstoestellen, maar worden ook onze accu's weer volgeladen”. De installatie staat in directe verbinding met Victron Color Control, waarmee Jan-Willem en Noortje de energiesystemen kunnen regelen en bewaken. „Door in te loggen in de Victron Color Control-

omgeving kunnen we exact zien hoeveel energie we op elk moment verbruiken, hoeveel stroom door de zonnepanelen wordt opgewekt en hoeveel energie er nog in de accu's beschikbaar is. Bij netaansluiting wordt bovendien direct zichtbaar hoeveel vermogen er uit het energienet wordt opgenomen. Na machtiging kunnen de mensen van Stroomwinkel ook op afstand vanuit hun bedrijf in Bodegraven in het systeem meekijken. In geval van vragen of problemen kunnen zij de data dan direct analyseren en snel tot een oplossing komen.”

Jan-Willem en Noortje willen hun ervaring met de bouw van hun eigen *tiny house* graag delen

met anderen die ook zelf hun droomhuisje willen ontwerpen en bouwen. Daarvoor riepen zij de Tiny House Academy in het leven. „Het is belangrijk om bij de bouw van een *tiny house* niet over een nacht ijs te gaan”, drukt Jan-Willem belangstellenden op het hart. „Om de woning leefbaar te maken en te houden, moet je van tevoren goed nadenken over ontwerp, planning en budgettering. Mijn ambitie is om dit – met een beetje hulp – voor iedereen

toegankelijk te maken. In plaats van complete en voorgebouwde casco's heb ik gekozen voor een nieuw economisch model waarin sec kennis wordt gedeeld en de bewoner volledig aan zet is. Alle inhoudelijke informatie is online te volgen. De fysieke bijeenkomsten

van de Tiny House Academy staan in het teken van ontwerpbegeleiding, waarbij deelnemers elkaar inspireren en waarin steeds wordt gezocht naar het optimum in woonwensen en beschikbare ruimte. Ook geef ik een korte introductie van het 3D-ontwerpprogramma SketchUp en staat een les over klimaatcomfort op het programma. Momenteel worden ook de systemen van Stroomwinkel beschikbaar gemaakt in de 3D-Warehouse van SketchUp, zodat cursisten de systemen eenvoudig in hun ontwerpen kunnen integreren. Aan het eind van het traject beschikken de cursisten over een compleet ontwerp, dat zij kunnen voorleggen aan een architect of bouwkundige naar keuze.”

„We kunnen exact zien hoeveel energie we verbruiken”

ENERGIESYSTEEM TINY HOUSE

Klik hier

stroomwinkel.nl

Victron Verkoop & Service Center

door Margo de Kemp

PANNENLAP MET 2 VOORZIJDEN

Ik wilde altijd al leren om *dubbel* te breien. *Huh? Wat is nu weer dubbel breien?* Dat zal ik jullie uitleggen. *Dubbel* breien doe je niet met een glaasje wijn, maar bij *dubbel* breien zien beide kanten eruit als de voorkant van de gewone tricotsteek. 2 voorkanten dus!

Is dat erg ingewikkeld? Nee, dat valt wel mee. Maar het is wel een uitdaging. En daar hou ik wel van, zo op zijn tijd... Ik heb dus een klein projectje opgezocht om de techniek onder de knie te krijgen en een beetje te kunnen spelen met deze nieuwe techniek. Natuurlijk is deze techniek op zichzelf helemaal niet nieuw, maar voor mij dus wel,... en ik zie het eigenlijk ook helemaal niet zo vaak in de hobbybladen voorbij komen. Eigenlijk wel erg jammer, want als je met acrylgaren of met wol *dubbel* breit kan het bijvoorbeeld gebruikt worden om een hele mooie jas of dik vest te maken. Het voelt heerlijk dik, maar toch soepel aan. Je kunt eindeloos experimenteren met motieven. En wat nog wel het leukste is, is dat je de jas of het vest aan 2 kanten kunt dragen!

In het begin is het even uitzoeken welke manier je zelf het handigst vindt, maar je zal zien dat het na verloop van tijd steeds gemakkelijker wordt. Voor jullie heb ik natuurlijk gezocht naar een klein woonaccessoire als voorbeeld: een pannenlap met de kleuren contra aan de verschillende zijden! Deze pannenlappen zijn een leuk project om deze techniek onder de knie te krijgen. En wie weet? Misschien smaakt het bij jullie ook naar meer en zijn jullie straks net zo enthousiast als ik om een groter project hiermee te maken.

**DOWNLOAD
hier het PATROON**

Download hiernaast het patroon van de Love-pannenlap en dubbel zoveel breiplezier gewenst!

Lieve groetjes Margo

Ons 'Finding A Better Way To Live'-project is afgerond, maar je kunt onze vlogs en blogs uiteraard nog steeds bekijken en lezen op onze website. Zo kun je inspiratie opdoen over hoe jij beter zou willen leven. Wij broeden weer op nieuwe plannen om ons leven te verrijken. Houd ons in de gaten en als je onze inspanningen om dit alles met jullie te delen waarderen, dan is het fantastisch als je ons wilt steunen!

Steun ons door een stokbroodje te doneren.

KLIK HIER

FINDING A BETTER
WAY TO LIVE

www.findingabetterwaytolive.com/support-us

ALLE ADVERTENTIES ZIJN INTERACTIEF. KLIK OP DE ADVERTENTIE VOOR MEER INFO.

DOWNLOAD GRATIS OOK AL ONZE VORIGE EDITIES

Kijk voor alle edities, een selectie verhalen en extra klein wonen-leesvoer op onze website
[>>](http://www.kleinwonenmagazine.nl)

BOEKEN

Books
Libros

OPTIMISTISCHE kijk op GROENER leven

Perfect bestaat niet, goed wel. Met deze boodschap proberen Wyke Potjer en Asceline Groot al jaren met succes mensen tot een groener bestaan te bewegen. Zij doen dit via het online platform HetkanWel. Het optimistische duo bekijkt de groene ontwikkelingen in de wereld door een roze bril en dat werkt ook aanstekelijk in hun gelijknamige boek *Hetkanwel*. De nadruk ligt op hoe je je eigen levensstijl kunt verduurzamen en het toch leuk houden. Volgens de schrijvers kun je met dagelijkse keuzes meer invloed uitoefenen op een groenere wereld dan je zou denken. En dat hoeft niet duur of ingewikkeld te zijn. Een leuk, inspirerend en vooral afwisselend boek, dat je bewustzijn op het gebied van ecologisch leven vergroot. De foto's zijn ook al meer dan de moeite waard om in dit boek rond te neuzen.

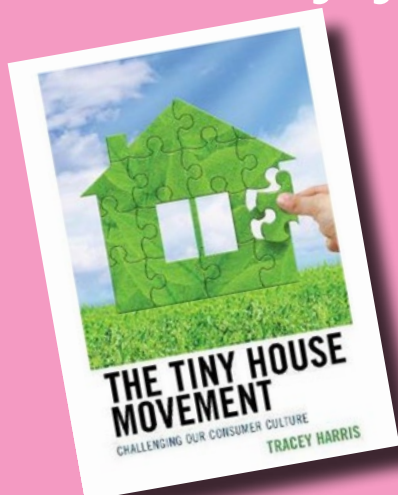
Hetkanwel

Voor een groener, eerlijker en leuker leven

Schrijvers **Wyke Potjer & Asceline Groot** Uitgeverij **Brandt** EAN **978-94-9309-545-8** Prijs: € 20,00

Mooi INKIKJE bij TINY HOUSE MOVEMENT

De *tiny house*-beweging is over komen waaien uit de VS, maar wat is *The Tiny House Movement* nu precies en waar staat zij exact voor? Tracey Harris deed diepte-interviews met bewoners, bouwers en advocaten van de beweging in Noord-Amerika voor dit boek. Samen met haar eigen ervaring met klein wonen komt zij tot de conclusie dat *The Tiny House Movement* meer is dan een levensstijlkeuze en dat de beweging vooral de consumerende levensstijl uitdaagt. *We offeren welzijn en tevredenheid met het leven op vanwege onze relatie met dingen en dit zorgt voor persoonlijke schulden en onhoudbaarheid in onze relaties, gemeenschappen en het milieu*, aldus de schrijfster over de THM-filosofie. Dit Engelstalige boek geeft een gedegen en gedetailleerd beeld van hoe *The Tiny House Movement* is ontstaan en de achterliggende gedachten van de beweging in de strijd tegen de cultuur van overconsumptie en voor een zinvoller begrip van *thuis*.

The Tiny House Movement

Challenging our consumer culture

Schrijver **Tracey Harris** Uitgeverij **Lexington Books** EAN: **978-14-9855-747-4** Prijs: € 51,99

POSITIEVE aanpak van MILIEUPROBLEEM

Afval is een groot milieuprobleem en daar willen veel mensen vanaf. Een *minimal waste lifestyle* kun je volgens de Nederlandse Emily Townley zelf eenvoudig creëren. In haar boek *Leven Zonder Afval* beschrijft zij hoe je in 10 stappen je eigen afvalproductie drastisch kunt verminderen. Zelfs een gezin met 3 kinderen! Haar duidelijke uitleg en positieve aanpak sporen je al snel aan om aan de slag te gaan om je afval zoveel mogelijk te beperken op het gebied van onder meer boodschappen, kleding, persoonlijke verzorging, huishouding en feestjes. Een mooi uitgevoerd boek, dat uiteraard volledig te recycleren is. Niet doen, want het blijft ook een prima naslagwerkje!

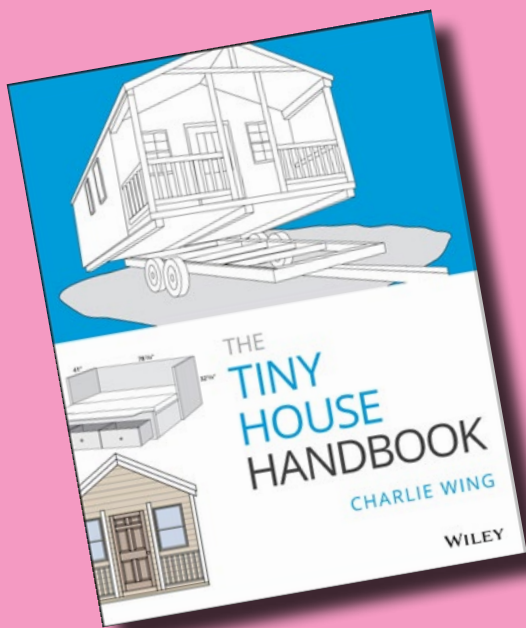
Leven Zonder Afval

Een handleiding voor een minimalistische lifestyle

Schrijver **Emily Townley** Uitgeverij **Becht**
ISBN: **978-90-2301-637-3** Prijs: € 14,99

SCHAT aan info voor bouw TINY HOUSE

The Tiny House Handbook

Schrijver **Charlie Wing**
Uitgeverij **Wiley**
EAN: **978-11-1958-187-1**
Prijs: **€ 28,99**

Hoe bouw je je eigen *tiny house* en wat komt er allemaal bij kijken? Het is een veel gestelde vraag, die de Amerikaan Charlie Wing heel uitgebreid beantwoordt in zijn *The Tiny House Handbook*. Een in de VS geroemd boekwerk met alle informatie, die een *tiny house*-bouwer in spé nodig heeft. Van de achtergrond van de *tiny house*-beweging tot gedetailleerde bouw instructies.

Het is ondanks het informatieve karakter een leesbaar boek, waarin Charlie je loodst door de verschillende fases van de bouw, compleet met kostenramingen, materiaalgebruik en funderingsopties.

Het is tevens rijk aan illustraties, waaronder voorbeeldconstructies en interieurplattegronden. Deze Engelstalige bijbel voor *tiny houses* is wel op Amerikaanse leest geschoeid, maar wie een omreken tabel voor Amerikaanse maten en een woordenboek voor de technische termen bij de hand houdt, kan hieruit een schat aan waardevolle informatie halen bij het ontwerpen en bouwen van een *tiny house*.

Een goed GIDSJE voor bewuste KIDS

Er was al *Dit Is Een Goede Gids* voor volwassenen, maar nu heeft Marieke Eyskoot ook de leukste tips en activiteiten voor een duurzamere wereld voor kinderen opgetekend in *Dit Is Een Goed Gidsje*.

De inspirerende verhalen, tips en interviews met bekende Nederlanders als Famke Louise, Mandy Woelkens, Janouk Kelderman en André Kuipers zijn een plezier om te lezen. Niet alleen voor kinderen! Ook volwassenen kunnen het gebruiken om te werken aan een betere wereld voor hun en alle andere kinderen.

Marieke laat de jeugd op luchtige wijze zien hoe we het klimaat, de mensen en de dieren kunnen helpen om zo samen onze planeet duurzamer en eerlijker te maken. En het is nog leuk om te doen ook, aldus de enthousiaste schrijfster, die al meer dan 20.000 exemplaren van haar volwasseneditie verkocht.

Het zal vast niet lang duren voordat deze weer fraai uitgevoerde versie, voor kinderen van 9 tot 13 jaar, ook een bestseller is.

Dit Is Een Goed Gidsje
Voor een betere wereld
Schrijver **Marieke Eyskoot**
Uitgeverij **Boekerij**
EAN: **978-90-2259-182-6**
Prijs: **€ 17,50**

Lekker ETEN zonder KOOKSCHAAMTE

Wat je van ver haalt is lekker is al lang geen geveugelde uitdrukking meer. Uit duurzame overwegingen kopen steeds meer mensen hun eten liever lokaal. Dat doet ook Elise van de Poelle en in haar boek *Smaakvol* bewijst zij dat je gezellig kunt koken, goed kunt eten en bijdragen aan een groenere toekomst door te genieten van al het lekkers in je eigen omgeving. Elise schrijft recepten voor diverse magazines en wil daarmee weer terug naar de eenvoud. Eten met de seizoenen en veel plantaardig, al is vegan niet helemaal aan haar besteed. Ze houdt van al het lekkers dat ze om zich heen kan krijgen en bewandelt in *Smaakvol* dan ook de middenweg met groenten als hoofdmoot en vlees en vis als kleine smaakmakers. En uitermate smaakvol boek voor wie duurzaam en puur wil eten zonder kookschaamte.

Smaakvol

Duurzaam koken met lekkers van dichtbij

Schrijver **Elise van de Poelle** Uitgeverij **Manteau** EAN: **978-90-2233-758-5** Prijs: **€ 24,99**

OUDERSCHAP kan ook GROEN

Duurzaam leven schiet er nog wel eens bij in als er gezinsuitbreiding komt, maar volgens schrijfster Kari van der Heide is dat absoluut niet nodig. Het opvoeden van je kinderen is volgens haar prima te combineren met een duurzaam leven en in *De Groene Mama* geeft zij daarvoor concrete handvatten. Zo behandelt Kari onderwerpen als groen *zwangeren*, duurzame keuzes tijdens de kraamtijd, houten speelgoed en milieuvriendelijke kinderfeestjes, maar ook algemene zaken als natuurlijke cosmetica, plantaardige voeding, groen reizen en ecologisch schoonmaken. En een duurzaam leven kan volgens haar zeker ook stijlvol. Haar handboek voor groen ouderschap lijkt, mede door de titel, vooral voor (aanstaande) moeders, maar vaders kunnen er zeker ook hun voordeel mee doen. Een mooi boek ter voorbereiding op een groen ouderschap

De Groene Mama

Handboek voor groen ouderschap

Schrijver **Kari van der Heide** Uitgeverij **Becht** EAN: **978-90-2301-636-6** Prijs: **€ 22,99**

Kleinere VOETPRINT in 52 STAPJES

Groener en duurzamer leven is niet van de een op de andere dag te realiseren en dat hoeft ook niet. Laura Moningka en Miriam Melchers van The Footprint Challenge hebben samen met materiaalontwerpster Jessica den Hartog een stappenplan bedacht voor een duurzamer leven. Volgens hen kun je met kleine stapjes al het verschil maken. Ze hebben er niet voor gekozen dit plan in een boek te gieten, maar in een originele tijdloze weekkalender, die je thuis kunt ophangen. Zo zie je elke week op overzichtelijke wijze een nieuwe, helder beschreven stap op weg naar een duurzamer leven. De eenvoudige, maar kunstzinnige illustraties van Jessica Nielsen maken dit kalenderboek ook een lust voor het oog. Voer de weekactie uit en na 52 weken is jouw voetprint piepklein, beloven de maaksters.

Go Greener

Een duurzame lifestyle in 52 weken

Schrijvers **L. Moningka, M. Melchers & J. den Hartog**
Uitgeverij **Snor** EAN: **978-94-6314-086-7** Prijs: **€ 20,00**

Mooie VERHALEN van DROOMDOENERS

Minitopia spreekt al enige tijd tot de verbeelding van wat er allemaal mogelijk is op het gebied van anders en veelal ook klein wonen. In editie 4 van ons Klein Wonen Magazine (download gratis in onze webshop) besteedde we hier al eens uitgebreid aandacht aan. Nu hebben de initiatiefnemers Tessa Peters en Rolf van Boxmeer de ontwikkelingen *so far* samengebundeld in een boek. Mooie verhalen van bewoners, die de vrijheid kregen om hun eigen woonwens te realiseren. De een ging voor compact, de ander voor flexibel, kant en klaar of modulaair. Van alles kom je tegen in dit bijzondere dorpje bij 's-Hertogenbosch, dat verrijst op het terrein van een voormalig recyclingperron. De ambachtelijke en innovatieve bouwmethoden die voorbij komen in dit boek zijn absoluut inspirerend als je zelf plannen hebt je droomhuisje te bouwen. De vele foto's in het boek geven een goed beeld van Minitopia, dat een voorbeeld is voor veel andere gemeenten in Nederland en Vlaanderen. Wij mogen onze lezers alvast een preview geven van 4 inspirerende beelden op de volgende pagina's!

Minitopia

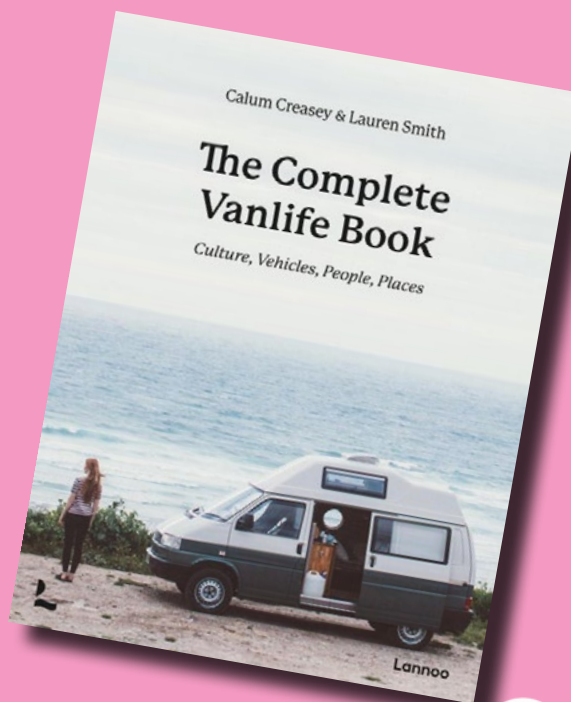
Ruimte voor je woonwens

Schrijvers **Tessa Peters & Rolf van Boxmeer** Uitgeverij **nai010** EAN: **978-94-6208-573-2** Prijs: **€ 34,95**

Echt ALLES wat een VANLIFER moet weten

Het klinkt altijd heel ambitieus om een boek compleet te noemen, maar de makers van het Engelse *The Rolling Home Journal*, Calum Creasey en Lauren Smith, zijn er met hun *The Complete Vanlife Book* aardig in geslaagd. Interviews, essays, praktische tips, illustraties en prachtige foto's maken dit een boek om je vingers bij af te likken als je van het busleven houdt. Of eraan denkt, want het is tevens een prima en inspirerend handboek voor de startende vanlifer. Zo wordt er ook aandacht besteed aan het interieurontwerp, het ombouwen van bestelwagens en een aantal geschikte bustypes die je kunt omtoveren naar een rijdend thuis. Alleen de heerlijke persoonlijke verhalen van Calum en Lauren zijn al inspirerend genoeg om serieus te overwegen alles achter te laten en een nomadisch leven in een busje te beginnen. De foto's doen de rest en Klein Wonen Magazine mag jullie er alvast enkele laten zien op de volgende pagina's. We horen de busjes al starten!

The Complete Vanlife Book

Culture, vehicles, people, places

Schrijvers **Calum Creasey & Lauren Smith** Uitgeverij **Lannoo** EAN: **978-94-0147-519-8** Prijs: **€ 27,68**

> Ontwerper Thomas Trum houdt zich fit in zijn woning in Minitopia.

© Rens van Boxmeer, Minitopia, NAI010 Uitgevers

> Bovenaanzicht van Minitopia Poeldonk.

© John van Hamond, Minitopia, NAI010 Uitgevers

> Wouter Corvers en Ilse Zuidinga bouwden hun huis in 1 maand met alleen gerecyclede materialen.

> Het Stellinghuis van Fier van den Berge.

> Een warm and cosy-interieur.

© Anthony Morton, The Complete Vanlife Book, Lannoo

> James Hamnett in de keuken van zijn tot rijdend huis verbouwde schoolbus.

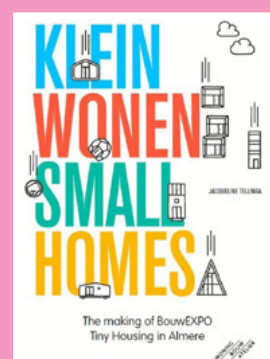
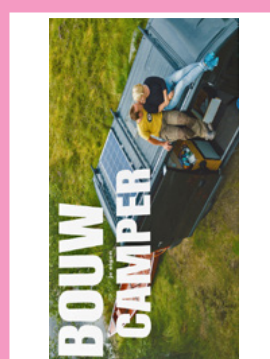
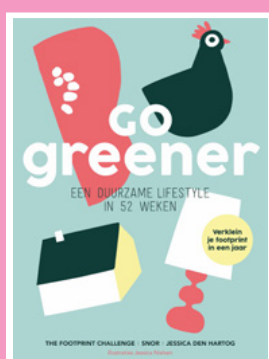
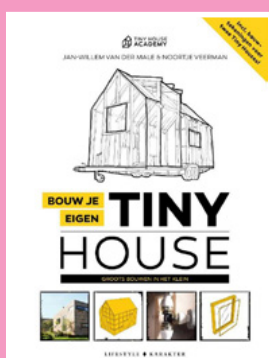
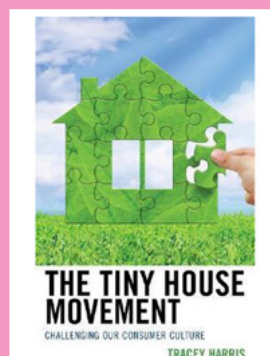
© Amy Barker & James Hamnett, The Complete Vanlife Book, Lannoo

> Het interieur van de woonbus van fotograaf Shayd Johnson.

MEER LEZEN OVER KLEIN WONEN?

Kijk in onze webshop voor mooie boeken

WEBSHOP

MAGAZINES - TINY THINGS - BOEKEN

Neem eens een kijkje. [KLIK HIER](#)

Leven in een 4x4 met daktent

REISFLARD

BRAM & MELANIE

Noorwegen, 15 juni 2019

We hebben nog prachtig uitzicht voordat we gaan slapen. Mooie ondergaande zon zien we hier als het helder is. De zon gaat hier steeds later onder. Gisteravond was het iets voor 23.00 uur dat hij onderging. Na een heerlijke uitgeruste nacht staan we rustig op.

Bram begint na het ontbijt aan een sport rondje met de TRX. Melanie geniet nog even na van het mooie uitzicht aan het water. En zo blijven wij dus fit en gezond op reis. Goed eten en genoeg bewegen. We eten 's-morgens vaak een havermoutpapje met wat noten en zaden en wat gedroogd fruit. Voordeel: alles is droog behalve het water waarmee we het papje maken. Daardoor hoef je weinig naar een supermarkt en eet je toch heel gezond.

Velen zullen dat niet belangrijk vinden als je vakantie hebt. Maar voor ons is dit een reis, een levensstijl die we steeds verder uitbouwen. En we vinden het lekker en fijn om zo toch bewust met ons leven om te gaan. Na een plan gemaakt te hebben voor vandaag kunnen we op pad en gaan we weer een lekker stukkie toeren. Zo fijn als je per dag kunt kijken waar je zin in hebt. Die vrijheid gunnen we iedereen.

Bram en Melanie wonen in een tiny house, maar reizen nog liever rond met hond Kay in hun 4x4 met daktent. Op hun website Offroaddog vertellen zij over hun ervaringen en geven tips voor wie ook offroad wil reizen en bewuster leven. Op Polarsteps kun je aan de hand van fraaie foto's en video's zien hoe dit stel reist en leeft als zij op pad zijn. Ieder kwartaal publiceert Klein Wonen Magazine een flard uit hun reisdagboek. Ter lering en vermaak!

Jeroen en Dorien kiezen met hun animatiestudio voor downsizen

VANLIFE XL

INTERVIEW

De aantrekkingskracht tot niet-klassieke levensstijlen is er bij Jeroen Aendekerk (28) en Dorien Smeets (28) altijd geweest. Het werk met hun animatiestudio combineren met reizen is lange tijd een plan voor ooit, totdat het Vlaamse stel door de bedrijfsontwikkelingen wordt gedwongen tot een keuze. Zij kiezen voor *downsizen* en nu is een oude Mercedes-schoolbus uit 1999 hun woning en kantoor. Vanlife XL!

> Van Skoolie bij het kampvuur.

> Dorien raapt appels rond Skoolie.

© Skon Stories

Studio Fluxi is een groot deel van het leven van Jeroen en Dorien. Hij is eigenaar en filmmaker en zij is illustrator. Samen met een groepje freelancers maken zij animaties voor reclamebureaus, overheden, bedrijven en tv-programma's. In 4 jaar tijd groeit de opdrachtportefeuille fors en wordt het bedrijf te klein. „We zaten met ons bedrijf op een figuurlijk kruispunt. We deden alles nog met z'n tweeën en een aantal freelancers van zowel binnen België als er buiten en moesten een keuze maken. Of ons kantoor in Antwerpen uitbreiden, mensen aannemen en meer opdrachten doen of een alternatief, waarbij we klein in aantal maar groot in werk zouden worden, waardoor we minder maar interessantere projecten konden doen”, vertelt Jeroen, die samen met Dorien altijd al droomde van een vrijer leven. „We hadden altijd al een soort *busplan* in ons hoofd. Reizen en werken combineren leek ons een droom, maar we zagen dit altijd als een toekomstplan. Bij de keuze met ons bedrijf kwam het busidee weer ter sprake en al snel wisten we dat dit de ideale oplossing was. Klein wonen, vrij zijn en toch ons werk nog even kwalitatief en geïnspireerd kunnen aanpakken.”

Nadat de knoop is doorgemaakt laat het *animatieduo* er geen gras over groeien. Ze duiken meteen het internet op en nemen contact op met bushandelaren in België en Nederland in jacht op een geschikte

woon- en kantoorbus. „Via via kregen we een tip van een oude schoolbus bij een handelaar aan de Belgische kust. We waren snel gecharmeerd door het formaat van de bus en na enkele bezoeken, gesprekken met de garagist, een testrit en een mechanische check-up besloten we te kopen. En zo hadden we in enkele weken tijd onze bus gevonden: een oude Mercedes uit 1999”, aldus een enthousiaste Dorien, die zich vervolgens samen met Jeroen op het ontwerp stort. „We hebben de bus zelf ontworpen

van schets tot grondplan en 3D-model. We komen beiden uit de designwereld en dit was dan ook een uitgelezen project om ons eens te laten gaan. Met het ontwerp zijn we naar Edwood, een bevriende designer en houtbewerker, gestapt. Samen

met hem hebben we het ontwerp verder uitgewerkt.”

De praktische uitvoering is wat minder gemakkelijk voor het in Bree geboren stel. „Zelf zijn we eigenlijk geen Handige Harry's. Voor het ombouwen konden we gelukkig ook op het talent van Edwood rekenen. Hij nam al het houtwerk voor zijn rekening en we kregen veel hulp van familie en vrienden. Zonder hen was dit project niet mogelijk geweest”, aldus Jeroen. Het ombouwen van de bus verloopt redelijk op rolletjes, maar neemt toch nog een jaar in beslag. „Er zijn natuurlijk wel vertragingen en tegenslagen geweest en uiteindelijk is het altijd meer werk dan je verwacht. Vooral in de maanden dat er weinig

„We zijn geen Handige Harry's, maar we kregen veel hulp”

zichtbaar veranderde, terwijl we toch iedere dag bezig waren, kon de mood soms wel eens in onze schoenen zakken."

Vooral de administratieve rompslomp in de afrondende fase doen Jeroen en Dorien regelmatig diep zuchten als hun geduld telkens op de proef wordt gesteld. „Dat was misschien nog wel de moeilijkste periode van het ombouwen. Het was een heel gedoe en het lastigste is dat we weinig tot geen invloed hebben op al die dingen en vooral moeten wachten en rekenen op de overheid en andere instanties in het algemeen. Eerst was er de homologatie en keuring, daar zijn we van eind juli tot oktober mee bezig geweest. In België moet de bus 3 keer gekeurd worden: homologatie, 2dehands keuring en inschrijvingskeuring. En bij ons uiteindelijk 4 keer omdat er nog een fout gebeurd was. Nu is er nog de verzekering en het inschrijven van het voertuig, daar zijn we al meer dan een maand mee bezig. De meeste verzekeringsfirma's willen onze bus niet verzekeren, omdat ze niet begrijpen wat het is. Hopelijk krijgen we hier snel meer duidelijkheid over."

Als je bij Jeroen en Dorien binnenstapt valt in eerste instantie het licht op in hun woonwerkbuis, die zij liefkozend *De Skoolie* noemen. Ruimtelijkheid en

multifunctionaliteit zijn dan ook de sleutelwoorden in hun interieur. „Licht en lucht zijn de belangrijkste elementen in een ruimte, dus ook wanneer je maar 17 vierkante meter ter beschikking hebt. We hebben bewust alles laag gehouden om onze grote ramen in de kijker te zetten. Daarbij was het belangrijk

om alles zo open mogelijk te maken en te werken met heel degelijke materialen. Ieder meubelstuk heeft daarbij een multifunctioneel element, zoals een bank die slaapbank wordt, een kleerkast die deur wordt, een rolgordijn dat als projectiescherm dient of een keuken die uitschuifbaar is",

vertelt het tweetal, dat dol is op koken. „Dus een functionele en uitgebreide keuken was een must in ons ontwerp. Maar de plaats is natuurlijk beperkt, onze co-ontwerper Edwood kwam op het idee om een deel van de keuken uitschuifbaar te maken om zo meer opbergruimte te creëren en ook het keukenblad aanzienlijk te vergroten. Van een top idee gesproken!"

Door de vele multifunctionele slimmigheidjes toveren de Vlamingen hun woning in no-time om tot kantoor en vice versa. „Omdat we alles zo open mogelijk wilden, zijn we van de start af beginnen na te denken hoe we dit kunnen aanpakken. Uiteindelijk zijn er 2 belangrijke elementen. We hebben ervoor gezorgd dat onze iMac-computer wegschuift in een kast en

„Edwood kwam op het idee de keuken uitschuifbaar te maken. Top idee!"

> De keuken is uitschuifbaar en het iMac-scherm schuift na het werk in de kast.

onze uitklaptafel bureau wordt en omgekeerd. Maar ook de bank of zelfs het bed kan een werkruimte zijn. Laptops en tablets zorgen ervoor dat je eigenlijk overal kan werken”, concludeert Jeroen. En dat geldt nu ook voor de locatie waar ze werken, want dankzij *De Skoolie* kunnen zij nu ook met hun kantoor naar klanten toe. „Bij langdurige projecten is dicht bij een klant zijn een pluspunt. Maar ik moet zeggen dat de wereld ons daar een beetje mee heeft ingehaald. Nu het telewerk de norm aan het worden is zal dat het voor ons nog eenvoudiger maken. Mobiel zijn heeft dus 2 voordelen, je kan met je kantoor naar de klant of je kan met je kantoor op eender welke plaats werken voor die klant.”

Dat laatste is natuurlijk een van de belangrijkste redenen geweest voor Jeroen en Dorien om voor de aanschaf van *De Skoolie* te kiezen. „Studio Fluxi is onze passie en ons leven, we zien *De Skoolie* als een perfecte combinatie om dat leven te combineren met avontuur. Het geeft ons ook de mogelijkheid om onze kosten op een efficiënte manier te drukken, dat zorgt voor een snellere groei van ons bedrijf. Verder kijken we op dit moment vooral naar België en Nederland als bestemming, maar in de toekomst zal dit zeker verder in Europa zijn. Onze ultieme droom zou zijn om de bus te kunnen verscheppen naar Noord-Amerika om daar een soort slot te breien aan

> Badkamer met waterbesparende stoomdouche.

> Another day at the office.

> Lekker koken is belangrijk voor Dorien en Jeroen, dus is er een uitgebreide keuken.

ons *skoolie*-leven, al kan ik je niet vertellen wanneer dat zou zijn."

Voor hun werk heeft het geanimeerde stel uiteraard wel een betrouwbare energievoorziening nodig. En die hebben zij gevonden. „Buiten het interieur was inderdaad de technische kant van minstens even groot belang. Een stabiele stroomvoorziening in combinatie met internet is de sleutel tot ons werk. We zijn daarvoor samen gaan zitten met een bedrijf gespecialiseerd in off-grid stroomoplossingen. Uiteindelijk hebben we een systeem gebouwd van 6 x 240ah AGM batterijen met 4 x 320Wh zonnecellen en netstroomvoorziening. Dit zorgt ervoor dat we in de winter ruim 10 dagen off-grid kunnen staan, terwijl we vanaf de lente eigenlijk geen stroomlimiet meer hebben."

„Skoolie is letterlijk alles wat we materieel bezitten!”

Voorlopig is het reizen voor Jeroen en Dorien echter nog even niet aan de orde, maar het grote avontuur van reizen en werken lonkt en is niet heel ver weg meer. Ze kijken er reikhalzend naar uit. „Door een combinatie van de corona-pandemie en de Belgische onduidelijke en langdradige wetgeving zijn we voorlopig genoodzaakt om op een vaste standplaats te staan. *De Skoolie* is letterlijk alles wat we materieel bezitten, we hebben geen woning meer. In België bestaat zo iets als een referentieadres, je kan dus bij familie of vrienden je administratief adres leggen, terwijl je mobiel woont. We zijn altijd al aangetrokken tot niet-klassieke levensstijlen. In een bus leven is daar zeker één van. We zijn er de voorbije jaren ook achter gekomen dat oppervlakte niet zo heel belangrijk is, dan kom ik terug op het licht en lucht-verhaal. We hopen dan ook andere mensen te inspireren om slimmer om te gaan met ruimte."

> De grote ramen zorgen voor veel licht en uitzicht.

> De kat heeft een eigen deur.

> *Skoolie* by night.

IN JE EENTJE op avontuur

JANTINA'S VANLIFE

© amelandfoto.nl

In je eentje op reis in een camper. Waarom zou je dat nou toch willen? Is dat wel veilig? Voel je je dan niet eenzaam? En hoe doe je dat allemaal in je eentje? Allemaal vragen die ik regelmatig krijg als ik er in mijn eentje op uit trek in het campertje. Hoe je dat doet? Simpel. Gewoon gaan doen!

Dat is misschien voor een aantal van jullie gemakkelijker geschreven dan gedaan. Misschien heb je wat voorbereiding nodig en moet je over een paar dingen extra nadenken, maar dan ben je toch echt op pad! In je eentje en dat kan heel fijn zijn!

Waarom in je eentje reizen? Bij mij is het reizen in mijn eentje ontstaan omdat het kon. Zo simpel was het. Ik had tijd om te reizen, mijn man en vrienden hadden geen tijd. En omdat ik zo veel mogelijk van de wereld wil zien en overal nieuwsgierig naar ben.... ging ik in mijn eentje.

Het reizen in mijn eentje vind ik niet altijd even gemakkelijk, maar héél veel gemakkelijker dan ik van te voren gedacht had. De wereld is prachtig en 95% van de mensen om je heen zijn net zoals jij en ik: gewoon hele aardige, behulpzame mensen. En met een beetje gezond verstand hoeft het niet onveilig te zijn. Of in ieder geval niet onveiliger als heel veel dingen die je in het dagelijkse leven doet zonder er

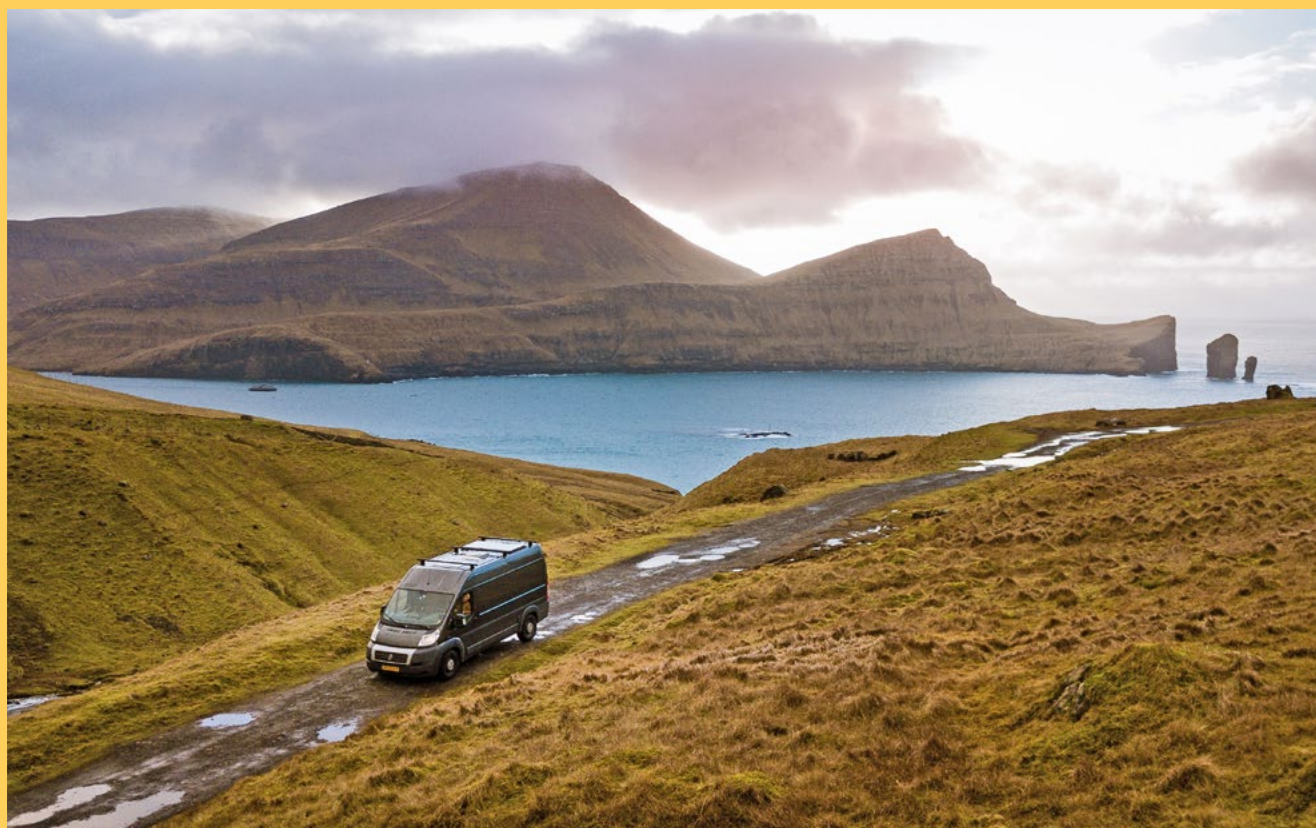
> In je eentje zijn gladde wegen best eng.

over na te denken.

Voor mij voelt het alleen reizen als vanzelfsprekend en ik heb me (nog?) nooit onveilig gevoeld. Misschien ben ik daar te naïef voor en ga ik teveel uit van het goede in de mens. De enige onveilige dingen die ik mee maakte was een hele harde storm in januari op de Faeröer eilanden en heb met veel kunst en vliegwerk de camper op een zo beschut mogelijk plekje kunnen zetten zonder dat de deur uit de bus zou waaien. De bus schudde zo hard heen en weer dat ik de hele nacht wakker lag.

En toen ik een paar weken later op IJsland vast zat op gladde wegen of in de sneeuw, was dat ook niet grappig. Of zoals die ene keer dat ik van een gladde helling afreed met uitzicht op de haven. Zonder vangrail! Gelukkig kwam ik netjes en zachtjes aan de zijkant van de weg terecht in plaats van in het water en kon ik daar afwachten tot de wegwerkers langskwamen om de weg weer begaanbaar te maken.

Op die momenten vond ik het eng in mijn eentje. Achteraf werd het een mooi en grappig verhaal waar ik met heel veel plezier aan terug denk. Ik kwam er achter dat ik meer kan in mijn eentje dan ik dacht. En dat er heel veel leuke mensen zijn op de wereld die je willen helpen. Het reizen in een camper geeft me

> Jantina op de Faeröer Eilanden.

vrijheid en in mijn eentje reizen in de camper geeft me de ultieme vrijheid. Ik kan doen en laten wat ik wil. Wanneer ik wil. En waar ik wil. Ik heb eten in de koelkast en mijn bedje achterin.

En overal zijn campings en camperplaatsen. De verschillende apps voor op je telefoon met camperplaatsen en campings zijn ideaal. Ik gebruik de apps Campercontact en Park4night. Zodra ik moe begin te worden zoek ik een plekje in de buurt. In de reviews van de camperplaats lees ik wat andere reizigers van die plek vonden en zo probeer ik in te schatten of het een goede plek voor mij is. Ik wil in mijn eentje natuurlijk wel een beetje het idee hebben dat ik zo veilig mogelijk sta. Ik vind het dan ook belangrijk dat, als ik kom aanrijden, ik een goed

gevoel heb bij de plek. Als het niet goed voelt en ik me, om wat voor reden dan ook, niet veilig voel, dan rijd ik een plekje verder.

Als ik dan mijn plekje gevonden heb zet ik mijn camper *rijd-klaar* neer. Zo kan ik altijd direct weg rijden als ik dat wil. Ik parkeer de camper achteruit op de kampeerplek en draai de bestuurdersstoel nooit achterstevoren voor de avond. Ik leg er ook geen spullen op, zodat ik er zo op kan springen en weg kan rijden. Ik maak er een gewoonte van om de autosleutels op een vaste plek te leggen, zodat ik ze snel kan pakken en ze niet in de zenuwen nog moet zoeken.

Ik heb gelukkig nog nooit iets naars meegemaakt en ik heb me ook nog nooit onveilig gevoeld. Toch hoor je van andere reizigers soms spannende verhalen. Maar laten we eerlijk zijn, het nieuws op tv en de kranten staan vol nare verhalen. Dat wil niet zeggen dat dat jou zal overkomen. En de kans dat het reizen in je eentje je iets prachtigs brengt is veel groter. Je zou er bijvoorbeeld achter kunnen komen dat je in je eentje veel meer kunt dan je zelf denkt. Dat je zelf technische dingen kunt oplossen, ook al ben je helemaal niet technisch aangelegd. Wie weet ontmoet je hele bijzondere mensen om je te helpen, te inspireren of nieuwe dingen te leren.

En natuurlijk hoeft je niet direct in je eentje voor meerdere weken naar Zwitserland, Frankrijk of IJsland te reizen. Je kunt ook gewoon een camping uitzoeken op een half uurtje van je woonplaats. Voor een nachtje. Om eens te proberen of het iets voor je is. Verras je zelf!

Jantina Scheltema wist tot voor enkele jaren niet eens dat je zelf ook een camper kon bouwen. Nu woont de Amelandse bruidsfotografe regelmatig in een, samen met haar man Marco omgebouwde, Fiat Ducato en geeft zij op haar website jantinascheltema.nl *vanlifers* tips over het zelf bouwen van een camper. Ze heeft er zelfs een boek over geschreven: *Bouw je eigen camper*. Jantina zwerft het liefst door Noorwegen, maar woont soms ook in haar camper tijdens een fotoklus op het vasteland. Naast fotograferen en *camperen* wil zij vooral mensen inspireren om van de wereld te genieten.

Puur Suzanne

FOOD & LIFESTYLE

Inspireert je om vaker plantaardig te eten. Dit doet zij door makkelijke en lekker plantaardige recepten met je te delen, ook geeft ze je praktische tips en gaat ze op zoek naar de leukste hotspots voor jou.

FOODCOACHING

Eet ik wel gezond? Krijg ik voldoende voedingsstoffen binnen? Hoe kan ik de overstap maken naar een (meer) plantaardig voedingspatroon? Ook voor deze vragen kun je bij Suzanne terecht.

– Life's too short to eat bad food –

De tijd waarin we nu leven vraagt bij uitstek om trager, kleiner, minder en dichterbij de natuur.

Mevrouw Onkruid inspireert om dit 'klein geluk' te leren waarderen. Om dichterbij de natuur en jezelf te leven. Zelf te maken, precies genoeg, ambachtelijk, met minder afval, wildplukken, voedselbos, permacultuur, kruidengeneeskunde en kringloop tuinieren.

Middels jaaropleiding, kruidenweken en levendige instagram verhalen deelt ze haar kennis en ervaringen.

www.mevrouwonkruid.nl [mevrouwonkruid](https://www.instagram.com/mevrouwonkruid)

ALLE ADVERTENTIES ZIJN INTERACTIEF. KLIK OP DE ADVERTENTIE VOOR MEER INFO.

BOUW JE EIGEN CAMPER

EEN BOEK VOOR DE ECHTE AVONTURIER

BOEK OVER CAMPER OMBOUW

19 hoofdstukken
vanaf aanschaf tot keuring

NU TE BESTELLEN OP

www.jantinascheltema.nl

BOORDEVOL TIPS & TRICKS

Elektriciteit, isolatie, verwarming etc.

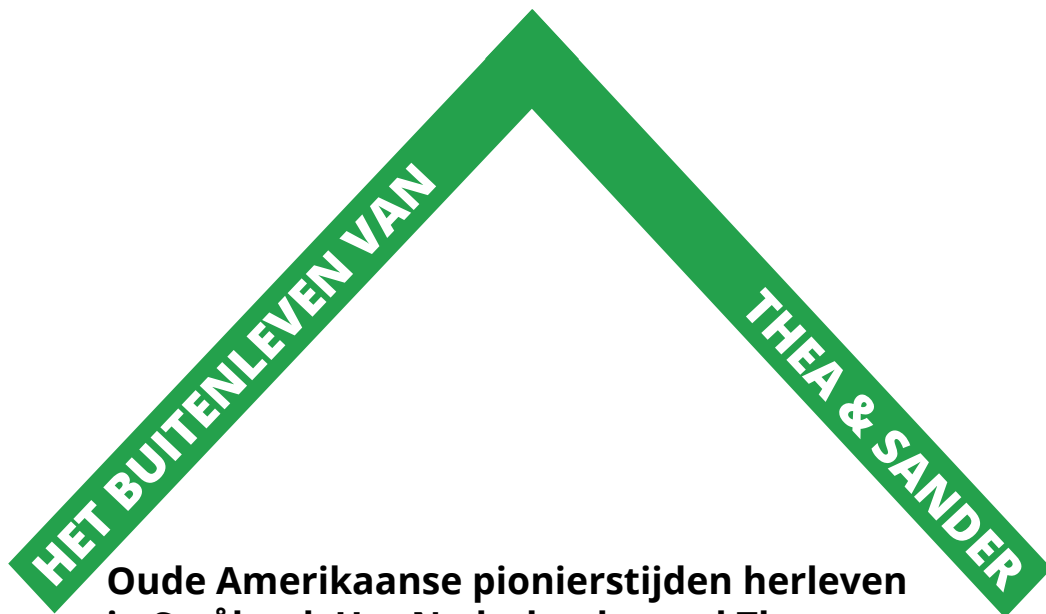
ELKE MAAND PRAKTISCHE MOESTUINTIPS IN JE MAIL?

Meld je aan voor de Moesbrief op Moesmeisje.nl.
Je krijgt dan het digitale receptenboek
'Een jaar eten uit jouw moestuin' cadeau!

WWW.MOESMEISJE.NL

TERUG naar die goede oude DUURZAME TIJD

Oude Amerikaanse pionierstijden herleven in Småland. Het Nederlandse stel Thea en Sander Degenkamp woont in een klein typisch Zweeds huisje en leeft als in de tv-serie *Het kleine huis op de prairie*. Compleet met oude gereedschappen, gewoontes en kleding. Voor Klein Wonen Magazine beschrijft Thea haar bijzondere leven terug in de tijd, dat zich uiteraard veel buiten afspeelt.

Januari 2012. Ik laat een blik over het huis glijden. De ruwe houten vloer, het verbleekte behang aan de muur. Links naast de deur staat een oud vervallen bureau, ooit iemands trotse bezit en nu al zo lang niet meer in gebruik. Aarzelend loop ik verder de woning in, zachtjes duw ik tegen de deur aan de andere kant van de kamer. Hij kraakt terwijl hij langzaam open gaat. Door de met spinnenwebben beklede ramen schijnt een zwak licht naar binnen. Het oude zwarte houtfornuis is bedekt met roet en roest. Bosjes gedroogde kruiden hangen nog aan de schoorsteenmantel. In de ene hoek is een oude wasbak en aan de andere kant een vervallen kast. Als ik verder de keuken in loop, dwarrelt het stof op door de zoom van mijn lange rok. De vloer kraakt onder mijn voeten. Ik stop en neem de ruimte nog eens goed in mij op. In gedachten zie ik het zoals het ooit was. Hoor de echo van de stemmen uit het verleden, de voetstappen, de geur van vers gebakken brood. Pok! Pok! Wat is dat! Ik schrik op uit mijn dagdroom! Buiten voor het raam zit een klein vogeltje ongedierte uit de verdroogde vensterkit te pikken.

Het is mijn eerste indruk van ons huis. Het is perfect! Het is een koude januaridag. Een waterig zonnetje schijnt op het doodse landschap en hier en daar liggen nog wat restjes sneeuw. Het huis is klein met zijn 45m² en heeft leeg gestaan sinds 1961. Ondanks dat is het nog in zeer goede staat. Bij het huis hoort

een ruime schuur en 2 hectare land. We zijn op slag verliefd. In april 2012 krijgen we de sleutel en staan we met 4 paarden, een hond en een trailer vol verhuismateriaal klaar voor een nieuw avontuur!

Een sprong in de tijd. Het is november 2020. De klok slaat net half 5 als ik de olielampen en kaarsen aansteek en de veloursgordijnen voor de ramen schuif. Na wat nachtvorst in oktober is het nu, begin november, weer mild en een druilerige regen hangt

al de hele dag over het land. Ik stook het houtfornuis nog wat op en haal een pot geweekte tomaten uit de voorraadkast. Samen met de bruine bonen en mais uit eigen tuin geven ze een prima basis voor een heerlijk verwarmende herfstige stoofpot.

Onze moestuin is zo productief dat we er het jaar rond van kunnen eten

Nu na 8 jaar is onze moestuin zo productief geworden dat we er het jaar rond van kunnen eten. Het eerste jaar hadden we alleen wat bonen en een paar tomaten, maar nu beslaat de groentetuin een oppervlakte van zo'n 600m² en verbouwen we aardappels, wortels, bieten, bonen, erwten, kolen, noem maar op en zelfs hebben we een bed met suikerbieten, waar we onze eigen stroop van koken. Van het vroege voorjaar tot laat in de herfst zijn we met de tuin bezig, van zaaïen tot oogsten, van wieden tot spitten, er is altijd wel iets te doen. Rond de moestuin hebben we een haag van zwarte bessen, aalbessen en rode en groene kruisbessen geplant, behalve dat ze een heerlijke oogst geven,

> Op slag verliefd op dit oude typisch Zweedse huisje.

> Aalbessen in de haag rond het huisje.

> Was drogen in de tuin.

> Oogst uit de moestuin.

> De kippen zorgen voor voldoende eieren.

> Nieuwe kleren, oude stijl.

zoemen er ook altijd allerlei nuttige insecten omheen.

De goud gele Orpington kippen scharrelen rond de fruitbomen en op het gazon voor de schuur. Ze leveren ons voldoende eieren voor zowel onszelf als voor de verkoop. Een dikke haag van hazelaars vormt een natuurlijke afscheiding van ons erf. Allerlei vogeltjes bouwen hier heimelijk hun nesten en in de herfst levert het een prachtig schouwspel op als de eekhoorns hun acrobatische kunsten uithalen op de dunne takken.

Terwijl de stoofpot pruttelt op het fornuis kneed ik het deeg door voor de broodjes en schuif ze vervolgens in de hete oven. Ik schuif mijn stoel wat dichterbij het fornuis en pak mijn naaiwerk uit de mand. Heel wat kledingstukken moeten gerepareerd, vermaakt en opgeknapt worden na een zomer hard werken, maar ook een deel nieuwe kleding moet worden gemaakt. Nu, met de verandering van het seizoen, de dagen korter worden en de natuur vertraagt, gaat het werk op onze kleine *homestead* weer in wat een rustiger takt.

Van kinds af aan ben ik al gefascineerd geweest in het pioniersleven aan het eind van de 19e eeuw. De boeken van *Het kleine huis op de prairie*, geschreven door Laura Ingalls Wilder, waren mijn grote favoriet. Ondanks dat is het pas na onze emigratie naar Zweden dat we ons leven drastisch hebben veranderd. In deze tijd waarin steeds meer mensen zich bewust worden van onze impact op het milieu en onze ecologische voetafdruk en zich afvragen *wat kan ik hier zelf aan doen?*, houdt dit ons ook bezig. Termen als *zero waste*, *plastic-free*, minimalisme,

HOOITIJD

Het gras is lang en stengelige kruiden staan volop in bloei. De zeisen zingen, terwijl het geurige gras ritmisch afgemaaid wordt. Als ik even mijn rug strek zie ik achter mij de rijen gemaaid gras liggen. Zo dik het ligt dit jaar! Ik haal de wetsteen uit de koker om de zeis te slijpen. Terwijl we ieder in ons eigen ritme het maaien en wetten voortzetten, hebben we na ruim 3 uur maaien de halve weide klaar. Dan is het tijd om al het gras uit te spreiden, zodat de zon en de wind hun werk kunnen doen om het te drogen.

Het gras droogt mooi in de zon en knispert zo mooi als we het schudden. We laten ons even zakken in een van de wiersen en genieten van een koud flesje water, mmm. Enkele schapenwolkjes drijven voorbij. In de verte loeien een paar koeien en hoor je het zachte geklingel van de koebel. De idylle van het landleven lijkt werkelijkheid geworden....

Fragment uit een blog van Thea. Zij schrijft regelmatig over haar eenvoudige leven op haar blogsite levenalslaura.blogspot.com.

duurzaamheid, biologisch, *tiny house*-beweging passeren de revue. Bij het inlezen kom ik steeds terug bij de Amerikaanse pioniers, die al deze ideologieën als vanzelfsprekend beschouwden. Deze mensen hadden alleen maar wat ze nodig hadden, produceerden geen afval, duurzaamheid ging voor alles, ze bouwden kleine huisjes en leefden in ritme met de natuur. Dus bij de verhuizing gooien we het roer om en beginnen aan een nieuwe bladzijde in ons leven.

In plaats van nieuwe technologieën te gebruiken en om de natuur en het milieu te besparen, gooien we het over een andere boeg en verdiepen ons in eeuwenoude technieken. In samenspel met de natuur en de seizoenen. De grasmaaier vervullen we voor een zeis, de motorzaag door een bijl, de auto door een fiets, de koelkast door een gat in de grond en het fornuis door een met hout gestookt exemplaar en aangezien er geen waterleiding in ons huis is aangesloten, hebben we dat maar zo gelaten. Drinkwater halen uit de waterput op het erf en het stoken van het houtfornuis zijn een deel van mijn nieuwe dagelijkse routine geworden. Een keuze die zowel voortkomt uit nostalgie als idealisme.

Terwijl de naald kleine steekjes in de stof maakt, overdenk ik met een tevreden gevoel de afgelopen 8 jaar. Verscheidene mensen zien ons leven als zwoegen en afzien, maar wij zien het als een dag gezond werken. We bepalen zelf het ritme en takt. Hoe belangrijk de taak ook is, het belangrijkste van alles is om even een pauze te nemen en te genieten van de kleine dingen. Het tevreden briesen van de pony's, een vogel die uitbundig zijn morgenlied zingt, de kippen die tevreden hun kostje bij elkaar scharrelen en elke dag ontwaken midden in de mooiste natuur.

> Stookhout halen uit het bos.

> Tevereden grazende pony's.

> Relaxen in de natuur rond het huis.

> Terug in de tijd met eeuwenoude technieken.

> Poten in de moestuin.

ZAAIKIEBELS? DEZE GROENTEN KUN JE NU AL VOORZAAIEN

© Thomas Duiker (Dyremedia)

Kim Nelissen, alias

Moesmeisje, woont in een klein benedenappartement in hartje Utrecht. Moestuiniert in en om het huis met wat potten en een moestuinbak op poten, maar leeft zich pas echt uit in haar huurmoestuintje van 6,5 m² in de buurttuin. Met het verbouwen van 20 verschillende groenten bewijst Kim dat je geen enorme moestuin nodig hebt om je eigen verse groente op tafel te zetten. Gewoon een kwestie van goed plannen, zaaiafstanden niet te nauw nemen en slimme keuzes maken. Online is Kim bekend als Moesmeisje en blogt op haar website over haar moestuinavonturen, deelt zij lekkere recepten en geeft handige tips. En bij vragen en advies denkt zij graag mee. Je kunt haar daarvoor altijd [mailen](#).

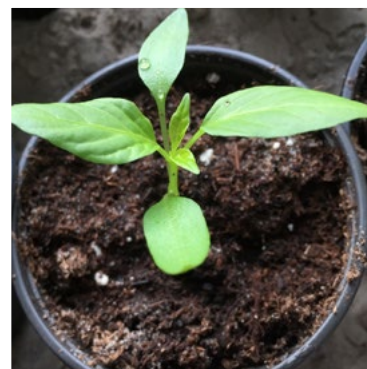
Het echte moestuinseizoen start natuurlijk pas richting het einde van maart, maar de echte *diehard* moestuinier start in de winter al met zaaien. Ik vertel je met welke groenten je nu al kunt starten.

Toen ik net begon met moestuinieren had ik geen idee dat er in de winter ook al groenten zijn die je kunt voorzaaien. Ik startte pas in april met het zaaien van pepers en paprika's bijvoorbeeld. Totdat ik ontdekte dat je daar beter veel eerder mee kunt starten. De laatste jaren begint bij mij het moestuinseizoen dus al in de winter. Wat kun je in de maanden januari, februari en maart allemaal binnen voorzaaien?

Peper en paprika

Peper en paprika kun je zaaien vanaf begin februari. Zoek een plek waar het ongeveer tussen de 22-24 graden Celsius is. Dat is de temperatuur waarbij deze groenten ontkiemen. Dat kan betekenen dat je ze in de woonkamer zet of zoals ik in een verwarmde kweekbak. Stop de zaden op ongeveer een halve centimeter in een potje met zaai- en stekgrond of kokospotgrond. Je kunt meerdere zaden in een potje stoppen en de plantjes daarna elk hun eigen potje geven. Geef met een plantenspuit water als de grond uitdroogt.

Na de opkomst van de zaden mag de temperatuur iets lager zijn (maar nooit onder de 17) en hebben de zaailingen veel licht nodig. Ik zet ze zelf onder een groeilamp omdat de dagen in januari en februari nog kort zijn. In mei kun je ze buiten zetten of je laat ze binnen op een lichte, zonnige plek staan (zoals ik zelf doe).

© Moesmeisje

> Als de plantjes naast de eerste 2 kiemblaadjes 2 echte blaadjes hebben, kun je ze elk in hun eigen potje (9cm) zetten.

Alles stap voor stap uitgelegd? Lees dan mijn blog [Peper kweken op de vensterbank](#). Paprika kweken werkt op dezelfde manier.

© Moesmeisje

> Mijn aubergine groeide als snel uit zijn 9 cm-potje en heb ik tussendoor nog een keer verpot.

© Moesmeisje

hard groeien dat je ze, voordat ze naar buiten verhuizen half mei, al 1 of 2 keer moet overpotten. Dat is niet erg, want ze krijgen daardoor juist een sterk wortelstelsel. Zie ook mijn vlog over tomaten kweken (klik op de button in de foto hierboven).

Aubergine

Met aubergine start ik al richting eind januari. Net zoals peper en paprika heeft aubergine veel warmte nodig om te ontkiemen. Hoe hoger de temperatuur hoe sneller ze kiemen. Bij kamertemperatuur kan het 3 weken duren, maar bij 26 graden komen ze vaak binnen een week boven. Ook deze groente kweek ik de eerste maanden in een verwarmde kweekbak onder een groeilamp op. Je kunt ze ook op een warm plekje in je woonkamer zetten. Als het na de opkomst maar wel heel licht is. Is het te warm en donker? Dan worden het slappe en iele zaailingen.

Zodra de zaailingen naast de kiembladjes 2 echte blaadjes hebben kun je ze overpotten in hun eigen potje van minimaal 9 cm. Ook aubergine kan vanaf half mei naar buiten. Ik teel ze zelf in een pot, dat gaat super in mijn beschutte stadstuintje.

© Andreas Goellner

> Tomaten groeien snel.

Tomaat

Tomaten zaai ik wat later, om ervoor te zorgen dat ik niet met enorme planten zit tegen de tijd dat ze half mei naar buiten mogen. Ik wacht dus meestal tot begin maart. Dat is vroeg genoeg. Kamertemperatuur is warm genoeg voor de zaden om

te ontkiemen. Net zoals bij de andere vroege vogels stop je de zaden niet te diep in een potje met zaai- en stekgrond of kokospotgrond. Na het ontkiemen verhuis je ze naar een zo licht mogelijk plekje in huis. Het kan zijn dat de zaailingen zo

Tuinboon, sugarsnap, doperwt

Je kunt deze groenten ook direct in de volle grond zaaien, maar ik zaai ze altijd voor omdat muizen en vogels dol zijn op de zaden. Je kunt tuinboon en doperwt vanaf half januari tot half februari binnen voorzaaien in een onverwarmde, lichte ruimte. Sugarsnap zaai je iets later, van begin februari tot eind maart. Ook hier gebruik je dezelfde grond. Omdat deze zaden wat groter zijn, is het 't handigst om elk zaadje meteen een eigen potje te geven, maar je kunt ze ook later nog een eigen potje geven. Stop de zaden net zo diep als ze groot zijn. De tuinboon en doperwt kun je vanaf begin maart uitplanten, de sugarsnap iets later: begin april.

© Moesmeisje

> Je kunt tuinbonen ook heel goed zaaien in wc-rolletjes. Je kunt ze met rolletje en al in de grond zetten. Het karton vergaat vanzelf.

Tip:

Wil je dat de zaden sneller ontkiemen? Leg ze dan van tevoren een nachtje in een bakje met water.

Heb je zin gekregen? Ik zou zeggen: zaaien maar!

Pakjes en zakjes zijn aan **Suzanne Beekenkamp** niet besteed en ook dierlijke producten laat zij steeds vaker staan. De gediplomeerde natuurvoedingsinstructeur en gewichtsconsulente wil mensen graag inspireren goed en gezond te eten, maar vooral ook te genieten. Dat doet de Babantse onder meer via haar food- en lifestyleblog Puur Suzanne.

Vegan SHEPHERD'S PIE

Shepherd's pie, ook bekend als cottage pie, is een bekend gerecht uit Engelse en Ierse pubs. Van oorsprong werd het gemaakt van allerlei restjes vlees. Een echt kliekjesmaaltje dus. Tegenwoordig is het een ovenschotel van lams- of rundergehakt afgedekt met aardappelpuree, maar ik kies graag voor deze lekkere vegan-versie. Deze variant met linzen is een voedzaam recept, dat je in een handomdraai maakt.

De groenten gaar je in groentebouillon. Je zou ook kunnen kiezen voor champignonbouillon. Deze geeft de vegan *shepherd's pie* een vollere smaak.

Wat heb je nodig (2 pers.)?

200 gram	kruimelige aardappels
25 gram	plantaardige boter
75 ml	soja drink
1	kleine ui, fijn gesneden
100 gram	winterpeen, in blokjes
150 gram	pastinaak in blokjes
1	rode paprika, fijn snijden
50 gram	erwten
100 gram	linzen uit een blik of pot
1 eetlepel	bloem
125 ml	kokend water
half	bouillonblokje

Peper en zout naar smaak
Eventueel wat edelgistvlokken
Olie om in te bakken
Ovenschaal

HOE MAAK JE HET?

- Schil de aardappels en kook deze in ca. 25 minuten gaar. Terwijl aardappels koken kun je de groenten snijden.
- Stamp de aardappels fijn. Smelt de margarine in een steelpannetje. Voeg de gesmolten margarine toe aan de aardappels en breng op smaak met peper, een snufje zout en eventueel wat edelgistvlokken.
- Voeg in delen de sojamelk toe en meng dit tot een smeuïg geheel.
- Verwarm de oven voor op 200 graden.
- Fruit de ui aan in een koekenpan met een beetje olie of margarine. Voeg de blokjes paprika, pastinaak en winterpeen bij de ui. Bak dit kort aan en breng op smaak met peper. Bestrooi met bloem en roer dit goed door.
- Voeg de bouillon en kokende water toe, blijf goed roeren. Voeg daarna de linzen en erwten toe. Meng dit goed door elkaar.
- Doe het groentemengsel in een ovenschaal. Verdeel de aardappelpuree gelijkmatig over het groentemengsel.
- Bak de *pie* in 30 minuten af tot er een lichtbruin korstje ontstaat.

Onze wildplukschrijfster Marin is moeder geworden en heeft het stokje voor onze rubriek *Planten om op te vreten* overgedaan aan Maaïke Pfann, beter bekend als Mevrouw Onkruid. Zij trapt af met een vrolijk groen drietal.

Zoek de verschillen

Soms lijken planten zoveel op elkaar, dat je met een vergrootglas moet kijken om te zien welke plant het is. Hiernaast zie je het blad van hondsdrif, speenkruid en look zonder look. Kijk eens heel goed naar de bladrand, de nerven, het reliëf van het blad, de beharing en de steel van het blad. En? Zie je de verschillen? En zie je hoe de voorkant en de achterkant van het blad van elkaar verschillen? Ik kan me voorstellen dat wanneer je een van dit vrolijke drietal tijdens een boswandeling tegenkomt, je op het eerste gezicht niet goed kunt zien welke van de 3 je voor je hebt. Doe een poging en kijk op de volgende pagina of je het goed hebt!

Je denkt wellicht: *en waarom is dat belangrijk? Ik wacht wel tot de kruiden bloeien!* De bloei van de 3 is inderdaad heel verschillend. Hondsdraf bloeit paars, look zonder look bloeit wit en speenkruid heeft gele bloemen. Maar het blad van de planten is juist vóór de bloei het smakelijkst en speenkruid is zelfs alleen voor de bloei eetbaar. Dus toch wel handig om te

PLANTEN OM OP TE VRETEN!

**VROLIJK
drietal**

© Maaïke Pfann

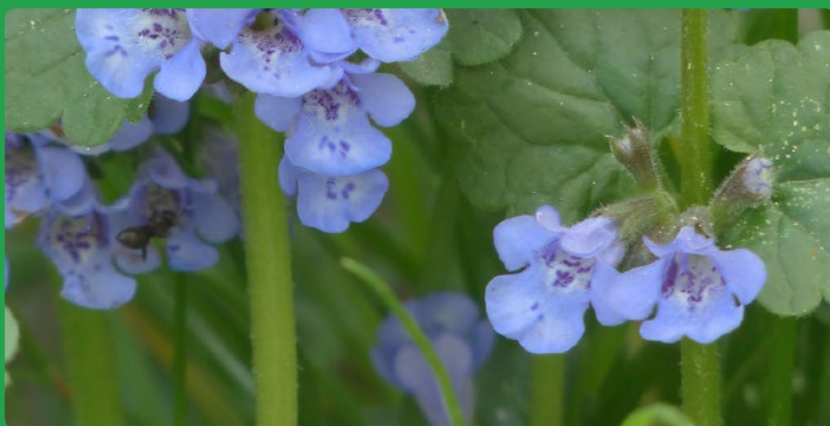
leren hoe de plant er voor de bloei uitziet. Vooral ook omdat er in deze eerste maanden van het jaar verder nog niet heel veel uit de natuur te oogsten is. Maar voor de echte onkruidliefhebbers, zo ga je te werk:

Ruik de verschillen

Het beste is om niet alleen op je ogen te vertrouwen, maar ook op je neus af te gaan. Hondsdraf is lid van de familie lipbloemigen en ruikt ongeveer zoals munt, oregano en rozemarijn, kruidig en een tikje mediterraan. Look zonder look, de naam zegt het al, is een kruid dat niet tot de look-familie behoort maar wel naar look ruikt. En speenkruid heeft vergeleken met de 2 anderen maar weinig geur.

Zoek in de schaduw

Vaak biedt de vindplaats ook houvast voor het bepalen van de soort. Hoewel ze alle 3 van schaduw houden, hecht speenkruid niet zozeer aan een plek uit de zon, maar houdt het van vocht en kun je het dus vinden langs de kant van het water en op lage veengrond. Look zonder look vind je op stikstofrijke, vochtige, licht beschaduwde plaatsen. Het is een soort van knuffelplant, ze zoekt graag gezelschap van de muur of een ander exemplaar. Hondsdraf floreert in de schaduw, wanneer je in een park of boomgaard een grasveld ziet, zul je onder een bankje, boom of in de schaduw van een speeltoestel hondsdrif vinden. In de schaduw is

> Hondsdraf.

> Look zonder look.

> Speenkruid.

© Hans Braxmeier

© Van der Hecht

© Eveline de Bruin

het kruid sterker dan gras en een mooie bodembedekker.

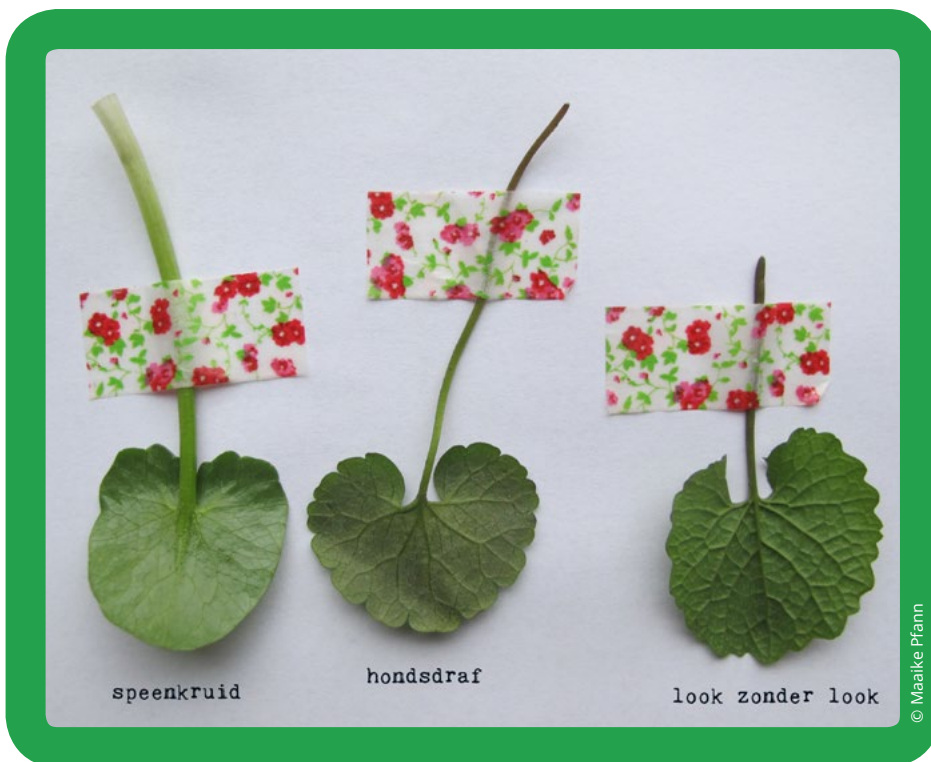
In de keuken

En dan naar de keuken! Speenkruid vergt enige voorzichtigheid in het gebruik. Alleen in de weken vóór de bloei is het blad ook echt eetbaar. Lekker rauw door de salade levert het kruid een goede bijdrage aan de vitamine C-voorziening.

Vroeger was jong speenkruidblad hét middel om scheurbuik te verhelpen. Na de bloei bevat de plant veel meer saponine, die bij hoge dosis giftig kunnen zijn. Speenkruid dankt haar naam aan de speenvormige wortelknolletjes, ook wel broedknolletjes genoemd. Deze kunnen, wanneer ze zijn afgevallen, weer tot nieuwe zelfstandige plantjes uitgroeien. De broedknolletjes, die zo groot (of klein) zijn als tarwekorrels, hebben aanleiding gegeven tot het volgende fabeltje: wanneer in een jaar veel van deze knolletjes gevormd worden, was men ervan overtuigd dat er een tarweregen had plaatsgevonden. Men sprak dan van *hemels brood*, een van de volksnamen van speenkruid.

Van Look zonder look kun je niet snel teveel eten. Het is een gezonde toevoeging aan salade en je kunt er een lekkere pesto of stampot van maken. Ook na de bloei, want bloemen en knoppen van look zonder look smaken heerlijk in de salade! Deze plant, die naar look ruikt en smaakt, is geen familie van knoflook maar van boerenkool en broccoli. Dus ook nog eens supergezond!

Hondsdrif heeft een sterke smaak en geur. Haar gebruik ik graag in kleine hoeveelheden als kruid in de salade of een kruidenboter. Door de bittere smaak werd het, nog voordat hop bekend was, onder de bierrouwende monniken gebruikt bij het op smaak brengen van bier. In de volksgeneeskunde wordt het kruid gebruikt bij jeuk en pijn. Je

vindt het kruid vaak in de buurt van brandnetel. Mooi overigens hoe de natuur alles in balans houdt: wanneer je een blaadje hondsdrif over een brandnetelprik wrijft, verdwijnt de prik.

> Boerensalade.

Maak eens een heerlijke pesto van dit vrolijke driel! Download hier het recept >>>

Als kind al stopte Maaike Pfann madeliefjes in haar mond, zoog de honing uit dovenetelbloemen en knabbelde op zuring-stokken. Het stadse leven op 4 hoog achter en een loopbaan als grafisch ontwerper en fotograaf zorgden tijdelijk voor een andere focus, maar sinds zij in Waterland in een klein huis met grote tuin woont, is haar groene bloed weer gaan stromen. Tijdens een opleiding kruidengeneeskunde en biologische landbouw verbaasde zij zich erover dat juist de onkruiden, die zij tijdens haar stages in de groentetuin weg schoffelde, in de kruidengeneeskunde gebruikt worden als medicijn en ook heel lekker en gezond zijn. Nu is Maaike beter bekend als Mevrouw Onkruid. Zij runt een *wild* tuinkamerrestaurant, organiseerde workshops *koken met onkruid* en schreef de jaaropleiding *leven met planten*, die grofweg kruidengeneeskunde combineert met wildplukken, permacultuur en biologisch dynamisch tuinieren. En ze heeft haar eigen website, mevrouwonkruid.nl plus een instagramaccount: @mevrouwonkruid.

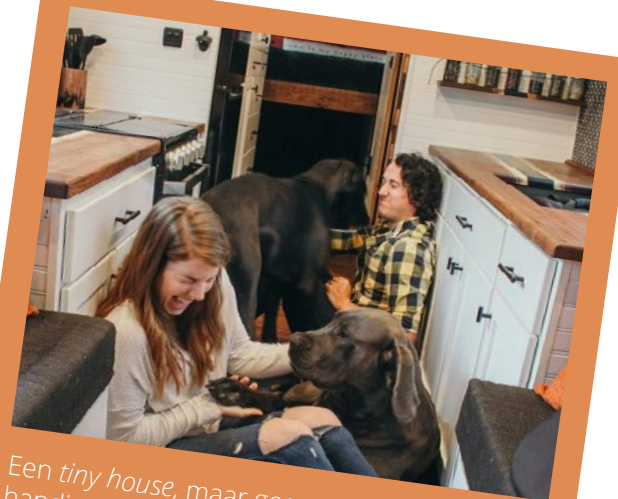
SOCIAL SMALL TALK

Bewoners van kleine woningen laten net als ieder ander graag hun belevenissen zien via social media. Klein Wonen Magazine volgt hen met plezier en verzamelt ieder kwartaal een aantal leuke, interessante of mooie posts van over de hele wereld.

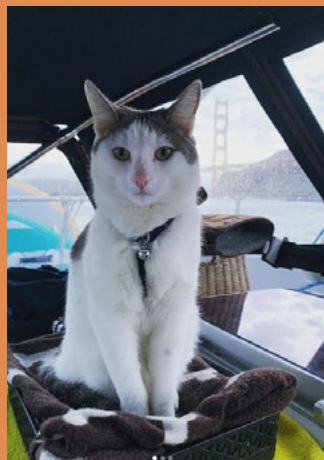
Spiegeltje, spiegeltje aan de wand, wie is de mooiste van het land? Daar hoeft tinyhouse. easyliving in New Mexico niet lang over na te denken. Dat is haar eigen tiny house. En dan vooral als het gaat schemeren. Ik hou van het huisje bij weinig licht, meldt zij. Haar hond lijkt zich af te vragen: en ik dan?

Wat een uitzicht tijdens het koken! Ik ben er zo dol op dat we iedere avond een 1 miljoen dollar-uitzicht hebben. Wat een manier van leven!, vinden vanlifers fredandnaomi. Wij kunnen het alleen maar beamen.

Een tiny house, maar geen tiny dogs! Niet altijd handig, zeker niet als je een leuk gezinskiekje wilt maken op de zelfontspanner. Blue wil altijd pootjes geven en Milo blijft kusjes uitdelen, terwijl hij met zijn staart een ander in zijn gezicht slaat. Toch druipet het geluk bij justanotherskoolie van dit plaatje af!

fathomtheboatcat wordt wel eens niet goed van het zeilen over de wilde baren. Ons hele huis helt soms over en mijn speeltjes rollen heen en weer over de vloer, aldus de zeekat, die verder spint van genot. Als we op een nieuwe plek komen, wordt alles weer rustig en mag ik alle nieuwe bezienswaardigheden om mij heen verkennen. Dat is cool cat!

Vanlifers beschilderen hun rijdende huisjes vaak op vrolijke en bijzondere wijze. Dat heeft ook lourdess.rahai gedaan en hoe! Blijkbaar had zij liever in een oud Frans autootje gereisd, maar dat was toch wel heel tiny. Dus schilderde ze haar voorliefde op zeer originele wijze op haar VW T2 en reist en woont ze toch een beetje in haar lievelings karretje. Met een moedig hart.... is alles mogelijk!, zegt lourdess.rahai dan ook. Zo is het meid!

Genoten van
KLEIN WONEN MAGAZINE?

Trakteer ons op een kopje thee!

Klein Wonen Magazine maken wij met
liefde gratis voor jullie. Als je dit waardeert
kun je ons op een kopje thee trakteren. Of misschien
zelfs wel met iets lekkers? Alvast veel dank!

Klik op een van de kopjes om ons een footje te geven.